PUBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBRI XV.

Ad fidem editionum optimarum & codicum manuſcriptorum examinati, collati, necnon ab erroribus caſtigati.

Index Fabularum atque aliarum rerum memorabilium.

BASSANI, MDCCXLIV.

Ex Typographia Remondini.

SUPERIORUM PERMISSU.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER I.

IN nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora. Dii cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis; primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Chaos, & Mundi creatio.

FAB. I.

ANte mare, & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles:
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan,
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe,
Nec circumfuso pendebat in aere tellus,
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque erat & tellus, illic & pontus, & aer,
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aer: nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aere cœlum.
Quę postquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit.
Ignea convexi vis, & sine pondere cœli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est aer illi levitate, locoque.

Densior his tellus, elementaq; grandia traxit.
Et pressa est gravitate sui. Circumfluus humor
Ultima possedit, solidumq; coercuit orbem.

Hominis creatio.

FAB. II.

SIc ubi dispositam, quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit, sectamq; in membra redegit
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidisque tumescere ventis
Jussit, & ambitæ circumdare litora terræ.
Addidit & fontes, & stagna immensa, lacusque
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis;
Quæ diversa locis partim sorbentur ab ipsa;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquæ, pro ripis litora pulsant.
Jussit & extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.
Utque duæ dextra cœlum, totidemque sinistra
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis.
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu;
Nix tegit alta duas: totidem inter utramq; locavit,
Temperiemq; dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui quanto est pondere terræ,
Pondere aquæ levior, tanto est onerosior igne.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Jussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit. Vix nunc obsistitur illis,
(Cum sua quisque regat diverso flamina tractu)
Quin lanient mundum: Tanta est discordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit,
Persidaque, & radiis juga subdita matutinis
Vesper, & occiduo quæ litora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam, septemq; triones
Horrifer invasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis pluvioq; madescit ab Austro:
Hæc super imposuit liquidum, & gravitate carentem
Æthe-

Æthera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus discreverat omnia certis:
Cum, quæ pressa diu massa latuere sub ipsa,
Sidera cœperunt toto effervescere cœlo.
Neu regio foret ulla suis animalibus orba.
Astra tenent cœleste solum, formæq; Deorum,
Cesserunt niridis habitandæ piscibus undæ;
Terra feras cepit, volucres agitabilis aer.
Sanctius his animal, mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.
Natus homo est: sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Sive recens tellus, seductaq; nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cœli.
Quam satus Japeto mistam fluvialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaque cum spectent animalia cetera terram.
Os homini sublime dedit, cœlumq; videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic, modo quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conversa figuras.

Quatuor mundi ætates.

FAB. III.

AUrea prima sata est ætas, quę, vindice nullo,
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebat.
Pœna metusq; aberant; nec vincla minantia fixo,
Ære ligabantur; nec supplex turba timebat
Judicis ora sui; sed erant sine judice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaq; mortales præter sua litora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ;
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus,
Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus montanaq; fraga legebant,
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.

Ver erat æternum; placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

Quatuor anni tempora.

FAB. IV.

POstquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Jove mundus erat, subiitq; argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior ære:
Jupiter antiqui contraxit tempora veris.
Perq; hyemes, æstusq; & inæquales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis aer fervoribus ustus
Canduit; & ventis glacies astricta pependit.
Tum primum subiere domos: domus antra fuerunt,
Et densi frutices, & junctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis.
Obruta sunt, pressique jugo gemuere juvenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma;
Non scelerata tamen. De duro est ultima ferro.
Protinus erupit venæ pejoris in ævum.
Omne nefas; fugere pudor, verumque, fidesque:
In quorum subiere locum fraudesque, doloque,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene noverat illos,
Navita, quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinæ.
Communemque prius, ceu lumina solis & auræ,
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus; sed itum est in viscera terræ;
Quasq; recondiderat, Stygiisq; admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroq; nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero: fratrum quoq; gratia rara est.
Im-

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti.
Lurida terribiles miscent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa jacet pietas: & virgo cæde madentes
Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.

Gigantomachia.

FAB. V.

NEve foret terris securior arduus æther;
Affectasse ferunt regnum cœleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subjectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira jacerent;
Perfusam multo natorum sanguine terram
Immaduisse ferunt, calidumq; animasse cruorem.
Et, ne nulla suæ stirpis monumenta manerent.
In faciem vertisse hominum: sed & illa propago
Contemptix superum, sævæque avidissima cædis,
Et violenta fuit. Scires e sanguine natam.

Lycaon in Lupum.

FAB. VI.

QUæ pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit: & facto nondum vulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens convivia mensæ,
Ingentes animo, dignas Jove, concipit iras:
Conciliumq; vocat, tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis cœlo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum: dextra, lævaque deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitat diversa locis: a fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu;
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque, quaterque

Cæsariem; cum qua terram, mare, sidera movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Injicere anguipedum captivo brachia cœlo.
Nam, quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina juro
Infera, sub terras Stygio labentia luco.
Cuncta prius tentanda: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est; ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Sylvani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoq; regoq;
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
Confremuere omnes: studiisq; ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic cum manus impia sævit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen.
Attonitum tanto subitę terrore ruinæ
Humanum genus est, totusq; perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Jovi. Qui postquam voce manuq;
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor pressus gravitate regentis,
Jupiter hoc iterum sermone silentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) solvit;
Quod tamen admissum, quæ sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo.
Et Deus humana lustro sub imagine terras,
Longa mora est, quantum noxæ sit ubiq; repertum,
Enumerare: minor fuit ipsa infamia vero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pinera Lycei.
Arcados hinc sedes, & inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse Deum; vulgusque precari
Cœperat: irridet primo pia vota Lycaon.
Mox, ait, Experiar, Deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.

No-

Nocte gravem somno nec opina perdere morte
Me parat. hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius jugulum mucrone resolvit:
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subjecto torruit igni:
Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma
In dominum, & dignos everti tecta penates.
Territus ipse fugit, nactusq; silentia ruris
Exululat, frustraq; loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitęq; cupidine cædis
Utitur in pecudes: & nunc quoq; sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes, in crura lacerti
Fit lupus, & veteris servat vestigia formæ:
Canicies eadem est, eadem violentia vultus:
Iidem oculi lucent, eadem feritatis imago est.

Diluvium, & reparatio generis humanī jactu lapidum.

FAB. VII.

OCcidit una domus; sed non domus una perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus jurasse putes: dent ocius omnes
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Jovis pars voce probant, stimulosq; frementī
Adjiciunt. alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis jactura dolorī
Omnibus: &, quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant: quis sit laturus in aras
Thura: ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superum trepidare vetat, sobolemq; priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Jamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totusq; ardesceret axis.
Esse quoq; in fatis reminiscitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli
Ardeat; & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.
Pœna placet diversa; Genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo.

Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum:
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulę, rorant pennæque, sinusque.
Utque manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi:
Nuncia Junonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longique perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta suo est Jovis ira: sed illum
Cœruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, Non est hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite vestras:
(Sic opus est) aperite domos, ac mole remota,
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Jusserat: hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuque vias patefecit aquarum.
Expatiata ruunt per apertos flumina campos;
Cumq; satis arbusta simul, pecudesque, virosq;
Tectaque, cumq; suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indejecta malo: culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressæque latent sub gurgite turres.
Jamq; mare, & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erat, deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem; cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo:
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato:
Aut subjecta terunt curvę vineta carinæ.
Et modo qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocę.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
Nereides; sylvasque tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves; fulvos vehit unda leones;
Unda vehit tigres; nec vires fulminis apro,

Cru-

Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quæsitisque diu terris, ubi sistere possit.
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti.
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.
Terra ferax, dum terra fuit sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhæsit,
Corycidas Nymphas, & numina montis adorat.
Fatidicamque Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reverentior ulla deorum.
Jupiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disjecit, nimbisque Aquilone remotis,
Et cœlo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet; positoque tricuspide telo,
Mulcet aquas rector pelagi; supraque profundum
Extantem, atque humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona vocat: conchaque sonanti
Inspirare jubet: fluctusque & flumina signo
Jam revocare dato. Cava buccina sumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.
Buccina, quæ in medio concepit ubi aera ponto,
Litora voce replet sub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit jussos inflata recessus,
Omnibus audita est telluris, & æquoris undis:
Et quibus est undis audita, coercuit omnes.
Jam mare litus habet; plenus capit alveus amnes:
Flumina subsidunt; colles exire videntur.
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina sylvæ
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum,
Redditus orbis erat: quem postquam vidit apertum
Et desolatas agere alta silentia terras,

Deucalion lacrymis ita Pyrrham affatur obortis:
O soror, o conjux, o fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde torus junxit, nunc ipsa pericula jungunt:
Terrarum, quascunq; vident occasus, & ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cœtera pontus.
Hæc quoq; adhuc vitæ non est fiducia nostræ
Certa satis: terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante dolores?
Namq; ego (crede mihi) si te quoq; pontus haberet,
Te sequerer conjux, & me quoq; pontus haberet.
O utinam possem populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terrę:
Nunc genus in nobis restat mortale duobus:
(Sic visum est superis)hominumq;exempla manemus.
Dixerat, & flebant, placuit cœleste precari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est; adeunt pariter Cephisidas undas,
Et nondum liquidas, sed jam vada nota secantes.
Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus, & capiti; flectunt vestigia sacra
Ad delubra deæ: quorum fastigia turpi
Squallebant musco, stabantq; sine ignibus aræ.
Ut templi tetigere gradus, procumbit uterq;
Pronus humi, gelidoq; pavens dedit oscula saxo.
Atq; ita, Si precibus, dixerunt, numina justis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum:
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit; & mersis fer opem, mitissima, rebus.
Mota dea est, sortemque dedit: Discedite templo,
Et velate caput, cinctasq; resolvite vestes;
Ossaq; post tergum magnæ jactate parentis.
Obstupuere diu: rumpitq; silentia voce
Pyrrha prior; jussisq; deæ parere recusat:
Detq; sibi veniam pavido rogat ore, pavetq;
Lædere jactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seq; volutant,
Inde Promethides placidis Epimethida dictis.
Mulcet; &, Aut fallax, ait, est solertia nobis,
Aut pia sunt, nullumq; nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terræ
Ossa

Ossa reor dici: jacere hos post terga jubemur.
Conjugis augurio quamquam Titania mota est;
Spes tamen in dubio est: adeo cœlestibus ambo
Diffidunt monitis. sed quid tentare nocebit?
Discedunt, velantque caput, tunicasq; recingunt,
Et jussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas)
Ponere duritiem cœpere, suumque rigorem,
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit; ut quædam, sic non manifesta videri
Forma potest hominis, sed uti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibusque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum:
Quod solidum est, flectiq; nequit, mutatur in ossa:
Quæ modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio, superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum;
Et de fœmineo reparata est fœmina jactu.
Inde genus durum sumus, experiensq; laborum;
Et documenta damus, qua simus origine nati.

Python.

FAB. VIII.

Cætera diversis tellus animalia formis.
Sponte sua peperit; postquā vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumque, udæque paludes
Intumuere æstu, fœcundaque semina rerum
Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo,
Creverunt, faciemq; aliquam cepere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alveo,
Æthereoque recens exarsit sidere limus;
Plurima cultores versis animalia glebis
Inveniunt; & in his, quædam modo cœpta per ipsum
Nascendi spatium; quædam imperfecta, suisq;
Trunca vident numeris: & eodem corpore sæpe
Altera pars vivit; rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiem sumpsere humorq; calorque,
Concipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes

Res

Res creat; & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altoque recanduit æstu:
Edidit innumera species, partimque figuras
Reddidit antiquas, partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet; sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit; populisq; novis, incognite serpens,
Terror eras: tantum spatii de monte tenebas.
Nunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Ante, nisi in damis capreisq; fugacibus usus,
Mille gravem telis, exhausta pene pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno,
Neve operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic juvenum quicumq; manu, pedibusve, rotave
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat: longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Daphne in Laurum.

F A B. IX.

PRimus amor Phœbi Daphne Peneja; quem non
Sors ignara dedit, sed sæva cupidinis ira.
Delius hunc nuper victo serpente superbus.
Viderat adducto flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti,
Qui modo pestifero tot jugera ventre prementem
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face, nescio quos, esto contentus amores
Irritare tua: nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris; Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus, ait: quantoque animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit; & eliso percussis aere pennis,
Impiger umbrosa Parnassi constitit arce:
Deque sagittifera prompsit duo tela pharetra,
Diversorum operum: fugat hoc, facit illud amorem:
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arũdine plumbũ

Hos

Hoc deus in Nympha Peneide fixit: at illo
Læsit Apollineas trajecta per ossa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis,
Sylvarum latebris, captivarumque ferarum
Exuviis gaudens, innuptæque æmula Phœbes,
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere; illa aversata petentes.
Impatiens experSq; viri, nemora avia lustrat,
Nec quid Hymē, quid Amor, quid sint connubia curat
Sæpe pater dixit; Generum mihi, filia, debes,
Sæpe pater dixit; Debes mihi, nata, nepotes.
Illa velut crimen tædas exosa jugales,
Pulchra verecundo suffundens ora rubore,
Inque patris blandis hærens cervice lacertis,
Da mihi perpetua, genitor charissime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur: sed te decor iste, quod optas,
Esse vetat; votoque tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, visæque cupit connubia Daphnes:
Quodque cupit, sperat, suaq; illum oracula fallunt.
Utque leves stipulæ demptis adolentur aristis,
Ut facibus sepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam sub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit; sic pectore toto
Uritur; & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos:
Et, quid si comantur? ait. videt igne micantes.
Sideribus similes oculos: videt oscula, quæ non
Est vidisse satis: laudat digitosque, manusque,
Brachiaque, & nudos media plus parte lacertos:
Si qua latet, meliora putat. Fugit ocior aura
Illa levi: neque ad hec revocantis verba resistit:
Nympha, precor, Peneia mane: non insequor hostis:
Nympha mane: sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
Hostes quæque suos: amor est mihi causa sequendi.
Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi
Crura secent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera, qua properas, loca sunt: moderantius oro,
Curre, fugamq; inhibe: moderantius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. Non incola montis,
Non ego sum pastor; non hic armenta, gregesve
Horridus observo: nescis, temeraria, nescis
Quem fugias, ideoq; fugis. mihi Delphica tellus,

Et

Et Claros, & Tenedos, Patareaq; regia servit.
Jupiter est genitor: per me quod eritq;, fuitque;
Estque; patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est: nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum est subjecta potentia nobis.
Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis;
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes!
Plura locuturum timido Peneja cursu
Fugit, cumq; ipso verba imperfecta reliquit.
Tunc quoq; visa decens: nudabant corpora venti,
Obviaque adversæ vibrabant flamina vestes,
Et levis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est. sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias juvenis Deus: utque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit; & hic prædam pedibus petit, ille salutem:
Alter inhæsuro similis, jam jamque tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaque ora relinquit:
Sic Deus, & virgo est: hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adjutus amoris,
Ocior est, requiemque negat, tergoq; fugacis
Imminet, & crinem sparsum cervicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa; citæque
Victa labore fugæ, spectans Peneidas undas,
Fer pater, inquit, opem, si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, ait, hisce; vel istam,
Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita, torpor gravis occupat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro.
In frondem crines, in ramos brachia crescunt:
Pes modo tam velox pigris radicibus hæret:
Ora cacumen habent: remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phœbus amat, positaque in stipite dextra,
Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus:
Complexusq; suis ramos, ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus: At quoniam conjux mea non potes esse,

At-

Arbor eris certe, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ, laure, pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis; mediamq; tuebere quercum;
Utque meum intonsis caput est juvenile capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan: factis modo laurea ramis
Annuit; utque caput, visa est agitasse cacumen.

Io in vaccam, Syrinx in fistulam, & Argus in caudam pavonis.

FAB. X. XI. XII.

Est nemus Æmoniæ, prærupta quod undique claudit
Sylva, vocant Tempe; per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis volvitur undis:
Dejectuque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summisque aspergine sylvis
Influit, & sonitu plus quam vicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in his residens, facto de cautibus antro,
Undis jura dabat, Nymphisque colentibus undas.
Conveniunt illuc popularia flumina primum,
Nescia gratentur, consolenturne parentem,
Populifer Sperchius, & irrequietus Enipeus,
Apidanusq; senex, lenisque Amphrysus, & Æas:
Moxque amnes alii, qui qua tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest; imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas, natamq; misertimus Io
Luget, ut amissam. nescit vitane fruatur,
An sit apud manes. sed quam non invenit usquam,
Esse putat nusquam, atque animo pejora veretur.
Viderat a patrio redeuntem Jupiter illam
Flumine: &, o virgo Jove digna, tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras
Aut horum, aut horum nemorum (& monstraverat ambas)
Dum calet, & medio sol est altissimus orbe.
Quod

Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis:
Nec de plebe Deo; sed qui cœlestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me (fugiebat enim) jam pascua Lernæ,
Consitaque arboribus Lircæa reliquerat arva:
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitque fugam, rapuitq; pudorem.
Interea medios Juno despexit in agros,
Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti:
Atque suus conjux ubi sit circumspicit; ut quæ
Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem postquam cœlo non repperit: Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait. delapsaq; ab æthere summo
Constitit in terris, nebulasq; recedere jussit.
Conjugis adventum præsenserat, inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoq; formosa est. speciem Saturnia vaccæ,
Quanquam invita, probat: nec non & cujus, & unde,
Quove sit armento, veri quasi nescia, quærit,
Jupiter e terra genitam mentitur, ut auctor
Desinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? Crudele, suos addicere amores:
Non dare, suspectum. Pudor est, qui suadeat illinc;
Hinc dissuadet amor. victus pudor esset amore;
Sed leve si munus sociæ generisque torique
Vacca negaretur; poterat non vacca videri.
Pellice donata, non protinus exuit omnem
Diva metum, timuitq; Jovem, & fuit anxia furti,
Donec Aristoridæ servandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.
Inde suis vicibus capiebant bina quietem;
Cætera servabant, atque in statione manebant.
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamvis aversus, habebat:
Luce sinit pasci: cum Sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba:
Proque toro, terræ non semper gramen habenti
Incubat infelix; limosaque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo,

Et

Et conata queri, mugitus edidit ore,
Pertimuitque sonos; propriaq; exterrita voce est.
Venit & ad patrias, ubi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas; novaque ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seque externata refugit.
Najades ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit. at illa patrem sequitur, sequiturq; sorores,
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas;
Illa manus lambit, patriisq; dat oscula palmis:
Nec retinet lacrymas. &, si modo verba superfint,
Oret opem, nomenque suum, casusq; loquatur.
Litera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
Me miserum! exclamat pater Inachus, inque gementis
Cornibus, & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miserum! ingeminat: Tune es quæsita per omnes
Nata mihi terras? Tu non inventa reperta es,
Luctus eras levior. retices, nec mutua nostris
Dicta refers; alto tantum suspiria ducis
Pectore; quodque unum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tædasque parabam;
Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum:
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse Deum; præclusaque janua lethi
Æternum nostros luctus extendit in ævum.
Talia dicenti stellatus summovet Argus;
Ereptamque patri diversa in pascua natam
Abstrahit. Ipse procul montis sublime cacumen
Occupat; unde sedens partes speculatur in omnes.
Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre potest; natumq; vocat, quem lucida partu
Plejas enixa est, lethoque det imperat Argum.
Parva mora est, alas pedibus, virgamque potenti
Somniferam sumpsisse manu, tegimenq; capillis.
Hæc ubi disposuit, patria Jove natus ab arce
Desilit in terras. illic tegimenque removit,
Et posuit pennas, tantummodo virga retenta est

Hac agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, adductas: & structis cantat avenis.
Voce novæ captus custos Junonius artis,
Quisquis es, hoc poteris mecum considere saxo,
Argus ait: neque enim pecoris fœcundior ullo
Herba loco est, aptamq; vides pastoribus umbram,
Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem; junctisque canendo
Vincere arundinibus servantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles evincere somnos:
Et quamvis sopor est oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat, quærit quoque(namq; reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.
Tum Deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Najas una fuit; Nymphæ Syringa vocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunque deos umbrosaque sylva, feraxq;
Rus habet: Ortygiam studii, ipsamq; colebat
Virginitate Deam: ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lyceo
Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta
Talia verba refert. Tibi nubere, Nympha, volentis,
Votis cede Dei. Restabat plura referre:
Et precibus spretis fugisse per avia Nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat; hic illam, cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasse sorores:
Panaque, cum prensam sibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres:
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova, vocisque Deum dulcedine captum,
Hoc mihi colloquium tecum, dixisse, manebit:
Atque ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se junctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus, vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno.
Supprimit extemplo vocem, firmatque soporem
Languida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora; falcato nutantem vulnerat ense,
Qua collo est confine caput; saxoque cruentum
Dej-

Deijcit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge jaces; quodque in tot lumina lumen habebas;
Extinctum est; centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.
Protinus exarsit, nec tempora distulit iræ;
Horrificamque oculis animoque objecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ, stimulosq; in pectore cœcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenso restabas, Nile, labori.
Quem simul ac tetigit, positis in margine ripæ]
Procubuit genibus, resupinoq; ardua collo,
Quos potuit solos tendens ad sidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctisono mugitu
Cum Jove visa queri est, finemq; orare malorum.
Conjugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut penas tandem rogat: inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit; & Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea est, vultus capit illa priores,
Fitque quod ante fuit: fugiunt de corpore setæ:
Cornua decrescunt: fit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humeriq; manusque:
Ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
De bove nil super est, formæ nisi candor, in illa:
Officioque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur, metuitque loqui, ne more juvencæ
Mugiat: & timide verba intermissa retentat.
Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Jovis: perque urbes juncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis, & annis,
Sole satus Phaethon, quem quondã magna loquentem
Nec sibi cedentem, phœboq; parente superbum
Non tulit Inachides: matriq;, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit:
Et tulit ad Clymenen Epaphi convicia matrem.
Quoque magis doleas genitrix, ait, En ego liber,
Ille ferox, tacui. pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
At tu, si modo sum cœlesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, meque assere cœlo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo;

Per-

Perque suum, Meropisque caput, tædasque sororum,
Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.
Ambiguum est, Clymene precibus Phaetontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, utraque cœlo
Brachia porrexit: spectansque ad lumina Solis,
Per jubar, hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum: si ficta loquor, neget ille videndum
Se mihi; sitque oculis lux ista novissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates:
Unde oritur, terræ domus est contermina nostræ.
Si modo fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, & concipit æthera mente:
Æthiopasque suos, positosque sub ignibus Indos
Sidereis transit, patriosque adit impiger ortus.

FUB.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER II.

Phaeton.

FAB. I.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammaq; imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat;
Argenti bifores radiabant lumine valvæ.
Materiam superabat opus: nam Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,
Terrarumq; orbem, cœlumq; quod imminet orbi.
Cœruleos habet unda deos, Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balænarumq; prementem
Ægæona suis immania terga lacertis;
Doridaque & natas: quarum pars nare videtur:
Pars in mole sedens virides siccare capillos;
Pisce vehi quædam. Facies non omnibus una est,
Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra viros, urbesque gerit, sylvasque, ferasque,
Fluminaque, & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago;
Signaque sex foribus dextris, totidemq; sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneja limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis;
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phœbus, claris lucente smaragdis.
A dextra lævaque Dies, & Mensis, & Annus,
Seculaque, & positæ spatiis æqualibus Horæ,
Verque novum stabat cinctum florente corona;
Stabat nuda Æstas, & spicea serta gerebat:
Stabat & Autumnus calcatis sordidus uvis:
Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos:
Inde loco medius rerum novitate paventem
Sol oculis juvenem, quibus aspicit omnia, vidit:

Quæ-

Queque viæ tibi causa ? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaethon haud inficianda parenti ?
Ille refert. O lux immensi publica mundi,
Phœbe pater, si das usum mihi nominis hujus,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat;
Pignora da genitor per quæ tua vera propago
Credar; & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat. At genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere jussit:
Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
Dignus es; & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus; & illud
Me tribuente feres: promissis testis adesto
Diis juranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum jus & moderamen equorum:
Pœnituit jurasse patrem; qui terque quaterq;
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est; utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem:
Dissuadere licet: non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaethon, & quæ non viribus istis
Munera conveniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam quam quod superis contingere fas est
Nescius affectas. placeat sibi quisque licebit;
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. vasti quoq; rector Olympi.
Qui ferra terribili jaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus. Et quid Jove majus habetur?
Ardua prima via est, & qua vix mane recentes.
Enituntur equi; medio est altissima cœlo:
Unde mare, & terras ipsi mihi sæpe videre
Sit timor, & pavida trepidet formidine pectus.
Ultima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Thetys solet ipsa vereri.
Adde quod assidua rapitur vertigine cœlum,
Sideraque alta trahit, celeriq; volumine torquet.
Nitor in adversum: nec me, qui cætera, vincit
Impetus; & rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbesque Deorum
Con-

Concipias animo, delubraque ditia donis
Esse: per insidias iter est, formasque ferarum.
Utque viam teneas, nulloque errore traharis;
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri.
Æmoniosque arcus, violentique ora Leonis,
Sævaque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflant,
In promptu regere est: vix me patiuntur, ubi acres
Incaluere animi, cervixque repugnat habenis,
At tu, funesti ne sim tibi muneris autor.
Nate cave: dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo,
Et patrio pater esse metu probor, Aspice vultus
Ecce meos: utinamque oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Denique quicquid habet dives, circumspice, mundus,
Deque tot ac tantis cœli, terreque, marisque
Posce bonis aliquid: nullam patiere repulsam.
Deprecor hoc unum, quod vero nomine pœna,
Non honor est: pœnam, Phaethon, pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita, dabitur (Stygias juravimus undas)
Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.
Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,
Propositumque premit, flagratque cupidine currus.
Ergo qua licuit genitor cunctatus, ad altos
Deducit juvenem, Vulcania munera, currus,
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per juga chrysolithi, positæque ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.
Dumque ea magnanimus Phaethon miratur, opusque
Perspicit; ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ; quarum agmina cogit
Lucifer, & cœli statione novissimus exit.
Tum pater, ut terras mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremæ velut evanescere lunæ.
Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Jussa Deæ celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis

Quadrupedes ducunt, adduntque sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ:
Imposuitque comæ radios, præsagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes his saltem monitis parere parentis;
Parce, puer, stimulis, & fortius utere loris.
Sponte sua properant: labor est inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine limes
Zonarumque trium contentus fine, polumque
Effugit Australem, junctamq; Aquilonibus Arcton.
Hac sit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Utque ferant æquos & cœlum, & terra calores,
Nec preme, nec summum molire per æthera currum.
Altius egressus cœlestia tecta cremabis;
Inferius, terras: *medio tutissimus ibis*.
Neu te dexterior tortum declinet ad Anguem;
Neve sinisterior pressam rota ducat ad Aram:
Inter utrumque tene; fortunæ cetera mando,
Quæ juvet, & melius, quam tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in litore metas
Humida nox tetigit: non est mora libera nobis:
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Et tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas:
Dumque male optatos nondum premis inscius axes;
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille levem juvenili corpore currum:
Statque super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet, & invito grates agit inde parenti,
Interea volucres Pyrois, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys fatorum ignara nepotis
Reppulit, & facta est immensi copia cœli;
Corripuere viam, pedibusque per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennisque levati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ justo sine pondere naves,
Perque mare instabiles nimia levitate feruntur:
Sic

Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus,
Succutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritumq;relinquunt
Quadrijugi spatium, nec, quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet, nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit, qua sit iter; nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
Et vetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit, sensitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote;
Quamvis tardus eras, & te tua plaustra tenebant,
Ut vero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon penitus penitusque jacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore;
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ
Et jam mallet equos nunquam tetigisse paternos:
Jam cognosce genus piget, & valuisse rogando:
Jam Meropis dici cupiens. Ita fertur, ut acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam Diis, votisque relinquit.
Quid faciat? multum cœli post terga relictum;
Ante oculos plus est; animo metitur utrunque;
Et modo, quos illi fas rum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidq; agat ignarus, stupet: & nec fræna remittit,
Nec retinere valet, nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula cœlo,
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpius; & cauda, flexisque utrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit;
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo sensere jacentia tergo;
Expatiantur equi, nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quaque impetus egit,
Hac sine lege ruunt, altoque sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum:
Et modo summa petunt, modo per decliva, viasq;
Præcipites spatio terræ propiore feruntur:
Inferiusque suis fraternos currere Luna

Admiratur equos : ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis ut quæque altissima tellus,
Fissaque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt ; cum frondibus uritur arbor ;
Materiamque suo præbet seget arida damno.
Parva queror; magnæ pereunt cum mœnibus urbes ;
Cumque suis totas populis incendia terras
In cinerem vertunt ; sylvæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusque Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus, Ide ;
Virgineusque Helicon, & nondum Oeagrius Æmus ;
Ardet in immensum geminatis ignibus Ætna,
Parnassusque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem nivibus Rhodope caritura, Mimasque,
Dindymaque, & Mycale, natusq; ad sacra Cythęron :
Nec prosunt Scythiæ sua frigora : Caucasus ardet.
Ossaque cum Pindo, majorque ambobus Olympus,
Aeriæque Alpes, & nubifer Apenninus.
Tum vero Phaethon cunctis e partibus orbem
Aspicit accensum, nec tantos sustinet æstus :
Ferventesque auras, velut e fornace profunda,
Ore trahit, currusque suos candescere sentit.
Et neque jam cineres, ejectatamque favillam
Ferre potest, calidoque involvitur undique fumo,
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
Nescit ; & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato,
Æthiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye raptis humoribus æstu
Arida ; tum nymphæ passis, fontesque, lacusque
Defluxere comis. quærit Bœotia Dircen ;
Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent : Mediis Tanais fumavit in undis,
Peneusque senex, Teuthranteusque Caycus,
Et celer Ismenos, cum Phocaico Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycormas,
Quique recurvatis ludit Mæander in undis
Mygdoniusque Melas, & Tænareus Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodoonque citus, Gangesque, & Phasis, & Ister.
Æstuat Alpheus, ripæ Sperchiades ardent,
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum :
Et, quæ Mæonias celebrarant carmine ripas,
Flu-

Fluminex volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet: ostia septem
Pulverulenta vacant, septem sine fluminæ valles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes Rhenũ, Rhodanumque, Padumq;
Cuique fuit verum promissa potentia, Tibrim.
Dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum conjuge regem:
Et mare contrahitur, siccæque est campus arenæ,
Quod modo pontus erat: quosque altu texerat æquor,
Existunt montes, & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces: nec se super æquora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata jacent: ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, & natas tepidis latuisse sub undis.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exerere ausus erat; ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto
Inter aquas pelagi, contractosque undique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitque manum fronti, magnoque tremore
Omnia concutiens paulum subsedit; & infra,
Quam solet esse, fuit: sacraque ita voce profatur:
Si placet hoc, meruique; quid o tua fulmina cessant,
Summe Deum? liceat perituræ viribus ignis
Igne perire tuo, clademque autore levare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resolvo:
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inque oculis fumum; volitant super ora favillæ.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
Officiique refers, quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
Quod pecori frondes, alimentaque mitia fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid undæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui: circumspice, utrinque
Fumat uterque polus: quos si violaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat,

Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli,
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit, nec dicere plura; suumque
Rettulit os in se, propioraque Manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus, & ipsum
Qui dederat currus; nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, summam petit arduus arcem,
Unde solet nubes latis inducere terris;
Unde movet tonitrus, vibrataque fulmina jactat.
Sed neque, quas posset terris inducere nubes,
Tunc habuit, nec, quos cœlo demitteret, imbres.
Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam, pariterque animaque, rotisque
Exuit, & sævis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi: & saltu in contraria facto
Colla jugo excutiunt, abruptaq; lora relinquunt.
Illic fræna jacent, illic temone revulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaeton, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in præceps, longoque per aera tractu
Fertur: ut interdum de cœlo stella sereno,
Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.

Sorores Phaetontis in arbores.

FAB. II. III.

Najades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signant quoq; carmine saxum:
Hic situs est Phaeton, currus auriga paterni;
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat vultus: &, si modo credimus, unum
Isse diem sine sole ferunt: incendia lumen
Præbebant, *aliquisque malo fuit usus in illo.*
At Clymene postquam dixit quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris & amens,

Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimes artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrymis, aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte dieque vocant, adsternunturque sepulchro.
Luna quater junctis implerat cornibus orbem;
Illæ more suo (nam morem fecerat usus)
Plangorem dederant, e queis Phaethusa sororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes. ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes: hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perque gradus uterum, pectusq; humerosq; manusq;
Ambit: & extabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater, nisi, quo trahit impetus illam,
Huc eat atque illuc, &, dum licet, oscula jungat?
Non satis est; truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant, tanquam de vulnere, guttæ.
Parce precor, mater, quæcunque est saucia clamat,
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Jamque vale: cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrymæ, stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis; quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda latinis.

Cycnus.

FAB. IV.

Affuit huic monstro proles Stheneleja Cycnus:
Qui tibi materno quamvis a sanguine junctus,
Mente tamen Phaethon propior fuit. Ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio, ripas virides, amnemque querelis
Eridanum implerat, sylvamque sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canæque capillos

Dissimulant plumæ, collumque a pectore longe
Porrigitur, digitosque ligat junctura rubentes.
Penna latus velat, tenet os sine acumine rostrum;
Fit nova Cycnus avis, nec se cœloque, Jovique
Credit, ut injuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulosque lacus, ignemque perosus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.
Squalidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris: qualis, cum deficit orbi,
Esse solet; lucemque odit, seque ipse, diemque;
Datque animum in luctus, & luctibus adjicit iram;
Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principiis fuit irrequieta, pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur;
Ipse agat, ut saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem qui non bene rexerat illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina, neve velit tenebras inducere terris,
Supplice voce rogant: missos quoque Jupiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore paventes
Phœbus equos, stimuloque dolens, & verbere sævit:
Sævit enim, natumque objectat, & imputat illis.

Calisto in Ursam, & Arcas in Arctophylacâ.

FAB. V. VI.

At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit, &, ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. quæ postquam firma, suique
Roboris esse videt, terras, hominumque labores
Perspicit (Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ) fontesque, & nondum audentia labi
Flumina restituit: dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasque jubet revirescere sylvas.
Dum redit, itque frequens, in virgine Nonacrina
Hæsit, & accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo,

Nec

Nec positas variare comas; sed fibula vestem,
Vitta coercebat neglectos alba capillos;
Et modo leve manu jaculum, modo sumpserat arcum
Miles erat Phœbes: nec Mœnalon attigit ulla
Gratior hæc Triviæ. Sed *nulla potentia longa est.*
Ulterius medio spatium Sol altus habebat,
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram, lentosq; retendit
Arcus; inque solo, quod texerat herba, jacebat,
Et pictam posita pharetram cervice premebat.
Jupiter ut vidit fessam, & custode vacantem,
Hoc certe furtum conjux mea nesciet, inquit:
Aut si rescierit, sunt o, sunt jurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultumque Dianæ,
Atq; ait, O comitum virgo pars una mearum,
In quibus es venata jugis? De cespite virgo
Se levat; &, salve numen, me judice, dixit,
Audiat ipse licet, majus Jove: ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula jungit,
Nec moderata satis, nec sic a virgine danda.
Qua venata foret sylva narrare parantem
Impedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo fœmina posset,
(Aspiceres utinam Saturnia, mitior esses)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella,
Quisque Jovem poterat? superum petit æthera victor
Jupiter: huic odio nemus est, & conscia sylva,
Inde pedem referens pene est oblita pharetram
Tollere cum telis, & quem suspenderat arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum
Aspicit hanc, visamque vocat: clamata refugit,
Et timuit primo, ne Jupiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos, numerumq; accessit ad harum.
Heu quam difficile est crimen non prodere vultum:
Vix oculos attollit humo: nec, ut ante solebat,
Juncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima:
Sed sit, & læsi dat signa rubore pudoris.
Et nisi quod virgo est poterat sentire Diana
Mille notis culpam: Nymphæ sensisse feruntur.
Orbe resurgebant lunaria cornua nono,
Cum Dea venatu fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens

Ibat, & attritas versabat rivus arenas;
Ut loca laudavit, summas pede contigit undas;
His quoq; laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis:
Nuda superfusis tingamus corpora lymphis.
Parrhasis erubuit: cunctæ velamina ponunt:
Una moras quærit, dubitanti vestis adempta est.
Qua posita, nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia: deque suo jussit secedere cœtu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratque graves in idonea tempora pœnas,
Causa moræ nulla est: & jam puer Arcas (idipsum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obvertit sævam cum lumine mentem;
Scilicet hoc etiam restabat, adultera, dixit,
Ut fœcunda fores, fieretque injuria partu
Nota, Jovisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres; adimam tibi nanq; figuram.
Qua tibi, quaq; places nostro importuna marito.
Dixit: & arreptam prensis a fronte capillis
Stravit humi pronam. Tendebat brachia supplex:
Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curvariq; manus, & aduncos crescere in ungues,
Officioque pedum fungi, laudataque quondam
Ora Jovi lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos, & verba precantia flectans;
Posse loqui eripitur: vox iracunda, minaxque
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa,
Assiduoque suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cælum & sidera tollit;
Ingratumque Jovem nequeat cum dicere, sentit.
Ah! Quoties sola non ausa quiescere sylva,
Ante domum, quondamque suis erravit in agris!
Ah! Quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixque metu venantum territa fugit!
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Ursaque conspectos in montibus horruit ursos:
Pertimuitque lupos, quamvis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinq; ferens natalibus annos:
Dumque feras sequitur. dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis sylvas Erymanthidas ambit,
In-

Incidit in matrem, quæ restitit, Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. Ille refugit,
Immotosque oculos in se sine tenentem
Nescius extimuit, propiusque accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
Arcuit omnipotens, pariterque ipsosque, nefasq;
Sustulit, & celeri raptos aer inania vento
Imposuit cœlo, vicinaque sidera fecit.
Intimuit Juno, postquam inter sidera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquora Tethyn,
Oceanumque senem, quorum reverentia movit
Sæpe Deos: causamque viæ scitantibus, inquit;
Quæritis æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim? Pro me tenet altera cœlum.
Mentior: obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea vulnera cœlo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Ultimus extremum. spatioque brevissimus ambit.
Est vero, cur quis Junonem lædere nolit,
Offensamque tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui; facta est Dea; sic ego pœnas
Sontibus impono; sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Junone, meoque
Collocat in thalamo, socerumque Lycaona sumit?
At vos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibere triones.
Sideraque in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.

Corvus, Coronis, & Nyctimene.

FAB. VII. VIII. IX.

Dii maris annuerant: habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aera pictis,
Tam nuper pictis cæso pavonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas:
Nec servaturis vigili Capitolia voce

Cederet anseribus, nec amanti flumina Cycno
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulcrior in tota, quam Larissæa Coronis,
Non fuit Æmonia. Placuit tibi, Delphice, certe,
Dum vel casta fuit, vel inobservata: sed ales
Sensit adulterium Phœbejus; utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter: quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia: cornix:
Auditaque viæ causa, Non utile carpis,
Inquit, iter; ne sperne meæ præsagia linguæ.
Quid fuerim, quid simq; vide, meritumq;require;
Invenies nocuisse fidem; Nam tempore quodam
Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis
Servandam dederat; sed enim inconfessa quid esset;
Et legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent: Commissa duæ sine fraude tuentur,
Pandrosos, atq; Herse; timidas vocat una sorores
Aglauros, nodosque manu diducit, & intus
Infantemque vident, apporrectumque draconem.
Acta deæ refero; pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Minervæ,
Et ponar post noctis avem. Mea pœna volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quærant.
At puto, non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit: licet hoc ex ipsa Pallada quæras:
Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueramque ego regia virgo,
Divitibusque procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit; nam cum per litora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus, utque precando
Tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
Vim parat, & sequitur: fugio, densumque relinquo
Litus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde deos, hominesq; voco: nec contigit ullum
Vox meam mortalem: mota est pro virgine virgo,
Auxiliumque tulit. Tendebam brachia cœlo,
Brachia cœperunt levibus nigrescere pennis.

Re-

Rejicere ex humeris vestem mollibar: at illa
Pluma erat, inque cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis;
Sed neq; jam palmas, nec pectora nuda gerebam:
Currebam; nec, ut ante, pedes retinebat arena,
Sed summa tollebar humo: mox acta per auras
Evehor, & data sum comes inculpata Minervæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?
An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, Patrium temerasse cubile
Nyctimenem? Avis illa quidem; sed conscia culpæ
Conspectum, lucemque fugit, tenebrisq; pudorem
Celat, & a cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina corvus,
Sint precor ista malo: nos vanum spernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter: dominoque jacentem
Cum juvene Æmonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amantis,
Et pariter vultusque Deo, plectrumque, colorque
Excidit. utque animus tumida fervebat ab ira,
Arma assueta capit, flexumque a cornibus arcum.
Tendit, & illa suo toties cum pectore juncta
Indevitato trajecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit, Potui pœnas tibi, Phœbe, dedisse,
Sed peperisse prius: duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter vitam cum sanguine fudit:
Corpus inane animæ frigus lethale secutum est.
Pœnitet heu sero pœnæ crudelis amantem,
Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit:
Odit avem, per quam crimen, causamq; dolendi
Scire coactus erat: necnon arcumque manumque
Odit, cumque manu temeraria tela, sagittas:
Collapsamque fovet: feraque ope vincere fata
Nititur: & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus:
Tum vero gemitus (neq; enim cœlestia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit: haud aliter quam cum spectante juvenca,
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro cava malleus ictu.

Ut tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, injustaque justa peregit:
Non tulit in cineres lapi sua Phœbus eosdem
Semina, sed natum flammis, uteroque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum;
Sperantemque sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aves albas vetuit consistere corvum.

Ocyrhoe in equam.

FAB. X.

Semifer interea divinæ stirpis alumno.
Lætus erat, mistoque oneri gaudebat honore,
Ecce venit rutilis homeros protecta capillis.
Filia Centauri, quam quondam Nympha Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyrhoen: Non hæc aries contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque Deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce, puer, dixit: Tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: ideque semel Diis indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita;
Eque Deo corpus fies exangue, Deusque,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata novabis.
Tu quoque chare pater, non jam mortalis, & ævis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Teque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesque Deæ tua fila resolvent.
Restabat fatis aliquid; suspirat ab imis
Pectoribus, lacrymæque genis labuntur obortæ.
Atque ita: Prævertunt, inquit, me fata, vetorque
Plura loqui, vocisque meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi; malem nescisse futura.
Jam mihi subduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet jam latis currere campis
Impetus est; in equam, cognataque corpora vertor.
Tota

Tota tamen quare ; Pater est mihi nempe Lacrimis.
Talia dicentis pars extrema querelæ
Intellecta parum : confusaque verba fuerunt.
Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur,
Sed simulantis equam ; parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia movit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos aligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula ; crescit & oris
Et colli spatium, longæ pars maxima pallæ
Cauda fit ; utque vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiere jubas ; pariterque novata est
Et vox, & facies : nomen quoque monstra dederunt.

Battus in indicem.

F A B. XI.

Flebat, opemque tuam frustra Philyrejus heros,
Delphice, poscebat : nam nec rescindere magni
Jussa Jovis poteras, nec, si rescindere posses,
Tunc aderas. Elim, Messeniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit ; omisque fuit baculus sylvestris olivæ ;
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boves. videt has Atlantide Maja
Natus, & arte sua sylvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo
Rure senex, Battum vicinia tota vocabat.
Divitis hic saltus, herbosaque pascua Nelei,
Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit, & illi,
Quisquis es, hospes ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega ; neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. Accepta, voces has reddidit hospes :
Tutus eas ; lapis iste prius tua furta loquetur :
Et lapidem ostendit. Simulat Jove natus abire,
Mox redit : &, versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,

Ite

Ire boves, fer opem, furtoque silentia deme:
Juncta suo pariter dabitur tibi fęmina tauro.
At senior, postquam est merces geminata: Sub illis
Montibus, inquit, erant; & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, &, Me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis? ait; perjuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoq; dicitur index:
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

Aglauros in lapidem.

FAB. XII.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis:
Munychiosque volans agros, gratamque Minervæ
Despiciebat humum, cultique arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde revertentes Deus aspicit ales, iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curvat eundem.
Ut volucris visis rapidissima milvius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemque suam motis avidus circumvolat alis,
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cætera sidera, fulget
Lucifer, & quanto, quam Lucifer, aurea Phœbe,
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, eratque decus pompæ, comitumq; suarum.
Obstupuit forma Jove natus, & æthere pendens,
Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda jacit: volat illud, & incandescit eundo;
Et, quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.
Vertit iter, cœloque petit diversa relicto,
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.
Quæ quanquam justa est, cura tamen adjuvat illam,
Permulcetque comas, chlamydemque, ut pendeat apte,
Collocat, ut limbus, totumque appareat aurum;
Ut teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Vir-

Virga fit, ut tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum in, Pandrose, dextrum,
Aglauros lævum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit
Mercurium, nomenque Dei scitarier ausa est,
Et causam adventus. Cui sic respondit Atlantis
Plejonesque nepos: Ego sum, qui jussa per auras
Verba patris porto: est mihi Jupiter ipse.
Nec fingam causas: tu tantum fida sorori
Esse velis, prolisque meæ matertera dici.
Herse causa viæ est: faveas oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavæ secreta Minervæ:
Proque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat: interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torvi dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Ut pariter pectus, positamque in pectore forti
Ægida concuteret; subit, hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data fœdera vidit;
Ingratamque Deo fore jam, ingratamque sorori
Et ditem sumpto, quod avara poposcerat, auro.
Protinus Invidiæ nigro squallentia tabo
Tecta petit. Domus est imis in vallibus antri
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento,
Tristis, & ignavi plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi pervenit bello metuenda virago,
Constitit ante domum (neque enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores, videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Invidiam; visaque, oculos avertit. At illa
Surgit humo pigre, semesarumque reliquit
Corpora serpentum, passuque incedit inerti.
Utque deam vidit formaque, armisque decoram,
Ingemuit, vultumque deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, livent rubigine dentes;
Pectora felle virent; lingua est suffusa veneno;
Risus abest, nisi quem visi movere dolores;

Nec

Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum; carpitque, & carpitur una;
Suppliciumque suum est. Quamvis tamen oderat illum,
Talibus effata est breviter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis unam,
Sic opus est; Aglauros ea est. Haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parva dedit, successorumque Minervæ
Indoluit, baculumque capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant: adopertaque nubibus atris,
Quacumque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas, & summa papavera carpit,
Afflatuque suo populosque, urbesque, domosque
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniisque, opibusque, & festa pace virentem;
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.
Sed postquam thalamos intravit Cecrope natæ,
Jussa facit: pectusque manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratque nocens virus, piceumque per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone venenum,
Neve mali caussæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Conjugium, pulchraque deum sub imagine ponit,
Cunctaque magna facit: quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lentaque miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia sole;
Felicisque bonis aliter non uritur Herses,
Quam cum spinosis ignis supponitur herbis;
Quæ neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, ne quicquam tale videret;
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in adverso venientem limine sedit
Exclusura Deum: cui blandimenta, precesque,
Verbaque jactanti mitissima, Desine, dixit;
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, isto;
Cælatasque fores virga patefecit. At illi
Surgere conanti partes quascunque sedendo
Fle-

Flectimus, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem pugnat recto se tollere trunco.
Sed genuum junctura riget, frigusque per ungues
Labitur; & pallens amisso sanguine venæ.
Utque malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hyems paulatim in pectore venit,
Vitalesque vias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est; nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter: saxum jam colla tenebat;
Oraque duruerant, signumque exanque sedebat:
Nec lapis albus erat sua mens infecerat illam.

Europa Tauro rapta.

FAB. XIII.

HAs ubi verborum pœnas, mentisque profanæ
Cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit, & ingreditur jactatis æthera pennis.
Sevocat hunc genitor, nec causam fassus amoris:
Fide minister, ait, jussorum nate meorum,
Pelle moram, subitoque celer delabere cursu:
Quæque tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspicit (indigenæ Sidonida nōmine dicunt)
Hanc pete; quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad litora verte.
Dixit: & expulsi jamdudum monte juvenci
Litora jussa petunt; ubi magni filia regis
Ludere virginibus Tyriis comitata solebat.
Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas, & amor. Sceptri gravitate relicta,
Ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri, mistusque juvencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis:
Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
Calcavere pedis, nec solvit aquaticus Auster.
Collatoris extant, armis palearia pendent.
Cornua parva quidem; sed quæ contendere posses
Facta manu, puraque magis pellucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen;
Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod prælia nulla minetur.

Sed quamvis mitem, metuit contingere primo,
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans; &, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus (vix ah! vix cætera differt)
Et nunc alludit, viridique exultat in herba;
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis:
Paulatimque metu dempto, modo pectora præbet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Impedienda novis. Ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Tum Deus a terra, siccoque a litore sensim
Falsa pedum primis vestigia ponit in undis.
Inde abit ulterius, mediique per æquora ponti
Fert prædam. Pavet hæc; litusque ablata relictum
Respicit; & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est; tenues sinuantur flamine vestes.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER III.

Homines e dentibus serpentinis orti.

FAB. I.

JAmque deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat, Dictæaque rura tenebat:
Cum pater ignarus raptam perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non invenerit, addit
Exilium: facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Jovis?) profugus patriamque, iramque parentis
Vitat Agenorides, Phœbique oracula supplex
Consulit: &, quę sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in arvis,
Nullum passa jugum, curvique immunis aratri:
Hac duce, carpe vias: & qua requieverit herba
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lente videt ire juvencam,
Nullum servitii signum cervice gerentem:
Subsequitur, pressoque legit vestigia gressu,
Autoremque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada Cephisi, Panopesque evaserat arva;
Bos stetit, & tollens spaciosam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ
Figit, & ignotos montesque, agrosque salutat.
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas:
Sylva vetus stabat, nulla violata securi,
Et specus in medio virgis, ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum;
Uberibus fœcundus aquis: ubi conditus antro
Martius anguis erat cristis præsignis, & auro:

Igne

Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Tresque micant linguæ; triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaque in undas
Urna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cæruleus serpens, horrendaque sibila misit.
Effluxere undæ manibus, sanguisque relinquit
Corpus, & attonitus subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcus;
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus. tantoque est corpore, quanto,
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora: Phœnicas, sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque;
Occupat hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni:
Fecerat exiguas jam Sol altissimus umbras:
Quæ mora sit sociis, miratur Agenore natus,
Vestigatque viros. Tegimen direpta leoni
Pellis erat; telum splendenti lancea ferro,
Et jaculum, teloque animus præstantior omni.
Ut nemus intravit, lethataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut ultor vestræ, fidissima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. Dixit; dextraque molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Mœnia mota forent: serpens sine vulnere mansit,
Loricæque modo squamis defensus, & atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus:
At non duritia jaculum quoque vicit eadem;
Quod medio lentæ spinæ curvamine fixus
Constitit, & totum descendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit,
Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.
Idque ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit, ferrum tamen ossibus hæsit.
Tum vero postquam solitas accessit ad iras
Causa recens, plenis tumuerunt guttura venis,
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus.

Terraque rasa sonat squamis. quippe halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit herbas.
Ipse modo immensus spiris facientibus orbem
Cingitur; interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obstantes perturbat pectore sylvas.
Cedit Agenorides paulum, spolioque leonis
Sustinet incursus, instantiaque ora retardat,
Cuspide prætenta. Furit ille; & inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.
Jamque venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat; quia se retrahebat ab ictu,
Læsaque colla dabat retro, plagamque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat.
Donec Agenorides conjectum in guttura ferrum
Usque sequens pressit; dum retro quercus eunti
Obstitit; & fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est; neq; erat cognoscere promptũ
Unde, sed audita est: Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.
Ille diu pavidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidoque comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest; motæque jubet supponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret; & impresso sulcum patefecit aratro.
Sparget humi jussos, mortalia semina dentes;
Inde (fide majus) glebæ cœpere moveri;
Primaque de sulcis acies apparuit hastæ;
Tegmina mox capitum picto nutantia cono;
Mox humeri pectusque, onerataque brachia telis
Existunt, crescitque seges clypeata virorum.
Sic ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent; primumque ostendere vultus:
Cætera paulatim, placidoque educta tenore
Tota patent, imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat:
Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat, nec te civilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum

Co-

Cominus ense ferit: jaculo cadit eminus ipse,
Hic quoque, qui dederat letho, non longius illo
Vivit, & expirat modo quas acceperat, auras:
Exemploque pari furit omnis turba; suoque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Jamque brevis vitæ spatium sortita juventus
Sanguineam tepido plangebant pectore matrem;
Quinque superstitibus, quorum fuit unus Echion.
Is sua jecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæque fidem pacis petiitque, deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit jussam Phœbeis sortibus urbem.

Actæon in Cervum.

FAB. II.

JAm stabant Thebæ: poteras jam Cadme videri
Exilio felix. Soceri tibi Marsque, Venusque
Contigerant: huc adde genus de conjuge tanta,
Tot natos, natasque, & pignora chara nepotes;
Hos quoque jam juvenes. Sed scilicet *Ultima semper*
Expectanda dies homini est; dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet,
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus; alienaque cornua fronti
Addita, vosque canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras, fortunæ crimen in illo,
Non scelus invenies. quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus variarum cæde ferarum:
Jamque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraque;
Cum juvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore?
Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunæque dies habuit satis: altera lucem
Cum croceis invecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus. nunc Phœbus utraque
Distat idem terra, finditque vaporibus arva:
Sistite opus præsens, nodosaque tollite lina.
Jussa viri faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie succinctæ cura Dianæ,

Cu-

Cujus in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla; simulaverat artem
Ingenio natura suo. nam pumice vivo,
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra tenui pellucidus unda,
Margine gramineo patulos succinctus hiatus.
Hic dea sylvarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subiit; Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetramque, arcusque retentos.
Altera depositæ subjecit brachia pallæ;
Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum; quamvis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Nipheque, Hyaleque, Rhenisque,
Et Psecas, & Phiale, funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce Nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Pervenit in lucum; sic illum fata ferebant.
Qui simul intravit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, viso sua pectora Nymphæ
Percussere viro, subitisque ululatibus omne
Implevere nemus, circumfusæque Dianam
Corporibus texere suis. tamen altior illis
Ipsa dea est; colloque tenus supereminet omnes,
Qui color infectis adversi solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ;
Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ.
Quæ quanquam comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen adstitit, oraque retro
Flexit; & ut vellet promptas habuisse sagittas!
Quas habuit, sic hausit aquas, vultumque virilem
Perfudit, spargensque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ:
Nunc tibi me posito visam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. nec plura minata,
Dat sparso capiti vivacis cornua cervi,
Dat spatium collo, summasque cacuminat aures;
Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & velat maculoso vellere corpus.
Additus & pavor est. fugit Autonejus heros,

Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero vultus, & cornua vidit in unda,
Me miserum! dicturus erat: vox nulla secuta e'
Ingemuit: vox illa fuit, lacrymæque per ora
Non sua fluxerunt: mens tantum pristina mansit
Quid faciat? Repetatne domum, & regalis tecta
An lateat sylvis? Timor, hoc, pudor impedit illud
Dum dubitat, videre canes: primusque Melampus
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere:
Gnossius Ichnobates, Spartana gente Melampus:
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, & Arcades omnes;
Nebrophonosque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre;
Hylæusque ferox nuper percussus ab apro,
Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Lagon,
Et Dromas, & Canache, Sticteque, & Tigris, & Alce,
Et niveis Leucon, & villis Asbulus atris,
Prævalidusque lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lycisca;
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsutaque corpore Iachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & Aglaodos, & acutæ vocis Hylactor;
Quosque referre mora est. Ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulosque, aditusque carentia saxa,
Quaque est difficilis, quaque est via nulla, sequuntur.
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu! famulos fugit ille suos: clamare libebat:
Acteon ego sum, dominum cognoscite vestrum:
Verba animo desunt: resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit;
Proxima Theridamas, Oresitrophus hæsit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Præcipitata via est, dominum retinentibus illis
Cætera turba coit, conferreque in corpore dentes.
Jam loca vulneribus desunt. Gemit ille, sonumque
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Cer-

Cervus, habet; mœstisque replet juga nota querelis;
Et genibus pronis supplex, similisque roganti
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt,
Et velut absentem certatim Actæona clamant:
Ad nomen caput ille refert: & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest; velletque videre,
Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
Undique circumstant, mersisque in corpore rostris,
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.
Nec, nisi finita per plurima vulnera vita,
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

Bacchus femori Jovis insutus.

FAB III.

Rumor in ambiguo est: aliis violentior æquo
Visa dea est; alii laudant, dignamque severæ
Virginitate vocant: pars invenit utraque causas.
Sola Jovis conjux non tam culpetne, probetne,
Eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet: & a Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. Subit ecce priori
Causa recens: gravidam dolet de semine magni
Esse Jovis Semelen. tum linguam ad jurgia solvit:
Profeci quid enim toties per jurgia? dixit:
Ipsa petenda mihi est, ipsam, si maxima Juno
Rite vocor, perdam: si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Jovisque
Et soror, & conjux; certe soror. At puto furto est
Contenta; & thalami brevis est injuria nostri.
Concipit; id deerat: manifestaque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod vix mihi contigit uni,
De Jove vult fieri. tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo: nec sim Saturnia, si non
Ab Jove mersa suo Stygias penetrabit ad undas.
Surgit ab his solio, fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
Quam simulavit anum, posuitque ad tempora canos.
Sulcavitque cutem rugis, & curva trementi

Membra tulit gressu; vocem quoque fecit anilem,
Ipsaque erat Beroe Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato sermone, diuque loquendo
Ad nomen venere Jovis, suspirat; &, opto
Jupiter ut sit, ait; metuo tamen omnia: multi
Nomine divorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Jovem satis est: det pignus amoris,
Si modo verus is est; quantusque, & qualis ab alta
Junone excipitur; tantus, talisque rogato
Det tibi complexus; suaque ante insignia sumat.
Talibus ignaram Juno Cadmeida dictis
Formarat. rogat illa Jovem sine nomine munus.
Cui Deus, Elige, ait, nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunto
Numina torrentis. timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumque potens, perituraque amantis
Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initis,
Da mihi te talem: Voluit Deus ora loquentis
Opprimere. exierat jam vox properata sub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optasse, neque ille
Non jurasse potest. Ergo mœstissimus altum
Æthera conscendit; vultumque sequentia traxit
Nubila, queis nimbos, immistaque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Qua tamen usque potest, vires sibi demere tentat.
Nec, quo centimanum dejecerat igne Typhœa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo est.
Est aliud levius fulmen, Cui dextra Cyclopum
Sævitiæ, flammæque minus, minus addidit iræ;
Tela secunda vocant superi. capit illa, domumque
Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisque jugalibus arsit.
Imperfectus adhuc infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat. inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisque alimenta dedere.

Ti-

Tiresias in augurem.

FAB. IV.

Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Jovem memorant diffusum nectare curas
Seposuisse graves, vacuaque agitasse remissos
Cum Junone jocos; &, Major vestra profecto est,
Quam quæ contingit maribus, dixisse, voluptas.
Illa negat. Placuit, quæ sit sententia docti
Quærere Tiresiæ. Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coeuntia sylva
Corpora serpentum baculi violaverat ictu;
Deque viro factus (mirabile) fœmina, septem
Egerat autumnos: octavo rursus eosdem
Vidit, &, Est vestræ si tanta potentia plagæ,
Dixit, ut autoris sortem in contraria mutet,
Nunc quoque vos feriam. Percussis anguibus iisdem.
Forma prior rediit: genitivaque venit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite jocosa,
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia justo,
Nec pro materia fertur doluisse: suique
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamque levavit honore.

Echo in vocem, & Narcissus in florem.

FAB. V. & VI.

Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide, vocisque ratæ tentamina sumpsit
Cœrula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in undis
Vim tulit. Enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, jam tunc qui posset amari,
Narcissumque vocat, de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, Si se non noverit, inquit.
Vana diu visa est vox auguris: exitus illam,

Resque probat, lethique genus, novitasque furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephisius annos
Addiderat, poteratque puer, juvenisque videri.
Multi illum juvenes, multæ petiere puellæ:
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma;
Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
Vocalis Nymphe, quæ nec reiicere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat; & tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut verba novissima posset.
Fecerat hoc Juno, quia cum deprendere posset
Sub Jove sæpe suo Nymphas in monte jacentes;
Illa deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. Postquam hæc Saturnia sensit,
Hujus, ait, linguæ, qua sum delusa, potestas
Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus:
Reque minas firmat. Tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces, auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narcissum per devia rura vagantem
Vidit, & incaluit: sequitur vestigia furtim:
Quoque magis sequitur, flamma propiore calescit:
Non aliter, quam cum summis circumlita tedis
Admotas rapiunt vivacia sulphura flammas.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! natura repugnat,
Nec sinit incipiat: sed, quod sinit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat, Hic quis adest? Et, adest, responderat Echo.
Hic stupet, utque aciem partes dimisit in omnes,
Voce, Veni, magna clamat: Vocat illa vocantem.
Respicit, & rursus nullo veniente, Quid, inquit,
Me fugis? Et totidem, quot dixit verba, recepit.
Perstat, & alternæ deceptus imagine vocis,
Huc coeamus, ait; Nullique libentius unquam
Responsura sono, Coeamus, retulit Echo:
Et verbis favet ipsa suis, egressaque sylva
Ibat, ut injicere sperato brachia collo:
Ille fugit, fugiensque manus complexibus aufert:
An-

Ante, ait, emorior, quam sit tibi copia nostri:
Rettulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
Spreta latet sylvis, pudibundaque frondibus ora
Protegit, & solis ex illo vivit in antris.
Sed tamen hæret amor; crescitque dolore repulsæ,
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ;
Abducitque cutem macies, & in aera succus
Corporis omnis abit; vox tantum, atque ossa supersunt:
Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet sylvis, nulloque in monte videtur;
Omnibus auditur: sonus est, qui vivit in illa.
Sic hanc, sic alias undis, aut montibus ortas
Luserat hic Nymphas; cœtus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amet ipse licet, sic non potiatur amato:
Dixerat: Assensit precibus Rhamnusia justis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neque pastores, neque pastæ monte capellæ
Contigerant, aliudve pecus; quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat,
Sylvaque sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer & studio venandi lassus, & æstu,
Procubuit, faciemque loci, fontemque secutus:
Dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit.
Dumque bibit, visæ correptus imagine formæ,
Spem sine corpore amat: corpus putat esse quod umbra est,
Ac stupet ipse sibi, vultuque immotus eodem
Hæret, ut e Pario formatum mormore signum.
Spectat humi positus geminum ceu lumina sidus,
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubesque genas, & eburnea colla, decusque
Oris, & in niveo mistum candore ruborem:
Cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens; &, qui probat, ipse probatur:
Dumque petit, petitur: pariterq; accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
In mediis quoties visum captantia collum
Brachia mersit aquis, nec se deprendit in illis!
Quid videat, nescit; sed, quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?

Quod petis, est nusquam, quod amas, avertere, perdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est:
Nil habet ista sui, tecum venitque, manetque,
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam,
Perque oculos perit ipse suos, paulumque levatus,
Ad circumstantes tendens sua brachia sylvas,
Ecquis, Io sylvæ, crudelius, inquit, amavit?
(Scitis enim, & multis latebra opportuna fuistis)
Ecquem, cum vestræ tot agantur sæcula vitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in ævo?
Et placet, & video; sed quod videoq; placetque;
Non tamen invenio: tantus tenet error amantem,
Quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis:
Exigua prohibemur aqua. Cupit ipse teneri:
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi, minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi: quid me puer unice fallis?
Quove petitus abis? Certe nec forma, nec ætas
Est mea, quam fugias: & amarunt me quoque Nymphæ.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico,
Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro:
Cum risi, arrides: lacrymas quoque sæpe notavi,
Me lacrymante, tuas, nutu quoque signa remittis:
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non pervenientia nostra.
Ille ego sum; sensi; nec me mea fallit imago.
Uror amore mei: flammas moveoque, feroque.
Quid faciam? Roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio, mecum est: Inopem me copia fecit.
O utinam a nostro secedere corpore possem!
Votum in amante novum est: vellem quod amamus abesset.
Jamque dolor vires adimit; nec tempora vitæ
Longa meæ superant, primoque extinguor in ævo:
Nec mihi mors gravis est posituro morte dolores.

Hic,

Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset:
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem rediit male sanus eandem,
Et lacrymis turbavit aquas, obscuraque moto
Reddita forma lacu est: quam cum vidisset abire,
Quo refugis? Romane, nec me, crudelis, amantem
Desere, clamavit; liceat quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori:
Dumque dolet, summo vestem diduxit ab ore,
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem:
Non aliter, quam poma solent, quę candida parte,
Parte rubent; aut ut variis solet uva racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius. Sed, ut intabescere flavæ
Igne levi ceræ, matutinæque pruinæ
Sole tepente solent? sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni,
Et neque jam color est misto candore rubori,
Nec vigor, & vires, & quæ modo visa placebant.
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quæ tamen ut vidit, quamvis irata, memorque,
Indoluit; quotiesque puer miserabilis, Eheu!
Dixerat; hæc resonis iterabat vocibus, Eheu!
Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
Ultima vox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer! Totidemq; remisit
Verba locus; dictoque valę, vale inquit & Echo.
Ille caput viridi fessum submisit in herba:
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. planxere sorores
Najades, & sectos fratri imposuere capillos.
Planxerunt Dryades: plangentibus assonat Echo.
Jamque rogum, quassasque faces, feretrumq; parabant:
Nusquam corpus erat. Croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.

Pentheus.

FAB. VII.

Cognita res vati meritam per Acheidas urbes
Contulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus,
Contemptor superum Pentheus, præsagaq; ridet
Verba senis; tenebras, & cladem lucis ademptæ
Objicit. Ille movens albentia tempora canis,
Quam felix esses, si tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, ne Bacchica sacra videres?
Namque dies aderit, (quam non procul auguror esse)
Qua novus huc veniet proles Semeleia Liber,
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis, & sanguine sylvas
Fœdabis, matremque tuam, matrisque sorores.
Et veniet: neque enim dignabere numen honore:
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur: responsaque vatis aguntur.
Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri:
Turba ruit, mistæque viris matresque, nurusque,
Et vulgus, proceresque ignota ad sacra feruntur.
Quis furor Anguigenæ proles Mavortia vestras
Attollit mentes? Pentheus ait: Ærane tantum,
Æra repulsa valent, & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Fœmineæ voces, & mota insania vino,
Obscœnique greges, & inania tympana vincant?
Vosne senes mirer? qui longa per æquora vecti
A Tyro, hac profugos posuistis sede penates,
Nunc finitis sine Marte capi? Vosne, acrior ætas,
O juvenes, propiorque meæ? quos arma tenere,
Non thyrsos, galeaque tegi, non fronde decebat.
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati,
Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis: Pro frontibus ille, lacuque
Interiit: At vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit letho fortes. Vos vincite molles,
Et patrium retinete decus. Si fata vetabant

Sta-

Stare diu Thebas: utinam tormenta, virique
Mœnia diruerent, ferrumque, ignisque sonaret:
Essemus miseri sine crimine, sorsque querenda,
Non celanda foret, lacrymæque pudore carerent.
At nunc a puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec usus equorum,
Sed madidi myrrha crines, mollesque coronę,
Purpuraque, & pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum (modo vos absistite) cogam
Assumptumque patrem, commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere vanum
Nomen, & Argolicas venienti claudere portas?
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum; jussis mora segnis abesto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cætera turba suorum
Corripiunt dictis, frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitu est; *irritaturque retenta*,
Et crescit rabies; moderaminaque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti.
Lenius, & modico strepitu decurrere vidi:
At quacunque trabes, obstructaque saxa tenebant,
Spumeus, & fervens, & ab obice sævior ibat.
Ecce cruentati redeunt; & Bacchus ubi esset;
Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumq; sacrorum
Cepimus: & tradunt manibus post terga ligatis,
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Nautæ in Delphinos conversi, & Pentheus a Bacchis discerptus.

FAB. VIII. IX.

ASpicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat, & quanquã pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuaque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,
Et patriam, morisque novi cur sacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes,
Patria Mœonia est, humili de plebe parentes:

Non mihi, quæ duri colerent pater arva juvenci,
Lanigerosque greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit : linoque solebat & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat : cum traderet artem,
Accipe quas habeo, studii successor, & hæres,
Dixit, opes : moriensque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas, unum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in iisdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ
Flectere, & Oleniæ sidus pluviale capellæ,
Taygetemque, Hyadasque oculis, Arctonque notavi,
Ventorumque domos, & portus puppibus aptos.
Forte petens Delon, Chiæ telluris ad oras
Applicor, & dextris adducor litora remis:
Doque leves saltus, udæque immittor arenę.
Nox ubi consumpta est, aurora rubescere primo
Cœperat : exurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo, monstroque viam quæ ducit ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio : comitesque voco, repetoque carinam,
Adsumus en, inquit, sociorum primus Opheltes :
Utque putat, prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum dicit per littora forma.
Ille mero, somnoque gravis titubare videtur,
Vixque sequi ; specto cultum, faciemq; gradumque:
Nil ibi quod credi posset mortale videbam.
E sensi, & dixi sociis : quod numen in isto
Corpore sit, dubito ; sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, o faveas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flavus proræ tutela Melanthus
Hoc probat Alcimedon, & qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus ;
Hoc omnes alii : *præda tam cæca cupido est.*
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi : pars hic mihi maxima juris ;
Inque aditu obsisto. Furit audacissimus omni
De numero Lycabas ; qui Thusca pulsus ab urbe,
Exilium, dira pœnam pro cæde luebat.

Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno
Rupit: & excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probat factum, tum deniq; Bacchus
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, atque mero redeant in pectora sensus;
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite nautæ,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis:
Pone metum, Proreus, & quos contingere portus,
Ede, velis, dixit: terra sistere petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros:
Illa mihi domus est, vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, perq; omnia numina jurant,
Sic fore, meque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat, dextra mihi lintea danti,
Quid facis, o demens? quis te furor? inquit Opheltes.
Pro se quisq; timet: lævam pete, maxima nutu
Pars mihi significat; pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui; capiatque alius moderamina, dixi:
Meque ministerio scelerisque, artisque removi.
Increpor a cunctis: totumq; immurmurat agmen.
E quibus Ethalion: Te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait: & subit ipse, meumq;
Explet opus, Naxoque petit diversa relicta,
Tum deus illudens, tanquam modo deniq; fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca,
Et flenti similis, Non hæc mihi litora nautæ,
Promisistis, ait; non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est?
Si puerum juvenes, si multi fallitis unum?
Jamdudum flebam: lacrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (neq; enim præsentior illo
Est deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri majora fide. Stetit æquore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant,
Velaque deducunt, geminaq; ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, nexuque recurvo
Serpunt, & gravidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacraq; inania lyncum,
Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.

Exi-

Exiliere viri, (sive hoc insania fecit,
Sive timor) primusque Medon nigrescere pinnis
Corpore depresso, & spinæ curvamine flecti
Incipit. Huic Lycabas, in quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit; & illas
Jam non esse manus, jam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoque repandus in undas
Corpore desiluit; Falcata novissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Undique dant saltus, multaq; aspergine rorant;
Emerguntq; iterum, redeuntq; sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem, lascivaque jactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus, pavidus, gelidusque trementi
Corpore: vixque animum firmat deus, Excute dicens,
Corde metum, Diamque tene. Delatus in illam
Accessi sacris, Baccheaque sacra frequento.
Præbuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit, ut ira mora vires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciataq; duris
Corpora tormentis Stygiæ dimittite morti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: &, dum crudelia jussæ
Instrumenta necis, ferrumque ignesque parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua, fama est, nullo solvente, catenas.
Perstat Echionides, nec jam jubet ire, sed ipse
Vadit, ubi electus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque assumit amorem:
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Movit, & audito clamore recanduit ira.
Monte fere medio est cingentibus ultima sylvis
Purus ab arboribus spectabilis undique campus:
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso.

Mate-

Mater: & , o geminæ, clamavit, adeste sorores :
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. Ruit omnis in unum
Turba fures cunctæ coeunt, trepidumq;sequuntur,
Jam trepidum, jam verba minus violenta loquentem
Jam se damnantem, jam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, materterra, dixit,
Autonoe: moveant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon nescit: dextramque precantis
Abstulit; Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam vellet cum brachia tendere matri,
Non habet infœlix quæ matri brachia tendat;
Trunca sed ostendens disjectis vulnera membris,
Aspice mater, ait. Visis ululavit Agave,
Collaque jactavit, crinemque per aera movit:
Avulsumque caput digitis complexa cruentis,
Clamat, Io comites! Opus hoc victoria nostra est.
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Jamque male hærentes alta rapit arbore ventus.
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis;
Talibus exemplis monitæ nova sacra frequentant,
Thuraque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER IV.

Dercetis in piscem, Semiramis in columbam, & Nais in piscem.

FAB. I. II. III.

AT non Alcithoe Minejas Orgia censet
Accipienda dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Jovis, sociasque sorores
Impietatis habet. Festum celebrare sacerdos,
Immunesque operum famulas dominasque suorum,
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Jusserat: &, sævam læsi fore numinis iram,
Vaticinatus erat. Parent matresque nurusque,
Telasque, & calathos, infectaq; pensa reponunt:
Thuraque dant, Bacchumque vocant, Bromiumq; Lyæumque,
Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.
Additur his Nyseusque indentonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uvæ,
Nyctileusque, Eleleusque parens, & Jacchus, & Evan:
Et quæ præterea per Grajas plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconsumpta juventa est,
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo: tibi, cum sine cornibus astas,
Virgineum caput est: Oriens tibi victus, adusq;
Decolor extremo qua cingitur India Gange.
Penthea, tu venerande, bipenniferumq; Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaq; mittis in æquo:
Corpora. Tu bijugum pictis insignia frænis
Colla premis lyncum. Bacchæ, Satyriq; sequuntur:
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Qua-

Quacunque ingrederis, clamor juvenilis, & una
Fœmineæ voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque æra sonant, longoq; foramine buxus.
Placatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
Jussaque sacra colunt. Solæ Mineides intus
Intempestiva turbantes festa Minerva
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulasque laboribus urgent.
E quibus una levi deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentaq; sacra frequentant:
Nos quoq; quas Pallas melior dea detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus,
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primamque jubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
Cogitat: & dubia est, de te Babylonia narret
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura;
An magis ut sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos;
Nais an ut cantu, nimiumque potentibus herbis
Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces,
Donec idem passa est; an quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam vulgaris fabula non est;
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

Piramus, & Thisbe.

F A B. IV.

Pyramus & Tisbe, juvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos: ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primosque gradus vicinia fecit;
Tempore crevit amor: tedæ quoq; jure coissent,
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest; nutu, signisque loquuntur:
Quoq; magis tegitur, tanto magis æstuat ignis.
Fissus

Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per sæcula longa notatum
(*Quid non sentit amor?*) primi vidistis amantes,
Et vocis fecistis iter, tutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
Inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
Invide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore jungi?
Aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres?
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quod datus est verbis ad amicas transitus aures.
Talia diversa nequicquam sede locuti
Sub noctem dixere Vale: partique dedere
Oscula quisque suę non pervenientia contra.
Postera nocturnos aurora removerat ignes,
Solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
Ad solitum coiere locum. Tum murmure parvo
Multa prius questi, statuunt, ut nocte silenti
Fallere custodes, foribusque excedere tentent,
Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant:
Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Conveniant ad busta Nini, lateantque sub umbra
Arboris. Arbor ibi niveis uberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux tarde discedere visa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iisdem.
Callida per tenebras versato cardine Thisbe
Egreditur, fallitque suos, adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. Venit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda:
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obscurum timido pede fugit in antrum,
Dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
Ut lea sæva sitim multa compescuit unda,
Dum redit in sylvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa feræ, totoque expalluit ore

Py-

Pyramus: ut vero vestem quoque sanguine tinctam
Repperit, una duos, inquit, nox perdet amantes:
E quibus illa fuit longa dignissima vita:
Nostra nocens anima est; ego te miseranda peremi;
In loca plena metu qui jussi nocte venires,
Nec prior huc veni. Nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicunque sub hac habitatis rupe leones.
Sed *Timidi est optare necem*: velamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ secum fert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrymas, dedit oscula vesti,
Accipe nunc, inquit, nostri quoq; sanguinis haustus:
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora: ferventi moriens e vulnere traxit,
Et jacuit resupinus humo: cruor emicat alte:
Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo,
Scinditur, &, tenui stridente foramine, longas
Ejaculatur aquas, atque ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis in atram
Vertuntur faciem: madefactaque sanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce, metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, juvenemque oculis animoque requirit,
Quantaque vitarit narrare pericula gestit.
Utque locum, & visam cognoscit in arbore formam;
(Sic facit incertam pomi color) hæret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retroque pedem tulit: oraque buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cum summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amantis,
Vulnera supplevit lacrymis, fletumque cruori
Miscuit, & gelidis in vultibus oscula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde: tua te charissima Thisbe
Nominat, exaudi; vultusque attolle jacentes.
Ad nomen Thisbes oculos jam morte gravatos
Pyramus erexit, visaque recondidit illa.
Quæ postquam vestemque suam cognovit, & ense
Vidit ebur vacuum; tua te manus, inquit, amorque
Perdidit infelix. Est & mihi fortis in usum
Hæc manus, est & amor, dabit hic in vulnera vires.

Per-

Persequar extinctum, lethique miserrima dicar
Causa, comesq; tui: quique a me morte revelli
Heu sola poteras, poteris nec morte revelli.
His tamen amborum verbis estote rogati,
O multum miserique mei illiusque parentes;
Ut quos certus amor, quos hora novissima junxit,
Componi tumulo non invideatis eodem.
Ac tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis; pullosque, & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a cæde tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes:
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater;
Quodq; rogis superest, una requiescit in urna.

Venus & Mars deprensi, & Leucothoë in Virgam thuream.

FAB. V.

DEsierat; mediumq; fuit breve tempus, & orsa est
Dicere Leucothoe: vocem tenuere sorores.
Hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem: Solis referamus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidisse deus: videt hic deus omnia primus.
Indoluit facto, Junonigenæque marito
Furta tori, furtique locum monstravit: at illi
Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. Extemplo graciles ex ære catenas,
Retiaque, & laqueos, quę lumina fallere possent,
Elimat: non illud opus tenuissima vincant
Stamina, nec summo quæ pendet aranea tigno:
Utque leves tactus, momentaque parva sequantur,
Efficit, & lecto circundata collocat apte.
Ut venere torum conjux & adulter in unum,
Arte viri, vinclisque nova ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo valvas patefecit eburnas,
Admisitque deos: illi jacuere ligati
Turpiter, atq; aliquis de diis non tristibus, optat

Sic

Sic fieri turpis. Superi risere: diuque
Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo..
Exigit indicii memorem Cythereja pœnam,
Inque vices illum, tectos qui lęsit amores,
Lædit amore pari. Quid nunc, Hyperione nate,
Forma, colorq; tibi, radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quinque omnia cernere debes,
Leucothoen spectas; & virgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. surgis Eoo
Temporius cœlo, modo serius incidis undis,
Spectandique mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, vitiumque in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles; facit hunc amor ipse colorem.
Diligis hanc unam: nec te Clymeneque Rhodosq;
Nec tenet Ææe genitrix pulcherrima Circes,
Quæque tuos Clytie, quamvis despecta, petebat
Concubitus; ipsoque illo grave vulnus habebat
Tempore. Leucothoe multarum oblivia fecit;
Gentis odoriferæ quam formosissima partu
Edidit Eurynome. sed postquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus, isque
Septimus a prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum;
Ambrosiam pro gramine habent: ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatque labori:
Dumque ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt,
Noxq; vicem peragit; thalamos deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genitricis; & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Levia versato ducentem stamina fuso.
Ergo ubi, ceu mater caræ dedit oscula natę;
Res, ait, arcana est: famulæ discedite, neve
Eripite arbitrium matri secreta loquendi.
Paruerant: thalamoque deus sine teste relictus,
Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus: mihi, crede, places. pavet illa: metuque
Et colus, & fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit: nec longius ille moratus

In veram rediit speciem, solitumque nitorem.
At virgo, quamvis inopino territa visu,
Victa nitore dei, posita vim passa querela est.
Invidit Clytie: (neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat) stimulataque pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumque parenti
Indicat. Ille ferox immansuetusque precantem,
Tendentemque manus ad lumina solis, & Ille
Vim tulit invitæ, dicentem, desodit alta
Crudus humo: tumulumque super gravis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterque
Dat tibi, quo possis defossos promere vultus;
Nec tu jam poteras enectum pondere terræ
Tollere, nympha, caput; corpusque exangue jacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaethonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in vivum tentat revocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat;
Nectare odorato sparsit corpusque locumque,
Multaq; præquestus, Tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terramque suo madefecit odore:
Virgaque per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulumque cacumine rupit.

Clytie in Heliotropium.

FAB. VI.

AT Clytien, quamvis amor excusare dolorem
Indiciumq; dolor poterat; non amplius autor
Lucis adit, Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens; & sub Jove nocte dieque
Sedit humo nuda madidis incompta capillis;
Perque novem luces expers undæque cibique,
Rore mero, lacrimisque suis jejunia pavit.
Nec se movit humo; tantum spectabat euntis
Ora Dei, vultusque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo, partemque coloris
Luridus exangues pallor convertit in herbas:

Est

Est in parte rubor, violæque simillimus ora
Flos tegit. Illa suum, quamvis radice tenetur,
Vertitur ad solem, mutataque servat amorem.

Daphnis, Scython, Celmus, Smilace.

FAB. VII. VIII. IX. X.

Dixerat: & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant; pars omnia veros
Posse deos memorant: sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe, postquam siluere sorores:
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum. Tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturę jure novato
Ambiguus fuerit modo vir, modo fœmina, Scython.
Te quoq; nunc adamas, quondam fidissime parvo
Celme Jovi, largoque satos Curetas ab imbri:
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores
Prætereo, dulcique animos novitate tenebo.

Salmacis.

FAB. XI.

Unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis enervet, tactosque remolliat artus,
Discite: causa; vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereide natum
Najades Idæis enutrivere sub antris:
Cujus erat facies, in qua materque paterque
Cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios: Idaque altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, *studio minuente laborem.*
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
Caras adit; videt hic stagnum lucentis ad imum
Usque solum lymphæ: non illic canna palustris,
Nec steriles ulvæ, nec acuta cuspide junci.
Perspicuus liquor est; stagni tamen ultima vivo
Cespite cinguntur, semperque virentibus herbis.
Nym-

Nympha colit; sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu:
Solaque Najadum celeri non nota Dianæ.
Sæpe suas illi fama est dixisse sorores:
Salmaci, vel jaculum, vel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia misce.
Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras;
Nec sua cum duris venatibus otia miscet:
Sed modo fonte suo formosos perluit artus,
Sæpe Cytoriaco deducit pectine crines;
Et, quid se deceat, spectatas consulit undas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.
Sæpe legit flores. & tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit, visumque optavit habere:
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quam se composuit, quam circumspexit amictus,
Et finxit vultum, & meruit formosa videri,
Tunc sic orsa loqui: Puer o dignissime credi
Esse deus! Seu tu deus es, potes esse Cupido:
Sive es mortalis: qui te genuere beati;
Et frater felix, & fortunata profecto
Si qua tibi soror est, & quæ dedit ubera nutrix,
Sed longe cunctis longeque beatior illa est,
Siqua tibi sponsa est, si quam dignabere teda.
Nunc tibi sive aliqua est; mea sit furtiva voluptas
Seu nulla est; ego sim: thalamumque ineamus eundem.
Nais ab his tacuit; Pueri rubor ora notavit:
Nescit, quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis:
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant æra auxiliaria, Lunę.
Poscenti Nymphæ sine fine fororia salrem
Oscula, jamque manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis? Aut fugio, tecumque, ait, ista relinquo?
Salmacis extimuit, locaque hæc tibi libera trado:
Hospes, ait; simulatque gradu discedere verso.
Tum quoque respiciens, fruticumque recondita, sylva
Delituit, flexumque genu summisit, at ille,
Ut puer, & vacuus, & inobservatus, in herbis
Huc it, & hinc illuc, & in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit.
Nec

Nec mora; temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de te tenero velamina corpore ponit.
Tum vero obstupuit, nudæque cupidine formæ
Salmacis exarsit. flagrant quoque lumina Nymphæ.
Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vixq; moram patitur, vix jam sua gaudia differt:
Jam cupit amplecti; jam se male continet amens.
Ille cavis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices: alternaque brachia jactans
In liquidis translucet aquis. ut eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro.
Vicimus; &, meus est, exclamat Nais: & omni
Veste procul jacta, mediis immittitur undis,
Pugnantemque tenet, luctantiaque oscula carpit;
Subjectatque manus, invitaque pectora tangit;
Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabique volentem
Implicat: ut serpens, quem regia sustinet ales,
Sublimemque rapit. pendens caput illa, pedesq;
Alligat, & cauda spatiantes implicat alas:
Utque solent hederæ longos intexere truncos,
Utve sub æquoribus deprensum Polypus hostem
Continet, ex omni dimissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperataq; gaudia Nymphæ
Denegat; illa premit, demissaque corpore toto
Sicut inhærebat, pugnes licet improbe, dixit,
Non tamen effugies. Ita dii jubeatis, & istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere deos. nam mista duorum
Corpora junguntur, faciesque inducitur illis
Una: velut si quis conducta cortice ramos
Crescendo jungi, pariterque adolescere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, sed forma duplex: nec fœmina dici,
Nec puer ut possit, neutrumq; & utrumq; videtur.
Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas
Semiramem fecisse videt, mollitaque in illis
Membra, manus tendens, sed jam non voce virili
Hermaphroditus ait: Nato date munera vestro,
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir, & tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

Mineides in Verspertiliones.

FAB. XII.

Finis erat dictis. Et adhuc Mineja proles
Urget opus, spernitque Deum, festumq; profanat.
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu,
Tinnulaque æra sonant, & olent myrrhæq; crociq;
Resque fide major, cœpere virescere telæ,
Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites; & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades, & rutilis collucere ignibus ædes,
Falsaque sævarum simulacra ululare ferarum.
Fumida jamdudum latitant per tecta sorores,
Diversæque locis ignes & lumina vitant.
Dumque petunt tenebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuesque includunt brachia pennæ.
Nec, qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. Non illas pluma levavit;
Sustinuere tamen se perlucentibus alis;
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque leves stridore querelas:
Tectaque, non sylvas celebrant; lucemque perosæ
Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen.

Ino & Melicerta in deos Marinos.

FAB. XIII.

Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasq; novi materterra vires
Narrat ubique Dei: de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc, natis thalamoque Athamanti habentem

Sub-

Sublime animos, & alumni numine, Juno.
Nec tulit: & secum: Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios pelagoque immergere nautas,
Et laceranda suæ natis dare viscera matri,
Et triplices operire novis Mineidas alis?
Nil poterit Juno, nisi inultos flere dolores:
Idque mihi satis est; Hæc una potentia nostra est?
Ipse docet quid agam. *Fas est & ab hoste doceri.*
Quidque furor valeat, Penthea cæde satisque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eatque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?
Est via declivis funesta nubila taxo:
Ducit ad infernas per muta silentia sedes:
Styx nebulas exhalat iners, umbræque recentes
Descendunt illac, simulacraq; functa sepulchris.
Pallor, hyemsque tenent late loca senta: novique,
Qua sit iter, manes, Stygiam quod ducat ad urbem,
Ignorant; ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Urbs habet. utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exangues sine corpore & ossibus umbræ:
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni:
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent: aliam partem sua pœna coercet.
Sustinet ire illuc, cœlesti sede relicta,
(Tantum odiis iræque dabat) Saturnia Juno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Intremuit limen; tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte vocat genitas, grave & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant:
Deque suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
Surrexere deæ. Sedes scelerata vocatur.
Viscere præbebat Tityus lanianda, novemque
Jugeribus distractus erat. tibi, Tantale, nullæ
Deprenduntur aquæ: quæq; imminet, effugit arbor.
Aut petis, aut urges ruiturum, Sisyphe, saxum.
Volvitur Ixion, & se sequiturque, fugitque:
Molirique suis lethum patruelibus ausæ,
Assidue repetunt, quas perdant, Belides undas.
Quos omnes facie postquam Saturnia torva

Vidit, & ante omnes Ixiona: rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta superbum
Regia dives habet, qui me cum conjuge semper
Sprevit? & exponit causas odiique, viæque,
Quidque velit. quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret, & in facinus traherent Athamanta furores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum,
Sollicitaque deas. Si hæc Junone loquuta,
Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Movit, & obstantes dejecit ab ore colubras;
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, inquit:
Facta puta, quæcunque jubes; inamabile regnum
Desere, teque refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Juno, quam cœlum intrare parantem
Roratis: lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora: Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tortoque incingitur angue;
Egrediturque domo. Luctus comitatur euntem,
Et Pavor, & Terror, trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Æolii, pallorque fores infecit acernas;
Solque locum fugit. monstris exterrita conjunx:
Territus est Athamas, tectoque exire parabant.
Obstitit infelix, aditumque obsedit Erynnis;
Nexaque vipereis distendes brachia nodis
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ:
Parsque jacent humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniemq; vomunt, linguisq; coruscant.
Inde duos mediis abrupit crinibus angues,
Pestiferaque manu raptos immisit. At illi
Inoosque sinus, Athamanteosque pererrant,
Inspirantque graves animos, nec vulnera membris
Ulla ferunt: *mens est, quæ diros sentiat ictus.*
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas; & virus Echidnæ,
Erroresque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et scelus, & lacrymas, rabiemque, & cœdis amorem;
Omnia trita simul, quæ sanguine mista recenti
Coxerat ære cavo viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi, vertit furiale venenum
Pectus in amborum, præcordiaque intima movit.

Tum

Tum face jactata per eumdem sæpius orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, jussique potens ad inania magni
Regna redit Ditis: sumptumque recingitur anguem.
Protinus Æolides media furibundus in aula
Clamat: io comites, his retia tendite sylvis,
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leæna,
Utque feræ sequitur vestigia conjugis amens,
Deque sinu matris ridentem, & parva Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis terque per auras
More rotat fundæ, rigidoque infantia saxo
Discuit ora ferox. tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat, sparsisque fugit male sana capillis.
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Evoe Bacche sonat. Bacchi sub nomine Juno
Risit, &, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.
Imminet æquoribus scopulus: pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas:
Summa rigent, fontemq; in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Seque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusque suum; percussa recanduit unda.
At Venus immeritæ nepotis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas,
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Jactari quos cernis in Jonio immenso,
Et diis adde tuis. Aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, gratumque manet mihi nomen ab illa,
Annuit oranti Neptunus: & abstulit illis
Quod mortale fuit: majestatemque verendam
Imposuit: nomenque simul, faciemq; novavit,
Leucotheaque deum cum matre Palæmona dixit.

Inus comites in saxa, & aves.

FAB. XIV.

Sidoniæ comites, quantum valuere, secutæ
Signa pedum primo videre novissima saxo:
Nec dubium de morte fatæ, Cadmeïda palmis

Deplanxere domum, scissis cum veste capillis.
Utque parum justæ, nimiumque in pellice sævæ
Invidiam facere Deæ; convitia Juno
Non tulit: &, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. Res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam: saltumque datura, moveri
Haud usquam potuit, scopuloque affixa cohæsit.
Altera dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Hujus, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres,
Quo quæque in gestu deprensa est, hæsit in illo.
Pars volucres factæ; quæ nunc quoq; gurgite in illo
Æquora distinguunt summis Cadmeides alis.

Cadmus, & Harmonia in dracones.

F A B. XV.

NEscit Agenorides, natam parvumque nepotem
Æquor's esse Deos. Luctu, serieque malorum
Victus & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret: longisque erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum conjuge fines.
Jamq; malis annisq; graves dum prima retractant
Fata domus, releguntque suos sermone labores:
Num sacer ille mea trajectus cuspide serpens,
Cadmus ait, fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum nova semina dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira,
Ipse, precor, serpens in longam porrigar alvum.
Dixit: &, ut serpens, in longam tenditur alvum,
Duratæque cuti squamas increscere sentit,
Nigraque cœruleis variari corpora guttis:
In pectusque cadit pronus, commissaque in unum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Brachia jam restant: quæ restant brachia tendit,
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, o conjux, accede miserrima, dixit;
Dumq; aliquid superest de me, me tange, manumq;

Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repente
In partes est fissa duas; nec verba volenti
Sufficiunt, quotiesque aliquos parat edere questus,
Sibilat. hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora conjux:
Cadme, mane, teque infelix his exue monstris:
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt humerique manusque?
Et color, & facies? &, dum loquor, omnia? Cur non
Me quoque cœlestes in eundem vertitis anguem?
Dixerat. ille suæ lambebat conjugis ora,
Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat,
Et dabat amplexus, assuetaque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur: at illis
Lubrica perlucent cristati colla draconis:
Et subito duo sunt, junctoque volumine serpunt:
Donec in oppositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt homines; nec vulnere lædunt:
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

Serpentes e sanguine Medusæ procreati.

FAB. XVI.

Sed tamen ambobus versæ solatia formæ
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaja templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contraque deum ferat arma, genusque
Non putet esse dum (neque enim Jovis esse putabat)
Persea: quem pluvio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia veri)
Tam violasse deum, quam non agnosse nepotem
Pœnitet: impositus jam cœlo est alter; & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri,
Aera carpebat tenerum stridentibus alis:
Cumque super Lybicas victor penderet arenas:
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animavit in angues.
Unde frequens illa est, infestaque terra colubris.

Atlas in Montem.

FAB. XVII.

Inde per immensum ventis discordibus actus,
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosæ
Fertur: & ex alto seductas æthere longe
Despectat terras, totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus.
Jamque cadente die, veritus se credere nocti,
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe,
Exiguamque petit requiem: dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ, cursusque Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Jampetionides Atlas fuit. Ultima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui solis anhelis
Æquora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant, & humum vicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes,
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Jupiter autor:
Sive es mirator rerum; mirabere nostras.
Hospitium, requiemque peto. Memor ille vetustæ
Sortis erat: dederat Themis hanc Parnassia sortem:
Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Mœnibus, & vasto dederat servanda draconi;
Arcebatque suis externos finibus omnes
Huic quoque, vade procul, ne longe gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit.
Vimque minis addit, manibusque expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis:
Viribus inferior (Quis enim par esset Atlantis
Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia nostra est,
Accipe munus, ait, lævaque a parte Medusæ
Ipse retro versus squalentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba, comæque
In silvas abeunt, juga sunt humerique, manusque.

Quod

Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt, tum partes altus in omnes
Crevit in immensum, sic Dii statuistis: & omne
Cum tot sideribus coelum requievit in illo.

Andromeda a Perseo liberata, & Virga in Coralia.

FAB. XVIII.

Clauserat Hippotades æterno carcere ventos.
Admonitorque operum coelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
Æthiopum populos Cepheaque conspicit arva.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas injustus jusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quod levis aura capillos
Moverat, & tepido manabant lumina fletu;
Marmoreum ratum esset opus: trahit inscius ignes,
Et stupet: & visæ correptus imagine formæ,
Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.
Ut stetit, O, dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi junguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræque tuumque,
Et cur vincla geras. Primo silet illa, nec audet
Appellare virum virgo, manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrymis implevit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque suumque,
Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat: &, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit. veniensque immenso bellua ponto,
Eminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, & una
Mater adest, ambo miseri, sed justius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt, vinctoque in corpore adhærent.
Tum sic hospes ait: Lacrymarum longa manere

Tempora vos poterunt: ad opem brevis hora ferenda est.
Hanc ego si peterem Perseus, Jove natus & illa,
Quam clausam implevit fœcundo Jupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Ætherias ausus jactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certe gener. Addere tantis
Dotibus & meritum (faveant modo numina) tento.
Ut mea sit, servata mea virtute, paciscor.
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittuntque super regnum dotale parentes.
Ecce, velut navis præfixo concita rostro
Sulcat aquas, juvenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli;
Cum subito juvenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abiit. ut in æquore summo
Umbra viri visa est, visam fera sævit in umbram.
Utque Jovis præpes, vacuo cum vidit in arvo
Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat adversum: neu sæva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri missus præceps per inane volatu
Terga feræ pressit, dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa gravi modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis: modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis,
Quaque patet, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato vulnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore vomit: maduere graves aspergine pennæ.
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum: qui vertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupisque tenens juga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor, superasque Deorum
Implevere domus. gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque domus servatoremque fatentur

Cassio-

Cassiope, Cepheusque pater. Resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque & causa laboris.
Ipse manus hausta vitrices abluit unda,
Anguiferumque caput dura ne lædat arena,
Mollit humum foliis, natasque sub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibulaque etiam nunc viva medulla
Vim rapuit monstri, tactuque induruit hujus,
Percepitque novum ramis & fronde rigorem.
At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contigere gaudent:
Seminaque ex illis iterant jactata per undas:
Nunc quoque coraliis eadem natura remansit:
Duritiem tacto capiant ut ab aere, quodque
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Medusæ crines in Serpentes.

FAB. XIX.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Lævum Mercurio; dextrum tibi, bellica virgo;
Ara Jovis media est. mactatur vacca Minervæ;
Alipedi vitulus; taurus tibi, summe deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit: tedas Hymenæus, amorque
Præcipiunt; largis satiantur odoribus ignes;
Sertaque dependent tectis: & ubique lyræque,
Tibiaque, & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant. reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cepheni proceres ineunt convivia regis.
Postquam epulis functi, generosi munere Bacchi
Diffudere animos: cultusque genusque locorum
Quærit Abantiades. Quærenti protinus unus
Narrat Lyncides moresque habitumque virorum.
Quæ simul edocuit, Nunc, o fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades; gelido sub Atlante jacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis;
Cujus in introitu geminas habitasse sorores
Phorcidas, unius sortitas luminis usum:

Id se solerti, furtim dum traditur, astu
Supposita cepisse manu; perque abdita longe,
Deviaque, & sylvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos; passimq; per agros,
Perq; vias vidisse hominum simulacra, ferarumq;
In silicem ex ipsis visa conversa Medusa:
Se tamen horrendæ, clypei quem læva gerebat
Ære repercusso, formam aspexisse Medusæ:
Dumq; gravis somnus colubros, ipsamq; tenebat,
Eripuisse caput collo, pennisque fugacem
Pegason, & fratrem, matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus;
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto,
Et quæ jactatis tetigisset sidera pennis.
Ante expectatum tacuit. tamen excipit unus
Ex numero Procerum, quærens, cur una sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait, Quoniam sciraris digna relatu,
Accipe quæsiti causam. Clarissima forma,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum
Illa, nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit; inveni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervę
Dicitur: aversa est, & castos ægide vultus
Nata Jovis texit, neve hoc impune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros.
Nunc quoq; ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER V.

Caput Gorgonis homines in saxa convertens.

FAB. I.

DUmque ea Cephenum medio Danaeius heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec, conjugalia festa
Qui canat, est clamor; sed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia versa tumultus
Assimilare freto possis; quod sæva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius autor
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam:
En, ait, en adsum præceptæ conjugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum versus in aurum
Jupiter eripiet. Conanti mittere Cepheus.
Quid facis? exclamat: Quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritisne hæc gratia tantis
Redditur? hac vitam servatam dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quæris, ademit,
Sed grave Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quæ visceribus veniebat bellua ponti
Exaturanda meis. Illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. nisi si crudelis id ipsum
Exigis ut pereat, luctuque levabere nostro:
Scilicet haud satis est, quod te spectante revincta est,
Et nullam quod opem patruus, sponsusve tulisti:
Insuper a quoquam quod sit servata dolebis?
Præmiaque eripies? Quæ, si tibi magna videntur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses;
Nunc sine qui petiit, per quem hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & voce est pactus; eumq;
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

Ille nihil contra; sed & hunc, & Persea vultu
Alterno spectans; petat hunc ignorat, an illum:
Cunctatusque brevi contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exiliit, teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: & (indignum!) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhœti non irrita cuspis adhæsit:
Qui postquam cecidit, ferrumq; ex osse revulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras,
Telaque conjiciunt; & sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori. sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus jusque, fidemque,
Hospitiique Deos, ea se prohibente moveri.
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Datque animos. Erat Indus Atys, quem flumine Gange.
Edita Limniace vitreis peperisse sub undis
Creditur; egregius forma, quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi fœdatus jactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas junctissimus illi,
Et comes, & veri non dissimulator amoris,
Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Atyn; quos ille tetenderat arcus
Arripit: &, Mecum tibi sint certamina, dixit;
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Invidiæ, quam laudis habes. Hæc omnia nondum
Dixerat, micuit nervo penetrabile telum,
Vitatumque tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen madefactam cæde Medusæ
Acrisionides, adigitque in pectus; at ille
Jam moriens oculis sub nocte natantibus atra,

Cir-

Circumſpexit Atyn, ſeque acclinavit ad illum,
Et tulit ad manes junctæ ſolatia mortis.
Ecce Suenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapſi. ſurgentibus obſtitit enſis,
Alterius coſtis jugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perſeus petit enſe: ſed altis
Extantem ſignis, multæque in pondere maſſæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitque viro, rutilum vomit ille cruorem;
Et reſupinus humum moribundo vertice pulſat.
Inde Semiramio Polydæmona ſanguine certum,
Caucaſeumque Abarim, Sperchionidemq; Lycetum,
Intonſumque comas Helicen, Phlegyamque, Clytumque.
Sternit, & extructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus auſus concurrere comminus hoſti,
Intorquet jaculum: quod detulit error in Idam
Expertem fruſtra belli, & neutra arma ſecutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, abſtrahor, accipe, Phineu,
Quem feciſti hoſtem, penſaque hoc vulnere vulnus.
Jamque remiſſurus tractum de corpore telum,
Sanguine defectos cecidit collapſus in artus.
Hic quoque Cephenum poſt regem primus Odites
Enſe jacet Clymeni; Protenora percutit Hypſeus;
Hypſea Lyncides. fuit & grandævus in illis
Emathion æqui cultor, timidusque Deorum:
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & inceſſit, ſcelerataque devovet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit enſe caput: quod protinus incidit aræ,
Atque ibi ſemianimis verba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expiravit in ignes.
Hinc gemini fratres; Lyoteaſque & cæſtibus Ammon.
Invicti, vinci ſi poſſent cæſtibus enſes,
Phinea cecidere manu: Cereriſque ſacerdos
Amphicus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque Japetide non hos adhibendus ad uſus,
Sed qui pacis opus citharam cum voce moveres,

Juſſus

Jussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Quem procul astantem, plectrumq; imbelle tenentem
Pettalus irridens, Stygiis cane cætera, dixit,
Manibus: & lævo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ: casuque fuit miserabile carmen.
Non finit hunc impune ferox cecidisse Lycormas:
Raptaque de dextro robusta repagula poste
Ossibus illisit mediæ cervicis. at ille
Procubuit terræ, mactati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque robora postis
Cinypheus Pelates: tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmoridæ Coriti, lignoque cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens e poste pependit.
Sternitur & Melaneus Perseja castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorilas ditissimus agri,
Dives agri Dorilas: quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo missum stetit inguine ferrum.
(Lethifer ille locus) quem postquam vulneris autor
Singultantem animam, & versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, *hoc quod premis*, inquit habeto
Det tot agris terra: corpusque exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultro Abantiades: media quæ nare recepta
Cervice exacta est: in partes eminet ambas.
Dumque manum fortuna juvat; Clytiumque, Clanimque
Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi vibrata lacerto
Fraxinus acta femur: jaculum Clanis ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius; occidit Astreus
Matre Palæstina, dubio genitore creatus.
Ethionque sagax quondam ventura videre,
Tunc ave deceptus falsa; regisque Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest: namque omnibus unum
Opprimere est animus. Conjurata undique pugnant
Agmina pro caussa meritum impugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius, & nova conjux
Cum genitrice favent, ululatuque atria complent.
Sed

Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum.
Pollutosque simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renovataque prælia miscet.
Circumeunt unum Phineus, & mille secuti
Phinea. tela volant hyberna grandine plura
Præter utrumque latus, præterq; & lumen, & aures
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tutaque terga gerens, adversaque in agmina versus
Sustinet instantes. Instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathæus Ethemon.
Tigris ut, auditis diversa valle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit utro potius ruat, & ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra lævane feratur,
Molpea trajecti summovit vulnere cruris:
Contentusque fuga est. neque enim dat tempus Ethemon,
Sed furit, & cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit; in extrema percussæ parte columnæ
Lamina dissiluit, domique in gutture fixa est.
Non tamen ad lethum caussas satis illa valentes
Plaga dedit. trepidum Perseus, & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbæ succumbere vidit,
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam; vultus avertite vestros,
Si quis amicus adest; & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thessalus: atque manu jaculum lethale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra est.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælaverat auro:
Aspice ait, Perseu, nostræ primordia gentis;
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras;
A tanto cecidisse viro. Pars ultima vocis
In medio suppressa sono est, adapertaque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos, Vitioque animi, non viribus, inquit
Gorgoneis torpetis, Eryx. incurrite mecum.

Et prosternite humi juvenem magica arma moventem.
Incursurus erat: tenuit vestigia tellus,
Immotusque silex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subire. sed unus
Miles erat Persei: pro quo dum pugnat, Aconteus
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto;
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit; sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem,
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Pœnitet injusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscitque suos, & nomine quemque vocatum
Poscit opem, credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. avertitur, atq; ita supplex,
Confessasque manus, obliquaque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remove tua monstra; teque
Saxificos vultus, quæcunque ea, tolle Medusæ,
Tolle precor: non nos odium, regnique cupido
Compulit ad bellum. Pro conjuge movimus arma:
Causa fuit meritis melior tua; tempora nostra.
Non cessisse piget Nihil, o fortissime, præter
Hanc animam concede mihi; tua cætera sunto.
Talia dicenti, neque eum quem voce rogabat
Respicere audenti, quod, ait, timidissime Phineu,
Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam, nullo violabere ferro:
Quin etiam mansura dabo monumenta per ævum,
Inque domo soceri semper spectabere nostri;
Ut mea se sponsi soletur imagine conjux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tunc quoque conanti sua flectere lumina cervix
Diriguit, saxoque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultusque in marmore supplex,
Summissæque manus, faciesque obnoxia mansit.

Prætus in saxum.

FAB. II.

VIctor Abantiades patrios cum conjuge muros
Intrat; & immeriti vindex ultorque parentis
Aggreditur Prœtum. nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male cœperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri.

Polydectes in lapidem.

FAB. III.

TE tamen, o parvæ rector Polydecta Seriphi,
Nec juvenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium; nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem, fictamque Medusæ
Arguis esse necem. dabimus tibi pignora veri,
Parcite luminibus, Perseus ait: oraque regis
Ore Medusæo silicem suo sanguine fecit.

Musæ in aves, & Pyrenei precipitium.

FAB. IV.

HActenus auriginæ comitem Tritonia fratri
Se dedit: inde cava circundata nube Scriphon
Deserit, a dextra Cithno, Gyaroque relictis:
Quaque super pontum via visa brevissima, Thebas,
Virgineumque Helicona petit: quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores.
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis ungula rupit.
Is mihi causa viæ: volui mirabile factum
Cernere; vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Uranie; Quæcunque est causa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratissima nostro es
Vera tamen fama est: & Pegasus hujus origo est
Fontis, & ad latices deduxit Pallada sacros.

Quæ

Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Sylvarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraque, & innumeris distinctas floribus herbas,
Felicesque vocat pariter studioque locoque
Mœonidas. Quam sic affata est una sororum:
O, nisi te virtus opera ad majora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoque probas artesque locumque.
Et gratam sortem, tutæ modo simus, habemus.
Sed (*vetitum est adeo sceleri nihil*) omnia terrent
Virgineas mentes, dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur; & nondum me tota mente recepi.
Daulia Threicio, Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, injustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnassia; vidit euntes,
Nostraque fallaci veneratus numina vultu,
Mœonides (agnorat enim) consistite, dixit.
Nec dubitate, precor, tecto grave sidus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo: Subiere minores
Sæpe casas superi. Dictis, & tempore motæ
Annuimusque viro, primasque intravimus ædes.
Desierant imbres, victoque Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo:
Impetus ire fuit. claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat, quem nos sumptis effugimus alis:
Ipse secuturo similis stetit arduus arce,
Quaque via est vobis, erit, & mihi, dixit, eadem;
Seque jacit vecors e summo culmine turris:
Et cadit in vultus, discussisque ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.

Pieridum certamen cum Musis.
Illarum speciminis argumentum.
Dii a Typhoeo fugati, seque mutantes in varias formas.

FAB. V.

Musa loquebatur; pennæ sonnere per auras,
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit, & linguæ quærit tam certa loquentes
Unde sonent, hominemq; putat Jove nata locutum,
Ales erat: numeroque novem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ:

Mi-

Miranti sic orsa Deæ Dea : Nuper & istæ
Auxerant volucrum victæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pelleis dives in arvis :
Peonis Evippe mater fuit ; illa potentem
Lucinam novies novies paritura vocavit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Perque tot Æmonias, & per tot Acaidas urbes
Huc venit, & tali committit prælia voce :
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere : nobiscum, si qua est fiducia vobis,
Thespiades certate Deæ : nec voce, nec arte
Vincemur ; totidemque sumus. Vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe ;
Vel nos Emathis ad Pæonas usque nivosos
Cedemus sylvis : dirimant certamina nymphæ.
Turpe quidem contendere erat ; sed cedere visum
Turpius : electæ jurant per flumina nymphæ ;
Factaque de vivo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superum, falsoque in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum ;
Emissumque ima de sede Typhoea terræ
Cælitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
Terga fugæ, donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris :
Duxque gregis, dixit, fit Jupiter, unde recurvis
Nunc quoque formatus Lybis est cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, nivea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis,
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora :
Poscimur Aonides : sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere vacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait : nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert : *Dedimus* summam certaminis uni.
Surgit, & immissos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas :
Atque hæc percussis subjungit carmina nervis.

Præ-

Proserpina a Plutone rapta, & Cyane in fontem.

FAB. VI.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro :
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris :
Prima dedit leges Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est : utinam modo dicere possem
Carmina digna Dea : certe est dea carmine digna.
Vasta giganteis ingesta est insula membris
Trinacris, & magnis subjectum molibus urget
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, tentatque resurgere sæpe :
Dextra sed Ausonio manus est subjecta Peloro ;
Læva, Pachyne, tibi ; Lilybæo crura premuntur ;
Degravat Ætna caput : sub quæ resupinus arenas
Ejectat, flammamque fero vomit ore Typheus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ.
Oppidaque, & magnos devolvere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pavet ipse silentum,
Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu,
Immissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem, tenebrosa sede tyrannus
Exierat : curruque atrorum evectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Postquam exploratum satis est loca nulla labare,
Depositusque metus, videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens : natumque amplexa volucrem,
Arma manusque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu superos, ipsumque Jovem, tu numina ponti
Victa domas, ipsumque regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cœlo (quæ jam patientia nostra est)
Spernimur, ac mecum vires minuuntur amoris.
Pallada nonne, vides, jaculatricemque Dianam
Ab-

Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiamur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu pro socio, si qua est tibi gratia, regno
Junge Deam patruo. Dixit Venus. Ille pharetram
Solvit, & arbitrio matris de mille sagittis
Unam sepofuit: sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum:
Oppositoque genu curvavit flexile cornu,
Inque cor hamata percussit arundine Ditem,
Haud procul Ennæis lacus est a mœnibus altus,
Nomine Pergusæ; non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phœbeos summovet ignes:
Frigora dant rami, varios humus humida flores,
Perpetuum ver est. Quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit,
Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, & æquales certat superare legendo,
Pene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
Usque adeo est properatus amor. Dea territa mœsto
Et matrem, & comites, sed matrem sæpius ore
Clamat, & ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis,
Tantaque simplicitas puerilibus affuit annis:
Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quemque vocando
Exhortatur equos, quorum per colla jubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas:
Perque lacus altos, & olentia sulphure fertur
Stagna Palicorum rupta ferventia terra,
Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.
Est medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,
Quod coit angustis inclusum cornibus æquor
Hic fuit, a cujus stagnum quoq; nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas,
Gurgite quæ medio summa tenus extitit alvo;
Agnovitque Deam; Nec longius ibitis, inquit,
Non potes invitæ Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. Quod si componere magnis
Parva mihi fas est, & me dilexit Anapis;
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita nupsi.

Di-

Dixit: & in partes diversas brachia tendens
Obstitit. Haud ultra tenuit Saturnius iram:
Terribilesque hortatus equos; in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptamque Deam, contemptaq; fontis
Jura sui mœrens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrymisque absumitur omnis;
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres,
Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem;
Primaque de tota tenuissima quæque liquescunt,
Cœrulei crines, digitique, & crura, pedesque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est; Post hæc humeri, tergumq; latusque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos,
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restatque nihil quod prendere possit.

Puer in Stellionem.

FAB. VII.

INterea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non udis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit; non Hesperus: illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Ætna,
Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras;
Rursus ubi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ab ortus.
Fessa labore sitim conceperat, oraque nulli
Colluerant fontes: contectam stramine vidit
Forte casam, parvasque fores pulsavit. At inde
Prodit anus, divamque videt, lymphamque roganti
Dulce dedit, testa quod coxerat ante. polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante deam, risitque, avidamque vocavit.
Offensa est: neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit diva polenta.
Combibit os maculas, & qua modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris,

In-

Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, parvaque minor mensura lacerta est,
Mirantem, flentemque, & tangere monstra parantem
Fugit anum, latebramque petit, aptúmque colori
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Ascalaphus in Bubonem.

FAB. VIII.

QUas Dea per terras, & quas erraverit undas,
Dicere longa mora est: *quærentis defuit orbis*.
Sicaniam repetit; dumque omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cianem: ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset; sed & os, & lingua volenti
Dicere non aderant, nec quæ loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit: notamque parenti
Illo forte loco dilapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tanquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniavit diva capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc ubi sit: terras tamen increpat omnes,
Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Repperit. Ergo illic sæva vertentia glebas
Fregit aratra manu, parilique irata colonos,
Ruricolasque boves letho dedit, arvaque jussit
Fallere depositum, vitiataque semina fecit.
Fertilitas terræ latam vulgata per orbem.
Sparsa jacet: primis segetes moriuntur in herbis:
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber,
Sidera nunc, ventique nocent: avidæque volucres
Semina jacta legunt: lolium tribulique fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alphejas extulit undis:
Rorantesque comas a fronte removit ad aures,
Atque ait: O toto quæsitæ virginis orbe,
Et frugum genitrix, immensos siste labores,
Neve tibi fidæ violenta irascere terræ.
Terra nihil meruit, patuitque invita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est, & ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni

Hæc mihi terræ solo est; hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem; quam tu mitissima serva.
Mora loco cur sim, tantique per æquoris undas
Advehar Ortygiam; veniet narratibus hora
Tempestiva meis, cum tu curaque levata,
Et vultus melioris eris: mihi pervia tellus
Præbet iter, subterque imas ablata cavernas
Hic caput attollo, desuetaque sidera cerno.
Ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris:
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu,
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces.
Attonitæque diu similis fuit: utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia, curribus auras
Exit in æthereas. Ibi toto nubila vultu
Ante Jovem passis stetit invidiosa capillis:
Proque meo veni supplex tibi, Jupiter, inquit,
Sanguine, proque tuo: si nulla est gratia matris
Nata patrem moveat, neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En! quæsita diu tandem mihi nata reperta est;
Si reperire vocas amittere certius; aut si
Scire ubi sit reperire vocas. Quod rapta, feremus,
Dummodo reddat eam: neque enim prædone marito
Filia digna tua est, si jam mea filia non est.
Jupiter excepit: Commune est pignus onusque
Nata mihi tecum: sed, si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc injuria factum,
Verum amor est: neque erit nobis gener ille pudori,
Tu modo diva velis. Ut desint cætera, quantum est
Esse Jovis fratrem? Quid quod non cætera desunt?
Nec cedit nisi sorte mihi? Sed tanta cupido
Si tibi discidii est, repetet Proserpina cœlum,
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos: nam sic Parcarum fœdere cautum est.
Dixerat. At Cereri certum est educere natam:
Non ita fata sinunt: quoniam jejunia virgo
Solverat, &, cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum:
Sumptaque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. Solusque ex omnibus illud
Ascalaphus vidit; quem quondam dicitur Orphne
In-

Inter Avernales haud ignotissima Nymphas,
Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemque profanam
Fecit avem: sparsumque caput Phlegethontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis,
Inque caput crescit, longosque reflectitur ungues,
Vixque movet natas per inertia brachia pennas:
Fœdaque fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Sirenes.

FAB. IX.

Hic tamen indicio pœnam linguaque videri
Commeruisse potest. Vobis, Acheloides, unde
Pluma, pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus, ut vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilesque Deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaque dos oris linguæ ne perderet usum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.

Arethusa in Fontem.

FAB. X.

At medius fratrisque sui, mœstæque sororis
Jupiter ex æquo volventem dividit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum conjuge menses.
Vertitur extemplo facies & mentis, & oris:
Nam modo quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
Læta deæ frons est; Ut Sol, qui tectus aquosis

Nubibus ante fuit, victis e nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata ſecura recepta,
Quæ tibi cauſa fugæ, cur ſis, Arethuſa, ſacer fons?
Conticuere undæ: quarum Dea ſuſtulit alto
Fonte caput, virideſque manu ſiccata capillos
Fluminis Alphei veteres narravit amores.
Pars ego Nympharum, quæ ſunt in Achaide, dixit,
Una fui: nec me ſtudioſius altera ſaltus
Legit, nec poſuit ſtudioſius altera caſſes.
Sed quamvis formæ nunquam mihi fama petita eſt,
Quamvis fortis eram, formoſæ nomen habebam:
Nec mea me facies nimium laudata juvabat;
Quaque aliæ gaudere ſolent, ego ruſtica dote
Corporis erubui, crimenque placere putavi.
Laſſa revertebar, memini, Stymphalide ſylva:
Æſtus erat, magnuſque labor geminaverat æſtum.
Invenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,
Perſpicuas ad humum: per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana ſalicta dabant, nutritaque populus unda,
Sponte ſua natas ripis declivibus umbras.
Acceſſi, primumque pedis veſtigia tinxi,
Poplite deinde tenus: neque eo contenta recingor,
Molliaque impono ſalici velamina curvæ,
Nudaque mergor aquis; quas dum ferioque trahoque,
Mille modis labens, excuſſaque brachia jacto,
Neſcio quod medio ſenſi ſub gurgite murmur,
Territaque inſiſto propioris margine ripæ.
Quo properas Arethuſa? Suis Alpheus ab undis,
Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram fugio ſine veſtibus; altera veſtes
Ripa meas habuit; tanto magis inſtat, & ardet;
Et quia nuda fui, ſum viſa paratior illi.
Sic ego currebam, ſic me ferus ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut ſolet accipiter trepidas urgere columbas.
Uſque ſub Orchomenon, Pſophidaque, Cyllenenque,
Mænalioſque ſinus, gelidumq; Erymanthon, & Elim
Currere ſuſtinui; nec me velocior ille.
Sed tolerare diu curſus ego viribus impar
Non poteram; longi patiens erat ille laboris:
Per tamen & campos, & opertos arbore montes.

Sa-

Saxa quoque, & rupes, qua via nulla, cucurri.
Sol erat a tergo, vidi præcedere longam
Ante pedes umbram, nisi si timor illa videbat:
Sed certe sonituque pedum terrebar, & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra.
Mota dea est, spissisque ferens e nubibus unam
Me super injecit. Lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum cava nubila quærit:
Bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit,
Et bis Jo Arethusa, Jo Arethusa, vocavit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? Anne quod agnæ est,
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit: neque enim vestigia cernit
Longius ulla pedum: servat nubemque locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus.
Cœruleæque cadunt toto de corpore guttæ:
Quaq; pedem movi, manat lacus, eque capillis
Ros cadit, & citius, quam nunc tibi facta renarro,
In latices mutor, sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoque viri, quod sumpserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rupit humum: cæcis ego mersa cavernis
Advehor Ortygiam, quæ me cognomine divæ
Grata meæ superas eduxit prima sub auras.

Lyncus in Lyncem.

FAB. XI.

Hac Arethusa tenus Geminos dea fertilis angues
Curribus admovit, frænisque coercuit ora:
Et medium cœli terræque per aera vecta est,
Atque levem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo, partimque rudi data semina jussit

Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.
Jam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat juvenis; Scythicasq; advertitur ora,
Rex ubi Lyncus erat: regis subit ille penates.
Qua veniat, causamq; viæ, nomenque rogatus,
Et patriam, Patria est claræ mihi, dixit, Athenæ;
Triptolemus nomen. veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ sparsa per agros,
Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.
Barbarus invidit, tantique ut muneris autor
Ipse sit, hospitio recipit, somnoque gravatum
Aggreditur ferro: conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit, rursusque per aera jussi
Mopsopium juvenem sacros agitare jugales.

Pierides in Picas.

FAB. XII.

Finierat doctos e nobis maxima cantus:
At Nymphæ vicisses deas Helicona colentes
Concordi dixere sono. Convitia victæ
Cum facerent, Quoniam, dixit, certamina vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaq; culpæ
Addiris, & non est patientia libera nobis,
Ibimus in pœnas, &, qua vocat ira, sequemur.
Rident Pœonides, spernuntque minantia verba,
Conatæque loqui, & magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aspexere suos, operiri & brachia plumis:
Alteraque alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucresque novas accedere sylvis.
Plangere dumque volunt, per brachia mota levatæ,
Aere pendebant, nemorum convitia, picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucaque garrulitas, studiumq; immane loquendi.

FUB.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VI.

Certamen Palladis, & Arachnes.

FAB. I.

PRæbuerat dictis Tritonia talibus aures:
Carminaque Aonidum, juſtamque probaverat iram.
Tum ſecum: *Laudare parum eſt; laudemur & ipſæ;*
Numina nec ſperni ſine pœna noſtra ſinamus.
Mæoniæque animum fatis intendit Arachnes,
Quam ſibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara, ſed arte fuit. Pater huic Colophonius Idmon,
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater; ſed & hæc de plebe, ſuoque
Æqua viro fuerat. Lydias tamen illa per urbes
Quæſierat ſtudio nomen memorabile; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis.
Hujus ut aſpicerent opus admirabile, ſæpe
Deſeruere ſui Nymphæ vineta Timoli:
Deſeruere ſuas Nymphæ Pactolides undas.
Nec factas ſolum veſtes ſpectare juvabat:
Tunc quoque cum fierent. Tantus decor affuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes;
Seu digitis ſubigebat opus, repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu;
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum;
Seu pingebat acu, ſcires a Pallade doctam.
Quod tamen ipſa negat; Tantaque offenſa magiſtra,
Certet, ait, mecum: nihil eſt quod victa recuſem.
Pallas anum ſimulat, falſoſque in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.
Tunc ſic orſa loqui: *Non omnia grandior ætas*
Quæ fugiamus habet: Seris venit uſus ab annis.
Conſilium ne ſperne meum: Tibi fama petatur

Inter mortales facienda maxima telæ.
Cede deæ, veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit:
Vixque manus retinens, confessaque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
Mentis inops, longaque venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet. Audiat istas,
Siqua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi: neve monendo
Profecisse putes, eadem est sententia nobis:
Cur non ipsa venit? cur hæc certamina vitat?
Tum dea, Venit, ait: formamq; removit anilem,
Palladaq; exhibuit. Venerantur numina Nymphæ,
Mygdonidesque nurus: sola est interrita virgo.
Sed tamen erubuit, subitusq; invita notavit
Ora rubor, rursusque evanuit: ut solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur,
Et breve post tempus candescit solis ab ortu,
Perstat in incepto, stolidæque cupidine palmæ
In sua fata ruit. neque enim Jove nata recusat,
Nec monet ulterius, nec jam certamina differt.
Haud mora: consistunt diversis partibus ambæ.
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela jugo juncta est; stamen secernit arundo;
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt: atque inter stamina ductum
Percusso feriunt inserti pectine dentes.
Utraque festinat, cinctæque ad pectora vestes
Brachia docta movent, *Studio fallente laborem*.
Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parvi discriminis umbræ:
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine cœlum:
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usque adeo quod tangit idem est, tamen ultima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum.
Et vetus in tela deducitur argumentum.

Tela

Tela Minervæ, & Arachnes.

FAB. II.

Ecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes medio Jove sedibus altis
Augusta gravitate sedent: sua quemque deorum
Inscribit facies: Jovis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera saxa facit: medioque e vulnere saxi
Exiluisse fretum, quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus.
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Edere cum baccis fœtum canentis olivæ,
Mirarique deos. *Operis victoria finis.*
Ut tamen exemplis intelliget æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis:
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus unus, & Æmum,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet. hanc Juno jussit certamine victam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonem ausam contendere quondam
Cum magni consorte Jovis, quàm regia Juno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cynyran habet angulus orbum,
Isque gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxoque jacens lacrymare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operisque sua facit arbore finem.
Mæonis elusam designat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares:
Ipsa videbatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque vereri

Assilientis aquæ, timidasque recondere plantas:
Fecit & Asterien aquila luctante teneri:
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.
Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram
Jupiter implerit gemino Nycteida fœtu;
Amphitryon fuerit, cum te Tirynthia cepit:
Aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,
Mnemosynen pastor, varius Deonida serpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco
Virgine in Æolia posuit: tu visus Enipeus
Gignis Aloidas: aries Bisaltida fallis.
Et te flava comas frugum mitissima mater
Sensit equum: te sensit avem crinita colubris
Mater equi volucris: sensit Delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam, faciemq; locorum
Reddidit. Est illic agrestis imagine Phœbus:
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit; ut pastor Macareida luserit Issen.
Liber ut Erigonen falsa deceperit uva.
Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit,
Ultima pars telæ tenui circundata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.

Arachne in Araneam.

F A B. III.

Non illud Pallas, non illud carpere livor
Possit opus. Doluit successu flava virago,
Et rupit pictas cœlestia crimina vestes:
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix: laqueoq; animosa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miserata levavit:
Atq; ita, Vive quidem, pende tamen improba, dixit;
Lexque eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Postea discendens succis Hecateidos herbæ
Sparsit: & extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ; cum queis & naris, & aures,
Fitq; caput minimum: toto quoq; corpore parve est:
In latere exiles digiti pro cruribus hærent;
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.

Niobe in Marmor.

FAB. IV.

Lydia tota fremit, Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Mæoniam virgo, Sipylumque colebat.
Nec tamen admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos: sed enim nec conjugis artes,
Nec genus amborum, magniq; potentia regni,
Sic placuere illi (quamvis ea cuncta placerent)
Ut sua progenies: Et felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia venturi præscia Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisque duobus
Cum prece thura pia, lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona jubet. Paretur: & omnes
Thebaides jussis sua tempora frondibus ornant,
Thuraque dant sanctis & verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro;
Et, quantum ira sinit, formosa: movensq; decoro
Cum capite immissos humerum per utrumq; capillos.
Constitit, utq; oculos circumtulit alta superbos,
Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus autor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas;
Plejadum soror est genitrix mea; maximus Atlas
Est avus, ætherium qui fert cervicibus axem,
Jupiter alter avus, socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Mœnia cum populis a meque, viroq; reguntur.
In quamcunque domus adverti lumina partem,
Immensæ spectantur opes: accedit eodem
Digna dea facies; huc natas adjice septem,

Et totidem juvenes, & mox generosque, nurusque,
Quærite nunc, habeat quam nostra superbia causam:
Quoque modo auderis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi, cui maxima quondam
Exiguam sedem pariturae terra negavit?
Nec cœlo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exul erat mundi, donec miserata vagantem,
Hospita tu terris erras, Ego, dixit, in undis,
Instabilemque locum Delos dedit. Illa duorum
Facta parens: uteri pars hæc est septima nostri.
Sum felix: Quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoq; quis dubitet? Tutam me copia fecit.
Major sum, quam cui possit fortuna nocere:
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea jam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum:
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.
Ite satis propere sacris; laurumque capillis
Ponite. Deponunt, & sacra infecta relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen
Latonæ. Turba quantum distabat ab orba,
Tantum animosa sui furiis agitata doloris
Indignata dea est; summoq; in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En! Ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et, nisi Junoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor: perque omnia secula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus, diro convitia facto
Tantalis adjecit, vosque est postponere natis
Ausa suis, & me (quod in ipsam recidat) orbam
Dixit, & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adjectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait, pœnæ mora longa querela est,
Dixit idem Phœbe, celerique per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat, lateque patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis: ubi turba rotarum,
Duraque mollierat subjectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia succo
Terga premunt: auro gravidis moderantur habenis,
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Qua-

Quadrupedis cursus, spumantiaque ora coërcet,
(Heu mihi!) conclamat: medioque in pectore fixa
Tela gerit, frænisque manu moriente remissis,
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat: Sipylus: veluti cum præscius imbres
Nube fugit visa, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit; nequa levis effluat aura.
Fræna tamen dantem non evitabile telum
Consequitur: summaque tremens cervice sagitta
Hæsit, & extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per crura admissa, jubasque
Volvitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, & aviti nominis hæres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ juvenile palæstræ:
Et jam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cum tento concita nervo,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque sagitta,
Ingemuere simul; simul incurvata dolore
Membra solo posuere: simul suprema jacentes
Lumina versarunt: animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Evolat, ut gelidos complexibus allevet artus,
Inque pio cadit officio: Nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
Eruta; cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit: ictus erat qua crus esse incipit, & qua
Mollia nervosus facit internodia poples
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est;
Expulit hanc sanguis, seque jaculatus in altum
Emicat, & longe terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat: Diique o communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. motus erat, cum jam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens: minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta.
Fama mali, populique dolor, lacrymæque suorum,
Tam subitæ matrem certam fecere ruinæ,

Mi-

Mirantem potuisse, irascentemque quod ausi
Hoc essent superi, quod tantum juris haberent.
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu! Quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa,
Quæ modo Latois populum summoverat aris,
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem
Invidiosa suis: At nunc miseranda vel hosti,
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cœlum liventia brachia tollens,
Pascere crudelis nostro Latona dolore,
Pascere, ait, satiaque meo tua pectora luctu,
Corque ferum satia, dixit: per funera septem
Efferor; exulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? Miseræ mihi plura supersunt,
Quam tibi felici, post tot quoque funera vinco.
Dixerat: & sonuit contento nervus ab arcu,
Qui, præter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo est audax: stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores.
E quibus una trahens hærentia viscera tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore:
Altera solari miseram conata parentem
Conticuit subito, duplicataque vulnere cæco est.
Oraque non pressit, nisi postquam spiritus exit.
Hæc frustra fugiens collabitur: illa sorori
Immoritur: latet hæc; illam trepidare videres.
Sexque datis letho, diversaque vulnera passis,
Ultima restabat, quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam, minimamque relinque,
De multis minimam posco, clamavit, & unam:
Dumq; rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
Exanimes inter natos, natasque, virumque,
Diriguitque malis, nullos movet aura capillos;
In vultu color est sine sanguine; lumina mæstis
Stant immota genis: nihil est in imagine vivum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moveri:
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus.
Nec pes ire potest; intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est, ubi fixa cacumine montis
Liquitur; & lacrymis etiam nunc marmora manant.

Rustici in Ranas.

FAB. V.

TUm vero cuncti manifestam numinis iram
Fœmina, virque timent; cultoque impensius omnes
Magna gemelliparæ venerantur numina divæ.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciæ quoque fertilis agris
Non impune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum,
Mira tamen: vidi præsens stagnumque, locumque
Prodigio notum. Nam me jam grandior ævo,
Impatiensque viæ genitor, deducere lectos
Jusserat inde boves, gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro,
(Ecce!) lacu medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat tremulis circundata cannis.
Restitit, & pavido, Faveas mihi, murmure dixit
Dux meus, & simili, Faveas mihi, murmure dixi.
Najadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæve dei, cum talia retrulit hospes.
Non hac, o juvenis, montanum numen in ara est:
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia conjux
Orbem interdixit, quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cum levis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit invita geminos Latona noverca:
Hinc quoque Junonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portasse sinu duo numina natos.
Jamque Chimæriferæ, cum sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciæ, longo dea fessa labore,
Sidere o ficcata sitim, collegerat æstu,
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum juncis, gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores:
Rustica turba vetat. Dea sic affata vetantes:
Quid prohiberis aquas? usus communis aquarum est;

Nec

Nec solem proprium natura, nec aera fecit,
Nec tenues undas: ad publica munera veni:
Quæ tamen ut detis supplex peto. Non ego nostros
Abluere hic artus, lassataque membra parabam,
Sed relevare sitim: caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitamque fatebor,
Accepisse: simul vitam dederitis in undis.
Hi quoque vos moveant, qui nostro brachia tendunt
Parva sinu: & casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deæ potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minasque,
Ni procul abscedat, convitiaque insuper addunt.
Nec satis est: ipsos etiam pedibusque, manuque
Turbavere lacus; imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim: neque enim jam filia Cœi
Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
Verba minora Dea; tollensque ad sidera palmas,
Æternum stagno, dixit, vivatis in isto.
Eveniunt optata deæ. Juvat esse sub undis,
Et modo tota cava submergere membra palude,
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare;
Sæpe super ripam stagni consistere; sæpe
In gelidos resilire lacus; sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque jam rauca est, inflataque colla tumescunt,
Ipsaque dilatant patulos convitia rictus:
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur:
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novæ saliunt in gurgite ranæ.

Satyrorum, Nympharum Rusticorumque lacryma in flumen.

FAB. VI.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit, exitium Satyri reminiscitur alter:
Quem Tritoniaca Latous arundine victum

Asse-

Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit:
Ah! piget: Ah! non est, clamabat, tibia tanti:
Clamanti cutis est summos direpta per artus,
Nec quicquam nisi vulnus erat: cruor undiq;manat,
Detectique patent nervi, trepidæque sine ulla
Pelle micant venæ. Salientia viscera posses,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ sylvarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & nunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis
Lanigerosque greges, armentaque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis,
Quas ubi fecit aquas, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

Pelopis humerus e carneo in eburneum.

FAB. VII.

Talibus exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus: & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in invidia est: hanc tunc quoque dicitur unus
Flesse Pelops, humeroque, suas a pectore postq;
Diduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeusque fuit: manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt junxisse deos: aliisque repertis,
Qui locus est juguli medius, summique lacerti,
Defuit, impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.

Progne, Philomela, Tereus,
& Itys in aves.

FAB. VIII.

Finitimi proceres coeunt: urbesque propinquæ
Oravere suos ire ad solatia reges,
Argosque, & Sparte, Pelopejadesque Mycenæ.
Et

Et nondum torvæ Calydon invisa Dianæ.
Orchomenosque ferax, & nobilis ære Corinthos,
Messeneque ferox, Patræque, humilesq; Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheja Trœzen,
Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? Solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum. subvectaque ponto
Barbara Cecropios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat; & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem,
Et genus a magno ducentem forte Gradivo,
Connubio Prognes junxit. Non pronuba Juno,
Non Hymenæus adest, non illi Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas,
Eumenides stravere torum; tectoque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac ave conjuncti Progne Tereusque, parentes
Hac ave sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, diisque ipsis grates egere; diemque
Quoque data est claro Pandione nata tyranno,
Quoque erat ortus Itys, festum jussere vocari:
Usque adeo latet utilitas. Jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cum blandita viro Progne, Si gratia, dixit,
Ulla mea est. vel me visendam mitte sorori,
Vel soror huc veniat; redituram tempore parvo
Promittes socero: Magni mihi muneris instar
Germanam vidisse dabis. Jubet ille carinas
In freta deduci; veloque & remige portus
Cecropios intrat, Piræaque litora tangit.
Ut primum soceri data copia, dextera dextra
Jungitur, infausto committitur omine sermo.
Cœperat adventus causas, mandata referre
Conjugis, & celeres missæ spondere recursus.
Ecce venit dives magno Philomela paratu.
Ditior forma: Quales audire solemus
Najadas, & Dryadas mediis incedere sylvis,
Si modo des illis cultus, similesque paratus.
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
Quam si quis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem, positasque cremet fœnilibus herbas.

Di-

Digna quidem facies; sed & hunc innata libido
Extimulat; pronumque genus regionibus illis,
In Venerem est; flagrat vitio gentisque suoque
Impetus est illi comitum corrumpere curam,
Nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
Sollicitare datis, totumque impendere regnum,
Aut rapere, & sævo raptam defendere bello.
Et nihil est, quod non effræno captus amore
Ausit: nec capiunt inclusas pectora flammas.
Jamque moras male fert, cupidoq; revertitur ore
Mandata ad Prognes, & agit sua vota sub illa.
Facundum faciebat amor: quotiesque rogabat.
Ulterius justo, Prognen ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas, tanquam mandasset & illas.
*Proh superi! Quantum mortalia pectora cæca
Noctis habent!* Ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius, laudemque a crimine sumit.
Quid quod idem Philomela cupit: Patriosque lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
Perque suam, contraque suam patit illa salutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatque videndo.
Osculaque, & collo circundata brachia cernens:
Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris
Accipit, & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet; neq; enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece. gaudet, agitq;
Illa patri grates, & successisse duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Jam labor exiguus Phœbo restabat: equique
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur: hinc placido tradunt sua corpora somno.
At rex Odrysius quamvis secessit ab illa,
Æstuat: & repetens faciem, motusque, manusq;
Qualia vult fingit, quæ nondum vidit, & ignes
Ipse suos nutrit, cura removente soporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lacrymis commendat obortis:
Et voluere ambæ, voluisti tu quoque Tereu:
Hanc ego, chare gener, quoniam pia causa coegit,
Do tibi: perque fidem, cognataq; pectora supplex,
Per superos oro, patrio ut tuearis amore;
Et mihi sollicito lenimen dulce senectæ

Quam

Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas
Tu quoq; quamprimum (satis est procul esse sororem)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariterque suæ dabat oscula natæ;
Et lacrymæ mites inter mandata cadebant.
Ut pignus fidei dextras utrasque poposcit,
Inter seque datas junxit; natamque, nepotemque
Absentes pro se memori rogat ore salutent;
Supremumque vale pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitque suæ præsagia mentis.
Ut simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotumque fretum remis, tellusque repulsa est,
Vicimus, exclamat, mecum mea vota feruntur:
Exultatque, & vix animo sua gaudia differt
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa.
Non aliter quam cum pedibus prædator aduncis
Deposuit nido leporem Jovis ales ab alto:
Nulla fuga est capto: spectat sua præmia raptor.
Jamq; iter effectum est, jamq; in sua littora fessis
Puppibus exierant; cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit sylvis obscura vetustis.
Atque ibi pallentem, trepidamq; & cuncta timentem,
Et jam cum lacrymis ubi sit germana rogantem
Includit; fassusque nefas, & virginem, & unam
Vi superat, frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua, magnis super omnia divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur:
Utque columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, avidosque timet, quibus hæserat, ungues.
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos,
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis,
Intendens palmas, O diris barbare factis,
O crudelis! ait. Nec te mandata parentis
Cum lacrymis movere piis, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec conjugialia jura?
Omnia turbasti; pellex ego facta sororis,
Tu geminus conjux, hostis mihi, debita pœna.
Quin animam hanc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
Eripis? Atque utinam fecisses ante nefandos
Concubitus! Vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen hæc superi cernunt, si numina divum
Sunt,

Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum;
Quandocunque mihi pœnas dabis, ipsa pudore
Projecto tua facta loquar. si copia detur,
In populos veniam; si sylvis clausa tenebor,
Implebo sylvas, & conscia saxa movebo.
Audiat hæc æther, & si deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postquam commota Tyranni,
Nec minor hac metus est, causa stimulatus utraque,
Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem:
Arreptamque coma, flexis post terga lacertis,
Vincla pati cogit. jugulum Philomela parabat,
Spemque suæ mortis viso conceperat ense.
Ille indignantem, & nomen patris usque vocantem,
Luctantemque loqui, comprensam forcipe linguam
Abstulit ense ferox: radix micat ultima linguæ:
Ipsa jacet, terræque tremens immurmurat atræ:
Utque salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ vestigia quærit.
Hoc quoque post facinus (vix ausim credere) fertur
Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reverti:
Conjunge quæ viso germanam quærit. at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat,
Et lacrymæ fecere fidem. velamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induiturque atras vestes; & inane sepulchrum
Constituit, falsisque piacula manibus infert.
Et luget non sic lugendæ fata sororis.
Signa deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? Fugam custodia claudit:
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo,
Os mutum facti cares indice. *Grande doloris*
Ingenium est, miserisque venit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit candida tela,
Purpureasque notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris, perfectaque tradidit uni,
Utque ferat dominæ, gestu rogat. illa rogata
Pertulit ad Prognen, nec scit quid tradat in illis.
Evolvit vestes sævi matrona tyranni,
Fortunæque suæ carmen miserabile legit.
Et (mirum potuisse) silet: dolor ora repressit,
Verbaque quærenti satis indignantia linguæ
Defuerant; nec flere vacat: sed fasque nefasque

Confusura ruit, pœnæque in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus: nox conscia sacris.
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti
Nocte sua est egressa domo regina; deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri cervina sinistro
Vellera dependent, humero levis incubat hasta.
Concita per sylvas, turba comitante suarum,
Terribilis Progne, furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. Venit ad stabula avia tandem,
Exululatque, Evoeque sonat, portasque refringit:
Germanamque rapit, raptæque insignia Bacchi
Induit, & vultus hederarum frondibus abdit,
Attonitamque trahens intra sua mœnia ducit.
Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, totoque expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignora demit,
Oraque develat miseræ pudibunda sororis,
Amplexumque petit. Sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos, pellex sibi visa sororis.
Dejectoque in humum vultu, jurare volenti,
Testarique deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit. ardet, & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletumque sororis
Corripiens, Non est lacrymis hoc, inquit, agendum,
Sed ferro, seu si quid habes, quod vincere ferrum
Possit. In omne nefas ego me germana paravi.
Aut ego cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem mediis immittam Terea flammis:
Aut linguam, aut oculos, & quæ tibi membra pudorem
Abstulerunt, ferro rapiam, aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. Magnum est quodcunq; paravi;
Quid sit, adhuc dubito. Peragit dum talia Progne,
Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo
Admonita est: oculisque tuens immitibus, Ah! quam
Es similis patri, dixit: nec plura locuta
Triste parat facinus, tacitaque exæstuat ira.
Ut tamen accessit natus, matrique salutem
Attulit, & parvis adduxit colla lacertis,
Mistaque blanditiis puerilibus oscula junxit,
Mota quidem est genitrix, infractaque constitit ira,

In-

Invitique oculi lacrymis maduere coactis.
Sed simul ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad vultus versa sororis:
Inque vicem spectans ambos, Cur admover, inquit,
Alter blanditias? rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta vide Pandione nata marito;
Degeneras; scelus est pietas in conjuge Tereo.
Nec mora: traxit Ityn, veluti Gangetica cervæ
Lactantem fœtum per sylvas tigris opacas.
Utque domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentemque manus, & jam sua fata videntem,
Et, *Mater*, *Mater*, clamantem, & colla petentem
Ense ferit Progne, lateri qua pectus adhæret.
Nec vultum vertit; satis illi ad fata vel unum
Vulnus erat. Jugulum ferro Philomela resolvit,
Vivaque adhuc, animæq; aliquid retinentia membra
Dilaniat. Pars inde cavis exultat ahenis;
Pars verubus stridet; manant penetralia tabo.
His adhibet conjux ignarum Terea mensis:
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis avito,
Vescitur, inque suam sua viscera congerit alvum.
Tantaque nox animi est, Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne.
Jamque suæ cupiens existere nuncia cladis,
Intus habes, quod poscis, ait. circumspicit ille,
Atque ubi sit, quærit. Quærenti, iterumque vocanti.
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, Ityosque caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit ullo
Posse loqui, & mentis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et modo, si posset, reserato pectore, diras
Egere inde dapes demersaque viscera gestit;
Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati,
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares.
Pendebant pennis: quarum petit altera sylvas,
Altera tecta subit: neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ: signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox.

Ver-

Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ;
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectę
Tempora, Tartareas Pandiona misit ad umbras.

Zetes, & Calais in aves.

F A B. IX.

Sceptra loci, rerumque capit moderamen Erechtheus,
Justitia dubium, validisne potentior armis.
Quattuor ille quidem juvenes, totidemque crearat
Fœmineæ sortis; sed erat par forma duarum.
E quibus Æolides Cephalus te conjuge felix
Procri fuit. Boreæ Tereus Thracesque nocebant,
Dilectaque diu caruit Deus Orithyia;
Dum rogat, & precibus mavult quam viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quæ solita est illi, nimiumque domestica vento,
Et merito, dixit: quid enim mea tela reliqui,
Sævitiam, & vires, iramque, animosque minaces,
Admovique preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives, & terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego, cum subii convexa foramina terræ,
Supposuique ferox imis mea terga cavernis,
Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse: socerque
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erectheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas, quarum jactatibus omnis
Afflata est tellus, latumque perhorruit æquor:
Pulvereamq; trahens per summa cacumina pallam
Verrit humum, pavidamque metu caligine tectus
Orithyiam amans fulvis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes:
Nec prius aerii cursus suppressit habenas,

Quam Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor,
Illic & gelidi conjux Actæa tyranni,
Et genitrix facta est, partus enixa gemellos,
Cætera qui matris, pennas genitoris, haberent
Non tamen has memorant una cum corpore natas:
Barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaisque puer Zetesque fuerunt:
Mox pariter pennæ ritu cœpere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malæ,
Ergo ubi concessit tempus puerile juventæ,
Vellera cum Minys nitido radiantia villo,
Per mare non notum prima petiere carina.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON

LIBER VII.

Jason aureum vellus auxilio Medeæ acquirens.

FAB. I.

Jamque fretum Minyæ Pagasæa puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Visus erat Phineus: juvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant;
Multaque perpessi claro sub Jasone tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt,
Voxque datur Minyis magnorum horrenda laborum,
Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat, Frustra Medea repugnas,
Nescioquis deus obstat, ait; mirumq; quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis, cur quem modo deniq; vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis: aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque,
Deteriora sequor. Quid in hospite regia virgo
Ureris? & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra potest quod ames dare. Vivat, an ille
Occidat, in diis est. vivat tamen: idque precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit Jason?
Quem nisi crudelem non tangat Jasonis ætas,
Et genus, & virtus? quem non, ut cætera desint,
Forma movere potest? Certe mea pectora movit.
At

At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore;
Concurretque suæ segeti, tellure creatis
Hostibus, aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor,
Cur non & specto pereuntem? oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Dii meliora velint, quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis?
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra?
Ut per me sospes, sine me det lintea ventis,
Virque sit alterius, pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest præponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem: meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem, cogamque in fœdera testes
Esse deos. Quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram. Tibi se semper debebit Jason:
Te face solemni junget sibi: perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq; patremq; deosque,
Et natale solum ventis ablata relinquam?
Nempe pater sævus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans; stant mecum vota sororis,
Maximus intra me deus est. Non magna relinq;
Magna sequar; titulum servatæ puppis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoq; fama, viget, cultusq; artesq; virorum,
Quemq; ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Æsonidem mutasse velim; quo conjuge felix,
Et diis chara ferar, & vertice sydera tangam.
Quid quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaq; sævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioq; in Jasonis hærens,
Per freta longa ferar. Nihil illum amplexa timebo;
Aut, si quid metuam, metuam de conjuge solo.
Conjugiumne putas? speciosaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? Quin aspice quantum
Aggrediare nefas; &, dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum; pietasque pudorq;

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER VII.

Jason aureum vellus auxilio Medeæ acquirens.

FAB. I.

JAmque fretum Minyæ Pagasæa puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Visus erat Phineus: juvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant;
Multaque perpessi claro sub Jasone tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt,
Voxque datur Minyis magnorum horrenda laborum,
Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat, Frustra Medea repugnas,
Nescio quis deus obstat, ait; mirumq; quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis, cur quem modo deniq; vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. Si possem, sanior essem.
Sed *trahit invitam nova vis: aliudque Cupido,*
Mens aliud suadet. Video meliora, proboque,
Deteriora sequor. Quid in hospite regia virgo
Ureris? & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra potest quod ames dare. Vivat, an ille
Occidat, in diis est. vivat tamen: idque precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit Jason?
Quem nisi crudelem non tangat Jasonis ætas,
Et genus, & virtus? quem non, ut cætera desint,
Forma movere potest? Certe mea pectora movit.

At

At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore;
Concurretque suæ segeti, tellure creatis
Hostibus, aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenasque feros, insopitumque draconem?
Dii meliora velint, quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis?
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra?
Ut per me sospes; sine me det lintea ventis,
Virque sit alterius, pœnæ *Medea* relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest præponere nobis,
Occidat ingratus. Sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem: meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem, cogamque in fœdera testes
Esse deos. Quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram. Tibi se semper debebit Jason:
Te face solemni junget sibi: perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratremq; patrumq; deosque,
Et natale solum ventis ablata relinquam?
Nempe pater sævus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans; stant mecum vota sororis,
Maximus intra me decus est. Non magna relinq;
Magna sequar; titulum servatæ puppis Achivæ,
Notitiamque loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoq; fama, viget, cultusq; artesq; virorum,
Quemq; ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Æsonidem mutasse velim; quo conjuge felix,
Et diis chara ferar, & vertice sydera tangam.
Quid quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere; cinctaq; sævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioq; in Jasonis hærens,
Per freta longa ferar. Nihil illum amplexa timebo;
Aut, si quid metuam, metuam de conjuge solo.
Conjugiumne putas? speciosaque nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? Quin aspice quantum
Aggrediare nefas; &, dum licet, effuge crimen.
Dixit: & ante oculos rectum; pietasque pudorq;

Constiterant, & victa dabat jam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus umbrosum, secretaque sylva tegebat.
Et jam factus erat, pulsusque resederat ardor,
Cum videt Æsonidem, extinctaq; flamma, reluxit.
Erubuere genæ, totoque recanduit ore.
Ut solet a ventis alimenta resumere, quæque
Parva sub inducta latuit scintilla favilla,
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic jam lenis amor, quem jam languere putares,
Ut vidit juvenem, specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Æsone natus
Illa luce fuit. Posses ignoscere amanti.
Spectat: & in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Ut vero cœpitque loqui, dextramque prehendit
Hospes, & auxilium summissa voce rogavit,
Promisitque torum, lacrymis ait illa profusis.
Quid faciam video, nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor: servabere munere nostro;
Servatus promissa dato. Per sacra triformis
Ille deæ, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Eventusque suos, & tanta pericula jurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque usum, lætusque in tecta recessit:
Postera depulerat stellas Aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum,
Consistuntque jugis: medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno,
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri, tactæque vaporibus herbæ
Ardent: utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum:
Pectora sic intus clausas volventia flammas,
Gutturaq; usta sonant. Tamen illis Æsone natus
Obvius it. vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro,
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus implevere.
Diriguere metu Minyæ. subit ille, nec ignes
Sentit anhelatos (tantum medicamina possunt)
Pen-

Pendulaque audaci mulcet palearia dextra,
Suppositosque jugo pondus grave cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum,
Mirantur Colchi; Minyæ clamoribus augent,
Adjiciuntque animos. galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus valido prætincta veneno,
Et crescunt, fiuntque sati nova corpora dentes.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic ubi visceribus gravidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in arvo;
Quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Æmonii juvenis torquere parentes,
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum;
Utque peti vidit juvenem tot ab hostibus unum,
Palluit, & subito sine sanguine frigida sedit.
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
Ille gravem medios silicem jaculatus in hostes,
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres,
Civilique cadunt acie. Gratantur Achivi,
Victoremque tenent, avidisque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti barbara velles:
Obstitit incepto pudor. At complexa fuisses:
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agrisque
Carminibus grates, & diis, autoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem,
Qui crista, linguisque tribus præsignis, & uncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt;
Somnus in ignotos oculos ubi venit, & auro
Heros Æsonius potitur, spolioque superbus,
Muneris autorem secum spolia altera portans,
Victor Iolciacos tetigit cum conjuge portus.

De novata Æsonis juventute.

FAB. II.

ÆMoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandævique ferunt patres; congestaq; flammæ
Thura liquefaciunt: inductaque cornibus aurum
Victima vota facit. sed abest gratantibus Æson,
Jam propior letho, fessusque senilibus annis.
Tum sic Æsonides: O cui debere salutem
Confiteor conjux, quanquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum:
Si tamen hoc possunt(quid enim non carmina possunt)
Deme meis annis & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. Mota est pietate rogantis;
Dissimilemque animum subiit pater Æta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo, conjux, scelus? Ergo ego cuiq;
Posse tuæ videor spatium transcribere vitæ?
Non sinat hoc Hecate: nec tu petis æqua: sed isto
Quod petis, experiar majus dare munus, Jason.
Arte mea soceri longum tentabimus ævum,
Non annis revocare tuis: modo diva triformis
Adjuvet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectavit imagine Luna,
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos,
Fertque vagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines, volucresque, ferasq;
Solverat alta quies, nullo cum murmure serpens;
Immotæque silent frondes, silet humidus aer,
Sidera sola micant: ad quę sua brachia tendens,
Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis & hiatibus ora
Solvit: & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adjutrixque venis, cantusque artesque magorum,
Quæque magos tellus pollentibus instruis herbis,
Auræ.

Auræq; & venti, montesq; amnesque, lacusque,
Diique omnes nemorum, diiq; omnes noctis adeste;
Quorum opem, cum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaque induco, ventos abigoque, vocoque,
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces,
Vivaque saxa, sua convulsaque robora terra,
Et sylvas moveo, jubeoque tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulchris.
Te quoq; Luna traho; quamvis Temesæa labores
Æra tuos minuant; currus quoque carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemque rudem somno sopistis, & aurum
Vindice decepto Grajas misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renovata senectus
In florem redeat, primosque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra,
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
Currus adest. aderat demissus ab æthere currus,
Quo simul ascendit, frænataque colla draconum
Permulsit, manibusque leves agitavit habenas,
Sublimis rapitur, subjectaque Thessala Tempe
Despicit, & certis regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quasque altus Pelion herbas,
Othrysque, & Pindus, & Pindo major Olympus,
Perspicit; & placitas partim radice revellit,
Partim succidit curvamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphrysi: nec eras immunis Enipeu!
Nec non Peneus, nec non Sperchiades undæ
Contribuere aliquid, juncosaque litora Bœbes.
Carpsit & Euboica vivax Anthedone gramen
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, pennisque draconum,
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros,
Cum rediit: nec erant tacti nisi odore dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adveniens citra limenque foresque,
Et tantum cœlo tegitur, refugitque viriles

Contactus, statuitque aras de cespite binas,
Dexteriore Hecates, at læva parte Juventæ,
Has ubi verbenis sylvaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultrosque in guttura velleris atri
Conjicit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens tepidi carchesia lactis,
Alteraque invergens liquidi carchesia mellis.
Verba simul fundit, terrenaque numina poscit,
Umbrarumque rogat rapta cum conjuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placavit precibusque, & murmure longo,
Æsonis effœtum proferri corpus ad aras
Jussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsonidem, procul hinc jubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt jussi. sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tingit, & infectas geminis accendit in aris:
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Fervet, & exultat, spumisque tumentibus albet.
Illic Æmonia radices valle resectas,
Seminaque, & flores, & succos incoquit atros.
Adjicit extremo lapides Oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lavit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et Strygis infames ipsis cum carnibus alas,
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. nec defuit illis
Squamea Cinyphii tenui membrana chelydri,
Vivacisque jecur cervi: quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis sæcula passæ.
His, & mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali barbara munus,
Arenti ramo jam pridem mitis olivæ
Omnia confudit, summisque immiscuit ima.
Ecce! vetus calido versatus stipes aheno
Fit viridis primo, nec longo tempore frondes
Induit, & subito gravidis oneratur olivis.

At

At quacunque cavo spumas ejecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floresque, & mollia pabula surgunt.
Quæ simul ac vidit, stricto Medea recludit
Ense senis jugulum, veteremque exire cruorem
Passa, replet succis: quos postq; combibit Æson
Aut ore exceptos, aut vulnere; barba, comæque
Canitie posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fugit macies: abeunt pallorque situsque,
Adjectoque cavæ supplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant. Æson miratur, & olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos,
Dissimilemque animum subiit, ætate relicta.

Liberi nutrices in juventutem reductæ.

FAB. III.

Viderat ex alto tanti miracula monstri
Liber: & admonitus juvenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc a Cholchide munus.

Pelias arte Medeæ a filiabus suis interemptus.

FAB. IV.

Neve doli cessent, odium cum conjuge falsum
Phasias assimulat: Peliæq; ad limina supplex
Confugit, atque illam (quoniam gravis ipsa senecta est)
Excipiunt natæ, quas tempore callida parvo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cepit.
Dumq; refert inter meritorum maxima, demptos
Æsonis esse situs, atque hac in parte moratur,
Spes est virginibus Pelia subjecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem;
Idque petunt, pretiumque jubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet, & dubitare videtur,
Suspenditq; animos, ficta gravitate, rogantum.
Mox ubi pollicita est, quo sit fiducia major
Muneris hujus, ait: Qui vestri maximus ævo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis

Attrahitur flexo circum cava tempora cornu;
Cujus ut Æmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit sanguine ferrum;
Membra simul pecudis, validosq; venefica succos
Mergit in ære cavo. minuuntur corporis artus,
Cornuaque exuitur, nec non cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora; balatus mirantibus, exilit agnus,
Lascivitque fuga, lactantiaque ubera quærit.
Obstupuere satæ Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum vero impensius instant.
Ter juga Phœbus equis in Ibero flumine mersis
Dempserat, & quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Æetias igni
Imponit purum laticem, & sine viribus herbas.
Jamque neci similis, resoluto corpore, regem,
Et cum rege suos custodes somnus habebat,
Quem dederat cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrarant jussæ cum Colchide limina natæ,
Ambierantq; torum. Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, veteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas:
In manibus vestris vita est, ætasque parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,
Officium præstate patri, telisque senectam
Exigite, & saniem conjecto emittite ferro.
His, ut quæque pia est, hortatibus, impia prima est,
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest: oculosque reflectunt,
Cæcaque dant sævis aversæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens subito tamen allevat artus,
Semilacerque toro tentat consurgere; & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat, ait? Cecidere illis animique, manusque:
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis.
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

Cerambus in avem.

FAB. V. VI. VII. VIII. IX.

QUæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ, fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyræaque tecta, superque
Othryn, & eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis,
Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Æoliam Pitanen a læva parte reliquit,
Factaque de saxo longi simulacra draconis,
Idæumque nemus, quo nati furta, juvencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cervi:
Quaque pater Coryti parva tumulatus arena est,
Et quos Mera novo latratu terruit agros.

Coa matrona in boves, & Jalisii in scopulos.

FAB. X. XI. XII.

EUrypylique urbem, qua Coæ cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederet Herculis agmen:
Phœbeamque Rhodon: & Jalysios Telchinas,
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Jupiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæja mœnia Cææ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.

Cycnus in avem, & Hyrie in stagnum.

FAB. XIII. & XIV.

INde lacus Hyries videt, & Cycneja Tempe,
Quæ subitus celebravit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri volucresque, ferumque leonem.

Tradiderat domitos: taurum quoq; vincere jussus
Viceerat: & stricto toties iratus amori,
Præmia poscenti taurum suprema negavit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: & alto
Desiluit saxo; cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aere pennis.
At genitrix Hyriæ servatum nescia, flendo
Delicuit: stagnumque suo de nomine fecit.

Combe in avem, & Menephron in feram, &c.

FAB. XV. XVI. XVII. XVIII. & XIX.

ADjacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arva,
In volucrem versi cum conjunge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, sævarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline versi,
Eumelique domum lugentis in aere natam.
Tandem vipereis Ephiren Pirenida pennis
Contigit. hic ævo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis male vidit, utroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis;
Ultaque se male mater Jasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata Draconibus intrat
Palladias arces; quæ te, justissime Phineu,
Teque senex Peripha, pariter videre volantes,
Innexamque novis neptem Polyphemonis alis.

Spuma Cerberi in aconitum.

FAB. XX. XXI. & XXII.

EXcipit hanc Ægeus facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque foedere jungit.
Jamque aderat Theseus proles ignara Parenti;

Qui

Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Hujus in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant e dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso cæcus hiatu:
Est via declivis, per quam Tyrinthius heros
Restantem, contraque diem, radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasq; alimenta feracis
Fœcundique soli vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. Ea conjugis astu
Ipse parens Ægeus nato porrexit, ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra:
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

Thesei gesta, & Scironis ossa in scopulos.

FAB. XXIII.

AT genitor quanquam lætatur sospite nato,
Attonitus tamen est, ingens discrimine parvo
Committi potuisse nefas. fovet ignibus aras,
Muneribusque deos implet; feriuntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. agitant convivia patres:
Et medium vulgus: nec non & carmina vino
Ingenium faciente canunt. Te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri:
Quodque suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusq; tuum est. Tellus Epidauria per te,
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit & immitem Cephisias ora Procrustens;
Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus;
Qui poterat curvare trabes. & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.

Ta-

Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet; sparsisque latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
Quæ jactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos. scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos annosque tuos numerare velimus,
Facta prement annos. Pro te, fortissime, vota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibusque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est.

Arne in monedulam.

F A B. XXIV.

Nec tamen (*usque adeo nulla est sincera voluptas,*
Sollicitumque aliquid lætis intervenit) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quanquam
Classe valet; patria tamen est firmissimus ira;
Androgeique necem justis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas:
Quaque patent aditus, volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi jungit, & Astypaleja regna,
Promissis Anaphen, regna Astypaleja bello.
Hinc humilem Myconem, cretosaque rura Cimoli,
Florentemque Siphnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoream que Paron, quamque impia prodidit Arne
Cynthon, & accepto, quod avara poposcerat, auro.
Mutata est in avem, quæ nunc quoque diligit aurum,
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.

Formicæ & homines, sive, Myrmidonas mutata.

F A B. XXV.

At non Oliaros, Didymeque, & Tenos, & Andros.
Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olivæ,
Gnos-

Gnossiacas juvere rates: latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit Æacideia regna.
Oenopiam veteres appellavere: sed ipsæ
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoscere famæ
Expetit. occurrunt illi Telamonque, minorque
Quam Telemon Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus gravitate senili
Æacus, & quæ sit veniendi causa, requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat: & illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma juves oro pro nato sumpta; piæque
Pars sis militiæ: tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ: neque enim conjunctior ulla
Cecropidis hac est tellus. Ea fœdera nobis.
Tristis abit; Stabuntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere, atque suas ibi præconsumere vires.
Classis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat: cum pleno concita velo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæque simul mandata ferebat.
Æacidæ longo juvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum, dextrasque dedere,
Inque patris duxere domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ
Ingreditur, ramumque tenens popularis olivæ,
Et dextra, lævaque duos ætate minores
Major habet, Clyton, & Buten Pallante creatos.
Postquam congressi, primi sua verba tulerunt
Cecropidæ: Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium, fœdusque refert, & jura parentum,
Imperiumque peti totius Achæidos addit.
Sic ubi mandatam juvit facundia causam,
Æacus, in capulo regni nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
Nec dubiæ vires: quas hæc habet insula, vestras
Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt: superat mihi miles, & hosti,
Gratia diis, felix & inexcusabile tempus.
Imo ita sit Cephalus, crescat tua civibus opto
Urbs, ait: adveniens equidem modo gaudia cepi,
Cum tam pulchra mihi, tam par ætate juventus
Ob-

Obvia processit ; multos tamen inde requiro ,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.
Æacus ingemuit, tristique ita voce locutus:
Flebile principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam vobis possem memorare ! sine ullo
Ordine nunc repetam : neu longa ambage morer vos.
Ossa cinisque jacent : memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum !
Dira lues populis ira Junonis iniquæ
Incidit exosæ dictas a pellice terras.
Dum visum est mortale malum, tantæque latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi:
Exitium superabat opem, quæ victa jacebat.
Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignavos inclusit nubibus æstus:
Dumque quater plenis explevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes vitium venisse, lacusque,
Milliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse, atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum primo, volucrumque, oviumque, boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros
Sponte sua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ
Degenerat; palmæ, veterumque oblitus honorum,
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit; nec fidere cursu
Cerva; nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet: sylvisque, agrisque, viisque
Corpora fœda jacent: vitiantur odoribus auræ.
Mira loquor: Non illa canes, avidæque volucres,
Non cani tetigere lupi: dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent, & agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.
Viscera torrentur primo: flammæque latentis
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graves captantur hiatu.

Non

Non stratum, non ulla pati velamina possunt;
Dura sed in terrà ponunt præcordia: nec fit
Corpus homo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest: inque ipso sæva medentes
Erumpit clades; obsuntq; autoribus artes.
Quo propior quisq; est, servitq; fidelius agro,
In partem lethi citius venit: atque salutis
Spes abiit: finemque vident in funere morbi.
Indulgent animi; & nulla quid utile, cura est,
Utile enim nihil est, Passim, positoque pudore,
Fontibus, & fluviis, puteisq; capacibus hærent:
Nec sitis est extincta prius, quam vita, bibendo:
Inde graves morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis; aliquis tamen haurit & illas.
Tantaque sunt miseris invisi tædia lecti;
Prosiliunt, aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum, fugiuntq; penates
Quisque suos: sua cuiq; domus funesta videtur:
Et quia causa latet, locus est in crimine notus.
Semianimes errare viis, dum stare valebant,
Aspiceres; flentes alios, terraque jacentes;
Lassaque versantes supremo lumina motu,
Membraque pendentis tendunt ad sidera cœli,
Hic, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit; aut quid debuit esse?
Ni vitam odissem, & cuperem pars esse meorum.
Quo se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum: veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
Templa vides contra gradibus sublimia longis:
Jupiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita thura dedit; quoties pro conjuge conjux,
Pro nato genitor dum verba precantia dixit:
Non exoratis animam finivit in aris?
Inque manu thuris pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipse ego sacra Jovi pro me, patriaque, tribusq;
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subjectos sanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri, monitusque deorum
Perdiderat; tristes penetrant ad viscera morbi

Ante sacros vidi projecta cadavera postes:
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior aras
Pars animam laqueo claudunt, mortisq; timorem
Morte fugant, ultroque vocant venientia fata:
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neq; enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras; aut dantur in altos
Indotata rogos, & jam reverentia nulla est.
Deque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt; indefletæque vagantur
Natorum, matrumque animæ, juvenumq; senumque:
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
Jupiter o, dixi, si te non falsa loquuntur
Isse sub amplexus Æginæ Asopidos olim,
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem.
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepulchro.
Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo:
Accipio. Sintque ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Forte fuit juxta patulis rarissima ramis
Sacra Iovi quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives, & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant, stabantq; comæ; tamen oscula terræ,
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar;
Sperabam tamen, atque animo mea vota fovebam
Nox subit, & curis exercita corpora somnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et rami totidem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est, pariterque tremiscere motu.
Graniferumque agmen subjectis spargere in arvis,
Crescere quod subito majus, majusque videtur,
Ac se tollere humo, rectoque assistere trunco,
Et maciem, numerumq; pedum, nigrumque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit, damno vigilans mea visa; queror que
In superis opis esse nihil: sed in ædibus ingens
Murmur erat, vocesque hominum exaudire videbar

Jam

Jam mihi desuetas. Dum suspicior has quoq; somni
Esse, venit Telamon properus, foribusque reclusis,
Speque, fideque, Pater, dixit, majora videbis:
Egredere. Egredior, qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
Aspicio, noscoque. Adeunt, regemque salutant.
Vota Jovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros:
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti: mores, quos ante gerebant,
Nunc quoque habent. Parcum genus est, patiensq; laborum.
Quæsitique tenax, & quod quæsita reservet.
Hi te ad bella pares annis animisque sequentur:
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

Cephalus, & Procris.

FAB. XXVI.

TAlibus, atque aliis longum sermonibus illi
Implevere diem. Lucis pars optima mensæ
Est data, nox somno. Jubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus, rediturаque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul & Pallante creati
Conveniunt: sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon, fraterque viros ad bella parabant:
Phocus in interius spatium, pulchrosque recessus
Cecropidas duxit, cum queis simul ipse resedit.
Aspicit Æoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum, cujus fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus, ait, cædisque ferinæ.
Qua tamen e sylva teneas hastile recisum,
Jamdudum dubito: certe si fraxinus esset,
Fulva colore foret; si cornus, nodus inesset.
Unde sit ignoro: sed non formosius isto
Viderunt oculi telum jaculabile nostri.
Excipit Actæis e fratribus alter: &, Usum

Majorem specie mirabere, dixit, in isto.
Consequitur quodcunque petit: fortunaque missum
Non regit; & revolat nullo referente cruentum.
Tum vero juvenis Nereius omnia quærit:
Cur sit, & unde datum, quis tanti muneris autor.
Quæ petit ille refert, & cætera nota; pudore,
Qua tulerit mercede, silet. tactusque dolore
Conjugis amissæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me, nate dea, (quis posset credere?) telum
Flere facit, facietque diu, si vivere nobis
Fata diu dederint. hoc me cum conjuge chara
Perdidit; hoc utinam caruissem munere semper!
Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas, magnæ soror Orithyiæ:
Si faciem, moresque velis conferre duarum,
Dignior ista rapi. Pater hanc mihi junxit Erechtheus:
Hanc mihi junxit amor. Felix dicebar, eramque.
Non ita diis visum est. at nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra jugalia mensis;
Cum me cornigeris tendentem retia cervis
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsis aurora tenebris,
Invitumque rapit. Liceat mihi vera referre
Pace deæ, quod sit roseo spectabilis ore,
Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis. Ego Procrin amabam,
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore:
Sacra tori, coitusque novos, thalamosq; recentes,
Primaque deserti referebam fœdera lecti.
Mota dea est, &, Siste tuas, ingrate, querelas,
Procrin hab., dixit. quod si mea provida mens est,
Non habuisse voles; meque illi irata remisit.
Dum redeo, mecumque deæ memorata retracto,
Esse metus cœpit, ne jura jugalia conjux
Non bene servasset: Facies ætasque jubebant
Credere adulterium: prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram; sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes:
Quærere quo doleam statuo, donisque pudicam
Sollicitare fidem, favet huic Aurora timori,
Immutatque meam (videor sensisse) figuram,

Pal-

Palladiasque ineo non cognoscendus Athenas,
Ingredior que domum. Culpa domus ipsa carebat,
Castaque signa dabat, dominoque erat anxia rapto
Vix aditus per mille dolos ad Erechthida factus
Ut vidi, obstupui, meditatque pene reliqui
Tentamenta fide. male me, quin vera faterer,
Continui: male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat: sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi: desiderioque calebat
Conjugis erepti. Tu collige qualis in illa
Phoce decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
Reppulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni
Servor, ubicunque est; uni mea gaudia servo?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? Non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera; dum census dare me promitto loquendo,
Muneraque augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo, Mala! pectora detego; tectus adulter
Verus eram conjux: me perfida teste teneris.
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum conjuge limina fugit:
Offensaque mei genus omne perosa virorum,
Montibus errabat, studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit: orabam veniam, & peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parva dedisset
Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
Dat simul & jaculum, manibus quod cernis habere

Fera, & Canis in saxum.

FAB. XXVII.

Muneris alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe mirandum: novitate movebere facti.
Carmina Najades non intellecta priorum
Solvunt ingeniis; & præcipitata jacebat,
Immemor ambagum vates obscura suarum,

Sci-

Scilicet alma Themis; nec talia liquit inulta.
Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis,
Cessit & exitio multis: pecorique, sibique
Ruricolæ pavere feram. Vicina juventus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu:
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus. quos illa sequentes
Effugit, & cætum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno:
(Muneris hoc nomen) Jamdudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat; nec jam poteramus, ubi esset,
Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat:
Ipse oculis ereptus erat. Non ocyor illo
Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subjectis imminet arvis:
Tollor in hunc, capioque novi spectacula cursus.
Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est; nec limite callida recto,
In spatiumque fugit; sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturq; parem; similisq; tenenti
Non tenet, & vanos exercet in aere morsus.
Ad jaculi vertebar opem; quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, revocataque rursus eodem
Retuleram:& medio (mirum) duo marmora campo
Aspicio: fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambos certamine cursus
Esse deus voluit, si quis deus affuit illis.

Procris a Cephalo imprudenter interempta.

FAB. XXVIII.

HActenus, & tacuit. jaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. Jaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt, Phoce, *doloris*.
Illa prius referam. juvat o meminisse beati
Temporis, Æacide: quo primos rite per annos
Conjuge eram felix, felix erat illa marito;

Mu-

Mutua cura duos, & amor socialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori,
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa veniret,
Ulla erat: æquales urebant pectora flammæ.
Sole fere radiis feriente cacumina primis
Venatum in silvas juveniliter ire solebam:
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram jaculo: sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbras,
Et quæ de gelidis exibat vallibus, aurum.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu,
Auram expectabam: requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam,
Meque juves, intresque sinus gratissima nostros,
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æstus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures, &, Tu mihi magna voluptas,
Dicere sum solitus, Tu me reficisque, fovesque;
Tu facis, ut sylvas, ut amem loca sola, meoque
Spiritus iste tuus semper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis, nomenque auræ tam sæpe vocatum,
Esse putat Nymphæ: Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguaque refert audita susurra,
Credula res amor est. subito collapsa dolore,
Ut mihi narratur, cecidit; longoque refecta
Tempore, se miseram, se fati dixit iniqui:
Deque fide questa est, & crimine concita vano,
Quod nihil est metuit, metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix, veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat, metuitque miserrima falli,
Indicioque fidem negat: & nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem:
Egredior, sylvasque peto, victorque per herbas,
Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse: Veni tamen optima, dicens,
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca,

Sum

Sum ratus esse feram, telumque volatile misi.
Procris erat, medioque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi, conclamat. Vox est ubi cognita fidæ
Conjugis, ad vocem præceps, amensque cucurri,
Semianimem, & sparsas fœdantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem
Invenio, corpusque meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo, scissaque a pectore veste
Vulnera sæva ligo, conorque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, & jam moribunda coegit
Hæc se pauca loqui: Per nostri fœdera lecti,
Perque deos supplex oro, superosque, meosque,
Per si quid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque cum pereo, causam mihi mortis amorem,
Ne thalamis auram patiare incumbere nostris.
Dixit: & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui. Sed quid docuisse juvabat?
Labitur, & parvæ fugiunt cum sanguine vires:
Dumque aliquid spectare potest, me spectat, & in me
Infelicem animam, nostroque exhalat in ore:
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Fletibus hæc lacrymans heros memorabat: & ecce
Æacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON

LIBER VIII.

Nisus rex in Haliætum, & Scylla in Cirim.

FAB. I.

JAm nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora lucifero, cadit Eurus, & humida surgunt
Nubila, dant placidi cursum redeuntibus Austri
Æacidis, Cephaloque, quibus feliciter acti
Ante expectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegeia litora vastat,
Prætentatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoe, quam Nisus habet: cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua lunæ:
Et pendebat adhuc belli fortuna, diuque,
Inter utrumque volat dubiis victoria pennis.
Regia curris erat vocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus ejus inhæsit.
Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cum pax esset: bello quoque sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Jamque mora belli procerum quoque nomina norat.
Armaque, equosque, habitusque, Cydoniasq; pharetras.
Noverat ante alios faciem ducis Europæi,
Plus etiam, quam nosse sat est. Hac judice, Minos,
Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat; seu sumpserat ære
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat;
Torserat adductis hastilia lenta lacertis,
Laudabat virgo junctam cum viribus artem.

Impositis calamis patulos sinuaverat artus,
Sic Phœbum sumptis jurabat stare sagittis:
Cum vero faciem dempto nudaverat ære,
Purpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat,
Vix sua, vix sane virgo Nesei compos
Mentis erat: felix jaculum, quod tangeret ille,
Quæque manu premeret, felicia fræna vocabat,
Impetus est illi (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi
Turribus summis in Gnossia mittere corpus
Castra, vel æratas hosti recludere portas,
Vel si quid Minos aliud velit. Utque sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis,
Læter, ait, doleamne geri lacrymabile bellum,
In dubio est. Doleo, quod Minos hostis amanti est;
Sed, nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset:
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside; me comitem, me pacis pignus haberet.
Si quæ te peperit, talis, pulcherrime regum,
Qualis es ipse, fuit, merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassaque me, flammasque meas, qua dote rogarem
Vellet emi! tantum patrias ne posceret arces:
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
Proditione potens; quamvis sæpe utile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Justa gerit certe pro nato bella perempto:
Et causaque valet, causamque tuentibus armis,
Ut puto, vincemur. Qui si manet exitus urbem,
Cur suum hæc illi reteret mea mœnia Mavors,
Et non noster amor? Melius sine cæde, moraque,
Impensaque sui poterit superare cruoris:
Nam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens. quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inscius audeat hastam?
Cœpta placent: & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemque imponere bello.
Verum *Velle parum est*. Aditus custodia servat,
Claustraque portarum genitor teneti hunc ego solum
Infelix timeo, solus mea vota moratur.
Dii facerent sine patre forem! *Sibi quisque profecto*.

Est

Est deus: ignavis precibus fortuna repugnat.
Altera jamdudum succensa cupidine tanto,
Perdere gauderet quodcumque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? Ire per ignes,
Et gladios ausim; nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
Ille mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me, votique mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix
Nox intervenit: tenebrisque audacia crevit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet. Thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, prædaque potita nefanda
Fert secum spolium sceleris: progressaque porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Pervenit ad regem; quem sic affata paventem est:
Suasit amor facinus, proles ego regia Nisi.
Scylla tibi trado patriamque, meosq; penates.
Præmia nulla peto, nisi te. Cape pignus amoris
Purpureum crinem: nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput: scelerataq; dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit,
Turbatusque novi respondit imagine facti:
Dii te summoveant, o nostri infamia secli!
Orbe suo tellusque tibi, pontusque negetur.
Certe ego non patiar Jovis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: & ut leges captis justissimus autor
Hostibus imposuit, classis retinacula solvi
Jussit, & æratas impleri remigie puppes.
Scylla, freto postquam deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidit,
Consumptis precibus violentam transit in iram:
Intendensque manus passis furibunda capillis,
Quo fugis, exclamat, meritorum autore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti;
Quo fugis immitis? cujus victoria nostrum
Et scelus, & meritum est. Nec te data munera, nec te
Noster amor movit, nec quod spes omnis in unum
Te mea congesta est? Nam quo deserta revertar?
In patriam? Superata jacet. Sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. Patris ad ora,

Quæ tibi donavi? cives odere merentem,
Finitimi exemplùm metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret.
Hanc quoque si prohibes, & nos, ingrate, relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniæque tigres, Austroque agitata Charybdis,
Nec Jove tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est; generis falsa est ea fabula: verum
Et ferus, & captus nullius amore juvenca,
Qui te progenuit, taurus fuit. Exige pœnas,
Nise pater: gaudete malis modo prodita nostris
Mœnia: nam, fateor, merui, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat: cur qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimens? scelus hoc patriæque patrique
Officium tibi sit. Te vero conjuge digna est,
Quæ torvum ligno decepit adultera taurum,
Discordemq; utero fœtum tulit. Ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, iidemque tuas, ingrate, carinas?
Jam jam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi: plus tu feritatis habebas.
Me miseram! properare juvat, divulsaq; remis
Unda sonat, mecumque simul mea terra recedit.
Ni agis, o frustra meritorum oblite meorum!
Insequar invitum: puppimque amplexa recurvam
Per freta longa trahar. Vix dixerat: insilit undis,
Consequiturque tres faciente cupidine vires,
Gnossiacæque hæret comes invidiosa carinæ.
Quam pater us vidit, (nam jam pendebat in auras,
Et modo factus avis fulvis Haliatus in alis)
Ibat, ut hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, & aura cadentem
Sustinuisse levis, ne tangeret æquora, visa est.
Pluma fuit: plumis in avem mutata vocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

De Ariadnes corona in Sidus cœleste.

F A B. II.

Vota Jovi Minos taurorum sanguine centum
Solvit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit, & spoliis decorata est regia fixis.

Cre-

Creverat opprobrium generis: fœdumque patebat
Matris adulterium monstri novitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami removere pudorem,
Multiplicique domo, cæcisque includere tectis.
Dedalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbatque notas, & limina flexu
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus ac liquidis Phrygius Meander in undis
Ludit, & ambiguo lapsu refluitque fluitque,
Occurrensque sibi venturas aspicit undas,
Et nunc fontes, nunc ad mare versus apertum
Incertas exercet aquas: Ita Dædalus implet
Innumeras errore vias, vixque ipse reverti
Ad limen potuit. Tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri, juvenisq; figuram
Clausit, & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita noventis;
Utque ope virginea nullis iterata priorum
Janua difficilis filo est inventa relicto:
Protinus Ægides rapta Minoide Diam
Vela dedit, comitemque suam crudelis in illo
Litore destituit. Desertæ, & multa quærenti
Amplexusque, & opem Liber tulit; utque perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cœlo. tenues volat illa per auras;
Dumque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes;
Consistuntque loco, specie remanente coronę,
Qui medius nixique genu est, anguemque tenentis.

De Icaro in mare decidente, & Perdice in avem mutato.

F A B. III.

DÆdalus interea Creten, longumque perosus
Exilium, tactusque loci natalis amore
Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, & undas
Obstruat, at cœlum certe patet: ibimus illac:
Omnia possideat, non possidet aera Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes;
Naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breviore sequente.

Ut clivo crevisse putes: sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tunc lino medias, & ceris alligat imas:
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves. Puer Icarus una
Stabat, & ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas, flavam modo pollice ceram
Mollibat, lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus, postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit & natum; Medioque ut limite curras,
Icare, ait, moneo: ne si demissior ibis,
Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten,
Aut Helicen jubeo, strictumque Orionis ensem.
Me duce carpe viam. pariter præcepta volandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitusq; genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo: pennisque levatus
Ante volat, comitique timet, (velut ales, ab alt
Quæ teneram prolem produxit in aera nido)
Hortaturque sequi, damnosasq; erudit artes,
Et movet ipse suas, & nati respicit alas:
Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stivæque innixus arator
Vidit, & obstupuit: quique æthera carpere possent,
Credidit esse Deos. Et jam Junonia læva
Parte Samos fuerat, Delosque, Parosque relictæ;
Dextra Lebynthos erat, fœcundaq; melle Calydne.
Cum puer audaci cœpit gaudere volatu,
Deseruitque ducem, cœlique cupidine tactus
Altius egit iter. Rapidi vicinia solis
Mollit odoratas pennarum vincula ceras.
Tabuerant ceræ, nudos quatit ille lacertos,
Remigioque carens non ullas percipit auras:
Oraque cœrulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas aspexit in undis,
Devovitque suas artes, corpusque sepulcro
Con-

Condidit ; & tellus a nomine dicta sepulti est.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix,
Et plausit pennis, testataque gaudia cantu est :
Unica tum volucris, nec visa prioribus annis,
Factaque nuper avis, longum tibi Dædale crimen.
Namq; huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisces notatas
Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit usum
Primus : & ex uno duo ferrea brachia nodo
Junxit, ut æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus invidit, sacraque ex arce Minervæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus. at illum,
Quæ favet ingeniis, excepit Pallas, avemque
Reddidit, & medio velavit in aere pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,
Inque pedes abiit : nomen, quod & ante, remansit,
Non tamen hæc alte volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis altoque cacumine nidos ;
Propter humum volitat, ponitque in sepibus ova,
Antiquique memor metuit sublimia casus.

Aper Calydonius, Atalanta, Meleager, sorores Meleagri in Aves.

FAB. IV.

Jamque fatigatum tellus Ætnæa tenebat
Dædalon ; & sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Jam lamentabile Athenæ
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemque Minervam
Cum Jove, diisque vocant aliis, quos sanguine voto,
Muneribusque datis, & acerris thuris honorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theseos : & populi, quos dives Achaja cepit,
Hujus opem magnis imploravere periclis.
Hujus opem Chalydon, quamvis Meleagron habe-
ret,

Sollicita supplex petiit prece: causa petendi
Sus erat, infestæ famulus, vindexque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flavæ latices libasse Minervæ.
Cœptus ab agricolis superos pervenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira deos. At non impune, feremus,
Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit: & Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum, quanto majores herbida tauros
Non habet Epirus; sed habent Sicula arva minores,
Sanguine, & igne micant oculi, riget horrida cervix,
Et setæ similes rigidis hastilibus horrent:
Stantque velut vallum, velut alta hastilia setæ:
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit, dentes æquantur dentibus Indis,
Flumen ab ore venit, frondes afflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi vota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit: area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes,
Sternuntur gravidi longo cum palmite fœtus,
Baccaque cum ramis semper frondentis olivæ,
Sævit & in pecudes: non has pastorve, canisve.
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec se se in mœnibus urbis
Esse putant tutos: donec Meleager, & una
Lecta manus juvenum caluere cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præstantes, cæstibus alter,
Alter equo, primæque ratis molitor Jason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Leucippusque ferox, jaculoque insignis Acastus,
Et velox Idas, & jam non fœmina Cæneus,
Hippothousque, Dryasque, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæque pares, & missus ab Elide Phileus,
Nec Telamon aderat; magnique creator Achillis,
Cumque Pheretiade, & Hyanteo Jolao
Impiger Eurytion, cursuque invictus Echion,
Naryciusque Lelex, Panopeus, Hyleusque, feroxque

Hip-

Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopesque socer, cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidesque sagax, & adhuc a conjuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeæa Lycei.
Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem,
Crinis erat simplex nondum collectus in unum:
Ex humero pendens resonabat eburnea lævo
Telorum custos, arcum quoque læva tenebat.
Talis erat cultu, facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit renuente deo, flammasque latentes
Hausit; &, O felix, si quem dignabitur, inquit
Ista virum! nec plura sinit tempusque, pudorque
Dicere: majus opus magni certaminis urget.
Sylva frequens trabibus, quem nulla ceciderat ætas,
Incipit a plano, devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri, pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum; cupiuntq; suum reperire periclum.
Concava vallis erat, qua se demittere rivi
Assuerant pluvialis aquæ: tenet ima lacunæ
Lenta salix, ulvæque leves, juncique palustres,
Viminaque, & longe parva sub arundine cannæ;
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursus nemus, & propulsa fragorem
Sylva dat: exclamant juvenes, protentaque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, ut quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leve vulvus acerno.
Proxima si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est hæsura petito.
Longius it: autor teli Pagasæus Jason.
Phœbe, ait Ampycides, si te colui, atque, coloque,
Da mihi, quod petitur certo contingere telo.
Qua potuit, precibus deus annuit. Ictus ab illo est,
Sed sine vulnere, aper: ferrumque Diana volanti

Abstulerat jaculo, lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est; nec fulmine lenius arsit:
Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flammas.
Utque volat moles adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres;
In juvenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur: & Eupalamon, Pelagonaque dextra tuentes
Cornua prosternit; socii rapuere jacentes.
At non lethiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus: trepidantem, & terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nervi,
Forsitan & Pylius citra Trojana perisset
Tempora: sed sumpto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis,
Despexitque loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio; fidensque recentibus armis
Orithiæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini nondum cœlestia sidera fratres.
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis; ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas,
Nec jaculis isset, nec equo loca pervia, sylvas.
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeæa sagittam
Imposuit nervo, sinuatoque expulit arcu:
Fixa sub aure feri summum destrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quam Meleager erat. Primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem,
Et, meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuere viri, seque exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, jaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet jactis, &, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite fœmineis quid tela virilia præstent
O juvenes, operique meo concedite, dixit:
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:

Anci-

Ancipitemque manu tollens utraque securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quaque est via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes,
Concidit Ancæus; glomerataque sanguine multo
Viscera lapsa fluunt, madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit,
Pars animæ consiste meæ; *licet eminus esse*
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit; & ærata torsit grave cuspide cornu,
Cui bene librato, votique potente futuro,
Obstitit æsculea frondosus arbore ramus.
Misit & Æsonides jaculum; quod casus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia conjectum tellure per ilia fixum est.
At manus Œnidæ variat: missisque duabus,
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora: dum sævit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit,
Vulneris autor adest, hostemque irritat ad iram
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo,
Victricemque petunt dextræ conjungere dextram,
Immanemque feram multa tellure jacentem
Mirantes spectant; neque adhuc contingere tutum
Esse putant; sed tela tamen sua quisque cruentat.
Ipse pede imposito, caput exitiabile pressit:
Atque ita, Sume mei spolium Nonacria juris,
Dixit, & in partem veniat mea gloria tecum.
Protinus exuvias rigidis horrentia setis
Terga dat, & magnis insignia dentibus ora,
Illi lætitiæ est cum munere muneris autor.
Invidere alii; totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe, fœmina, nostros,
Thestiadæ clamant; nec te fiducia formæ
Decipiat, ne sit longe tibi captus amore
Autor: & huic adimunt munus, jus muneris illi.
Non tulit, & tumida frendens Mavortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent: hausitque nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.

Toxea, quid faciat dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidumque prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona deum templis nato victore ferebat.
Cum videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ plangore dato, mœstis clamoribus urbem
Implet, & auratas mutavit vestibus atris.
At simul est autor necis editus, excidit omnis
Luctus, & a lacrymis in pœnæ versus amorem est.
Stipes erat, quem, cum partus enixa jaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores,
Staminaque impresso fatalia pollice nentes,
Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique
O modo nate, damus. Quo postquam carmine dicto
Excessere deæ, flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum, sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Servatusque tuos, juvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genitrix, tædasque, & fragmina poni
Imperat, & positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit. pugnat materque, sororque
Et diversa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri;
Sæpe suum fervens oculis dabat ira ruborem:
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat; modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrymas animi siccaverat ardor,
Inveniebantur lacrymæ tamen, Utque carina,
Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus;
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vices ponit, positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente,
Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras.
Impietate pia est. nam postquam pestifer ignis
Convaluit, Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulcrales infelix astitit aras;
Pœnarumque deæ triplices furialibus, inquit,
Eumenides sacris vultus advertite vestros:
Ulciscor, facioque nefas. *mors morte pianda est.*

In

In scelus addendum scelus est, in funera funus:
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur?
Thestius orbus erit? Melius lugebitis ambo.
Vos modo fraterni manes, animæque recentes,
Officium sentite meum, magnoque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Heu mihi! Quo rapior? Fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus: Meruisse fatemur
Illum cur pereat; mortis mihi displicet autor.
Ergo impune feret? vivusque, & victor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ?
Haud equidem patiar: pereat sceleratus, & ille
Spemque patris, regnumq; trahat, patriæq; ruinam.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia vota parentum?
Et quos sustinui bis mensium quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Idque ego passa forem! Vixisti munere nostro;
Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti;
Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam, vel me fraternis adde sepulchris.
Et cupio, & nequeo. Quid agam? Modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago:
Nunc animum pietas, maternaq; nomina frangunt.
Me miseram! Male vincetis, sed vincite, fratres,
Dummodo quæ dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar, dixit: dextraque aversa trementi
Funereum torrem medios conjecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, & invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atque absens flamma Meleager ab illa
Uritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus, ac magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat, si sine sanguine letho,
Mœret; & Ancæi felicia vulnera dicit,
Grandævumq; patrem, fratresq; piasque sorores,
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo:
Forsitan & matrem. Crescunt ignisque, dolorque,
Languescuntq; iterum; simul est extinctus uterq;
Inque leves abiit paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam velantem favilla.
Alta jacet Calydon: lugent juvenesque, senesq;

Vulgusque proceresque gemunt, scissaque capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides. Oeneus
Pulvere canitiem genitor, vultusque seniles
Fœdat humi fusus: spatiosumque increpat ævum,
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia linguis,
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum vota sororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt,
Dumque manet corpus, corpus refoventque, foventque:
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusæque jacent tumulo, signataque saxo
Nomina complexæ, lacrymas in nomina fundunt.
Quas, postquam Oeneæ tandem Latonia clade
Est satiata domus, præter Gorgenque, nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Allevat: & longas per brachia porrigit alas,
Corneaque ora facit, versasque per aera mittit.

Najades in insulas Echinadas.

FAB. V.

Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitque moras Achelous eunti
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte tectis.
Cecropide; nec te committe rapacibus undis:
Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
Murmure saxa solent. Vidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens nivibus de monte solutis
Corpora turbineo juvenilia vertice mersit:
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite; dum tenues capiet suus alveus undas.
Annuit Ægides, Utroque, Acheloe, domoque,
Consilioque tuo, respondit: & usus utroque est.
Pumice multicavo, nec lævibus atria tophis
Structa subit: molli tellus erat humida musco.
Summa lacunabant alterno murice conchæ.

Jam-

Jamque duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comitesque laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros,
Parte Lelex, raris jam sparsus tempora canis:
Quosque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto.
Protinus appositas nudæ vestigia Nymphæ
Instruxere epulis mensas: dapibusque remotis
In gemma posuere merum. Tum maximus heros
Æquora prospiciens oculis subjecta, Quis, inquit,
Ille locus (digitoque ostendit) & insula nomen
Quod gerit illa doce; quanquam non una videtur.
Amnis ad hæc? Non est, inquit, quod cernimus,
unum.
Quinque jacent terræ; spatii discrimina fallunt:
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ,
Najades hæ fuerant; quæ cum bis quinque juvencos
Mactassent, rurisque deos ad sacra vocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas!
Intumui, quantusque feror, cum plurimus, un-
quam,
Tantus eram: pariterque animis immanis & undis,
A sylvis sylvas, & ab arvis arva revulsi,
Cumque loco Nymphas memores tum denique nostri
In freta provolvi. Fluctus nosterque marisque
Continuam diduxit humum; pariterque revulsit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis,

De Perimele in insulam.

F A B. VI.

Ut tamen ipse vides, procul (en!) procul una
recessit
Insula, grata mihi: Perimelem navita dicit.
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi:
Quod pater Hippodamas ægre tulit, inq; profundum
Propulit e scopulo perituræ corpora natæ.
Excepi, nantemque ferens, O proxima terræ
Regna vagæ, dixi, sortite Tridentifer undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huc ades, atque audi placidus, Neptune, precan-
tem.
Huic ego, quam porto, nocui; Sis mitis, & æquus.
Si

Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem, mersaeque, precor, feritate paterna.
Da, Neptune, locum: vel sit locus ipsa licebit,
Hunc quoq; complectar. Movit caput aequoreus rex:
Concussitque suis omnes assensibus undas.
Extimuit Nymphe; nabat tamen: ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu:
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi,
Corpus, & inducta condi praecordia terra.
Dum loquor, amplexa est artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis insula membris.

Philemon, & Baucis in arbores, & eorum domus in templum.

FAB. VII. VIII. & IX.

Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
Moverat. Irridet credentes, utque deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimiumque putas Acheloe, potentes
Esse deos, dixit, si dant adimuntque figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt:
Ante omnesque Lelex, animo maturus & aevo,
Sic ait: *Immensa, est, finemque potentia coeli*
Non habet: & quicquid superi voluere, peractum est.

Quoque minus dubites, tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medio circumdata muro,
Ipse locum vidi. nam me Pelopeja Pittheus
Misit in arva suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim:
Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undae:
Jupiter huc specie mortalis, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos clausere serae: tamen una recepit,
Parva quidem stipulis & canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique aetate Philemon
Illa sunt annis juncti juvenilibus: illa
Consenuere casa: *paupertatemque ferendo*
Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.

Nec

Nec refert dominos illic famulosne requiras:
Tota domus duo sunt; iidem parentq; jubentque.
Ergo ubi cœlicolæ parvos tetigere penates,
Summissoque humiles intrarunt vertice postes,
Membra senex posito jussit relevare sedili,
Quod super injecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisque & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili:
Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit, & minuit, parvoque admovit aheno:
Quodque suus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis: furca levat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno;
Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas,
Sentirique moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, dura clavo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fovendos
Accipit. In medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis:
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant; sed & hæc vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei. Mensam succincta tremensque
Ponit anus; mensæ sed erat pes tertius impar;
Testa parem fecit; quæ postquam subdita clivum
Sustulit, æquatam menta extersere virenti.
Ponitur hic bicolor sinceræ bacca Minervæ,
Conditaque in liquida corna autumnalia fece,
Intybaque, & radix, & lactis massa coacti,
Ovaque, non acri leviter versata favilla:
Omnia fictilibus. Post hæc cælatus eodem
Sistitur argento crater, fabricataque fago
Pocula, quæ cava sunt flaventibus illita ceris.
Parva mora est: epulasque foci misere calentes,
Nec longæ rursus referuntur vina senectæ,
Dantque locum mensis paulum seducta secundis
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Prunaque, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ viribus uvæ:
Candidus in medio favus est: *Super omnia, vultus*
Accessere boni, nec iners, pauperque voluntas.

In-

Interea quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon,
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimæ custodia villæ,
Quem diis hospitibus domini mactare parabant,
Ille celer penna tardos ætate fatigat,
Eluditque diu, tandemque est visus ad ipsos
Confugisse deos. Superi vetuere necari,
Diique sumus, meritasque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt: vobis immunibus hujus
Esse mali dabitur: modo vestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. Parent: & diis præuntibus ambo
Membra levant baculis, tardique senilibus annis
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagittæ
Missa potest: flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,
Mersa vident, quæruntque suæ pia culmina villæ.
Sola loco stabant Dum deflent fata locorum,
Illa vetus dominis & jam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ,
Stramina flavescunt, aurataque tecta videntur,
Cælataque fores, adopertaque marmore tellus,
Tallia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juste senex, & fœmina conjuge justo
Digna, quid optetis. Cum Baucide pauca locutus,
Judicium superis aperit commune Philemon.
Esse sacerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: &, quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem; nec conjugis unquam
Busta meæ videam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur; templi tutela fuere,
Donec vita data est. Annis ævoque soluti,
Ante gradus templi cum starent forte, locique
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Jamque super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta: valeque
O conjux, dixere simul: simul abdita texit
Ora frutex. Ostendit adhuc Tyanejus illic.

Inco-

Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Hæc mihi non vani, nec erat cur fallere vellent,
Narravere senes. equidem pendentia vidi
Serta super ramos. ponensque recentia, dixi;
Cura deum dii sint, & qui coluere colantur.

Proteus in varias formas.

FAB. X.

Desierat: cunctosque & res, & moverat autor
Thesea præcipue, quem facta audire volentem
Mira deum, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: Sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renovamine mansit.
Sunt quibus in plures jus est transire figuras;
Ut tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te juvenem, modo te videre leonem;
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse timerent
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum:
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri,
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.

Fames Erysichthonis, & varia Metra metamorphosis.

FAB. XI.

Nec minus Autolyci conjux Erysichthone nata
Juris habet. pater hujus erat, qui numina divum
Sperneret, & nullos aris adoleret honores,
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur, & lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Una nemus, vittę mediam, memoresque tabellæ,
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas;
Sæpe etiam, manibus nexis in ordine, trunci
Circumiere modum; mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat; nec non & cætera tantum
Sylva sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.

Nec

Nec tamen idcirco ferrum Triopejus illa
Abstinuit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: & ut jussos cunctari vidit, ab uno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deæ solum, sed & ipsa licebit
Sit dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: & obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Dodonia quercus,
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere rami.
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis;
Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profundi.
Obstupuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, sævamque inhibere bipennem.
Aspicit hunc, Mentisque piæ cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore ferrum,
Detruncatque caput, repetitaque robora cædit.
Editus e medio sonus est cum robore talis:
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno;
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.
Persequitur scelus ille suum: labefactaq; tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor
Corruit, & multam prostravit pondere sylvam.
Attonitæ Dryades damno nemorumque suoque
Omnes germanæ Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnamq; Erysichthonis orant.
Annuit his, capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros;
Moliturque genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame. quæ, quatenus ipsi
Non adeunda deæ (neque enim Cereremque, Famemque
Fata coire sinunt) montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis.
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris;
Triste solum; sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
Frigus iners, illic habitant Pallorque, Tremorque,
Et jejuna fames: ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata jube, nec copia rerum
Vincat

Vincat eam, superetque meas certamine vires.
Neve viæ spatium te terreat, accipe currus,
Accipe quos frænis alte moderere dracones:
Et dedit. Illa dato subvecta per aera curru,
Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla levavit,
Quæsitamque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis extabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & a spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies; genuumque tumebat
Orbis; & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit (neque enim est accedere juxta
Ausa) refert mandata deæ: paulumque morata,
Quanquam aberat longe, quanquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse Famem; retroque dracones
Egit in Æmoniam versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
Illius est operi) peragit; perque aera vento
Ad jussam delata domum est, & protinus intrat
Sacrilegi thalamos; altoque sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis,
Seque viro inspirat, faucesq; & pectus, & ora
Afflat, & in vacuis peragit jejunia venis.
Functaque mandato fœcundum deserit orbem,
Inque domos inopes, assuetaque vertitur antra,
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
Mulcebat. Petit ille dapes sub imagine somni,
Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat,
Exercetque cibo delusum guttur inani,
Proque epulis tenues nequicquam devorat auras
Ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi,
Perque avidas fauces, immensaque viscera regnat.
Nec mora; quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit, & appositis queritur jejunia mensis,
Inque epulis epulas quærit, quodque urbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit uni:
Plus-

Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes:
Utque rapax ignis non umquam alimenta recusat,
Innumerasque faces cremat, & quo copia major
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul. Cibus omnis in illo
Causa cibi est: semperque locus fit inanis edendo.
Jamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacataeque vigebat
Flamma gulae. tandem, demisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. Dominum generosa recusat:
Et vicinia suas tendens super aequora palmas,
Eripe me domino, qui raptae praemia nobis
Virginitatis habes, ait. Haec Neptunus habebat.
Qui prece non spreta, quam vis modo visa sequenti
Esset hero; formamque novat, vultumque virilem
Induit, & vultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans; O qui pendentia parvo
Aera cibo celas moderator arundinis, inquit,
(Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, & nullos nisi fixus sentiat hamos)
Quae modo cum vili turbatis veste capillis
Litore in hoc steterat (nam stantem in litore vidi)
Dic ubi sit: neque enim vestigia longius extant.
Illa dei munus bene cedere sensit: & a se
Se quaeri gaudens, his est re secuta rogantem;
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque oneratus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
Adjuvet, ut nemo jamdudum litore in isto,
(Me tamen excepto) nec foemina constitit ulla.
Credidit, & verso dominus pede pressit arenam,
Elususque abiit. illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Saepe pater dominis Triopeida tradit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat.
Praebebatque avido non justa alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem

Mate-

Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo:
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat,
Quid moror externis? etiam mihi sæpe novandi
Corporis, o juvenes, numero finita potestas,
Nam modo, quod nunc sum, videor, modo Pe-
ctor in anguem,
Armenti modo dux vires in cornua sumo,
Cornua dum sumpsi: nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides, Gemitus sunt verba secuti

PUB OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON

LIBER IX.

Acheloi cum Hercule lucta, & varia forma, & Cornu copia.

FAB. I.

Quæ gemitus truncæq; deo Neptunius heros
Causa rogat frontis: cum sic Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus arundine crines.
Triste petis munus: quis enim sua prælia victus
Commemorare velit? Referam tamen ordine: Nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est;
Magnaque dat nobis tantus solatia victor.
Nomine siqua suo tandem pervenit ad aures
Dejanira tuas, quondam pulcherrima virgo,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides: alii cessere duobus.
Ille Jovem socerum dare se, famamque laborum,
Et superata suæ referebat jussa novercæ.
Contra ego; Turpe deum mortali cedere, dixi;
(Nondum erat ille Deus) dominum me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentem.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Juno
Odit, & omnis abest jussorum pœna laborum,
Nam, quod te jactas Alcmena matre creatum;
Jupiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis: elige, fictum
Esse Jovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem jamdudum lumine torvo
Spectat, & accensæ non fortiter imperat iræ,
Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua est,
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo.

Con-

Congrediturque ferox. Puduit modo magna locutum
Cedere. rejeci viridem de corpore vestem,
Brachiaque opposui, tenuique a pectore varas
In statione manus, & pugnę membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvæ tactu flavescit arenæ:
Et modo cervicem, modo cura micantia captat,
Aut captare putes, omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas, frustraque petebar.
Haud secus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant: manet illa, suoque est pondere tuta.
Digredimur paulum, rursusque ad bella coimus;
Inque gradu stetimus, certi non cedere: eratque
Cum pede pes junctus: totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux: spectant armenta, paventque,
Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Rejicere Alcides a se mea pectora; quarto
Excutit amplexus, adductaque brachia solvit:
Impulsumque manu (certum est mihi vera fateri)
Protinus avertit; tergoque onerosus inhæsit,
Siqua fides (neque enim ficta mihi gloria voce
Quæritur) imposito pressus mihi monte videbar,
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia, vix solvi duros a corpore nexus.
Instat anhelanti, prohibetque resumere vires,
Et cervice mea potitur. tum denique tellus
Pressa genu nostro est, & arenas ore momordi,
Inferior virtute, meas divertor ad artes,
Elaborque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes;
Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit: &, ut vincas alios, Acheloe, dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris unus Echidnæ
Vulneribus fœcunda suis erat illa: nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino cervix hærede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e cæde colubris,
Crescentemque malo domui, domitamque reduxi.

Quid fore te credis, falsum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: & summo digitorum vincula collo
Injicit. Angebar ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri
Forma trucis; tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a læva parte lacertos,
Admissumque trahens sequitur, depressaque dura
Cornua figit humo, meque alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaque a fronte revellit.
Najades hoc pomis & odoro flore repletum
Sacrarunt: divesque meo bona copia cornu est.
Dixerat; & Nymphe ritu succincta Dianæ,
Una ministrarum fusis utrinque capillis
Incessit, totumque tulit prædivite cornu
Autumnum, & mensas felicia poma secundas.
Lux subit; & primo feriente cacumina sole
Discedunt juvenes. neque enim, dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, totæque residant,
Opperiuntur aquæ. Vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris:
Cætera sospes habet: capitis quoque fronde saligna
Aut superimposita celatur arundine damnum.

Nessi cruor in venenum.

FAB. II.

AT te, Nesse ferox, ejusdem virginis ardor
Perdiderat, volucri trajectum terga sagitta.
Namq; nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.
Uberior solito, nimbis hyemalibus auctus,
Verticibusq; frequens erat, atq; impervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de conjuge agentem,
Nessus adit, membrisque valens, scitusque vadorum,
Officioque meo ripa sistetur in illa
Hæc, ait, Alcide; tu viribus utere nando.
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso,

Pallentemq; metu, fluviumq; ipsumq; timentem.
Mox ut erat pharetraq; gravis, spolioque leonis,
(Nam clavam, & curvos trans ripam miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina, dixit.
Nec dubitat: nec qua sit clementissimus amnis
Quærit; & obsequio deferri spernit aquarum.
Jamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Nessoque paranti
Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat,
Vana pedum violente rapit? Tibi Nesse biformis
Dicimus: exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar. Ultima dicta
Re probat; & missa fugientia terga sagitta
Trajicit: extabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumq; foramen
Emicuit, mistus Lernæi tabe veneni.
Excipit hunc Nessus: Neque enim moriemur inulti,
Secum ait: & calido velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.

Zelotypia Dejaniræ, & Lychas in saxum.

FAB. III.

Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras, odiumque novercæ
Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
Vota Jovi; cum *fama loquax pervenit ad aures*
Dejanira tuas, *Quæ veris addere falsa*
Gaudet; & e minima sua per mendacia crescit;
Amphitryoniadem Joles ardore teneri.
Credit amans, Venerisque novæ perterrita fama,
Indulsit primo lacrymis, flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum. mox deinde, Quid autem
Flemus? ait: pellex lacrymis lætabitur istis.
Quæ quoniam advenit, properandum, aliquidque novandum est,
Dum licet, & thalamos nondum tenet altera nostros,
Conquerar, an sileam? repetam Calydone, morerne?

Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memorem esse sororem
(Forte paro facinus) quantumque injuria possit,
Fœmineusque dolor, jugulata pellice tester?
In cursus animus varios abit. Omnibus illis
Prætulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere, quæ vires defecto reddat amori:
Ignaroque Lychæ quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit, blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. Capit inscius heros:
Induiturque humeris Lernææ virus Echidnæ.
Thura dabat primis & verba precantia flammis,
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras.
Incaluit vis illa mali, resolutaque flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, reppulit aras,
Implevitque suis nemorosam vocibus Oeten.
Nec mora; lethiferam conatur scindere vestem:
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdumq; relatu)
Aut hæret membris frustra tentata revelli;
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridet, coquiturque ardente veneno.
Nec modus est? sorbent avidæ præcordia flammæ,
Cœruleusque fluit toto de corpore sudor,
Ambustique sonant nervi, cæcaque medullis
Tabe liquefactis, tollens ad sydera palmas,
Cladibus, exclamat, Saturnia pascere nostris:
Pascere: & hanc pestem specta crudelis ab alto,
Corque ferum satia: vel si miserandus & hosti,
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Invisamque animam, natamque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona novercam.
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirim domui? sævoque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne, manus, validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undæ,
Partheniumque nemus: vestra virtute relatus

Ther-

Thermodontiaco cælatus baltheus auro,
Pomaque ab insomni male custodita dracone.
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ vastator aper: nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasque resumere vires.
Quid quod Thracis equos humano sanguine pingues,
Plenaque corporibus laceris præsepia vidi,
Visaque dejeci, dominumque, ipsosque peremi?
His elisa jacet moles Nemæa lacertis.
His Cacus horrendum Tyberino gurgite monstrum:
Hac cœlum cervice tuli. Defessa jubendo est
Sæva Jovis conjux: ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest: cui nec virtute resisti.
Nec telis, armisque potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus, &, Sunt qui credere possint
Esse deos? dixit. perque altam saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factique refugerit autor.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere vestes,
Sternentemque trabes, irascentemque videres
Montibus, aut patrio, tendentem brachia cœlo.
Ecce Lycham trepidum, & latitantem rupe cavata
Aspicit: utque dolor rabiem collegerat omnem,
Tune Lycha, dixit, feralia dona dedisti?
Tune meæ necis autor eris? Tremit ille, pavetque
Pallidus: & timide verba excusantia dicit.
Dicentem, genibusque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aerias pendens induruit auras.
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde nives fieri, nivibus quoque molle rotatis
Astringi, & spissa glomerari grandine corpus.
Sic illum validis jactum per inane lacertis,
Exanguemque metu, nec quicquam humoris habentem.
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoq; in Euboico scopulus brevis eminet alte
Gurgite, & humanæ servat vestigia formæ.
Quem quasi sensurum nautæ calcare verentur,
Appellantq; Lychan. At tu, Jovis inclyta proles

Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis arcum, pharetramq; capacem,
Regnaque visuras iterum Trojana sagittas
Ferre jubes Pæante satum; quo flamma ministro est
Subdita: dumq; avidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem sylvæ Nemeæo vellere summam
Sternis & imposita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva jaceres,
Inter plena meri redimitus pocula sertis.

Herculis apotheosis.

FAB. IV.

JAmque valens, & in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus, contemptoremque petebat
Flamma suum. Timuere Dei pro vindice terræ.
Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore
Jupiter alloquitur: Nostra est timor iste voluptas,
O superi, totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque, paterque,
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quanquam ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim ne pectora vano
Fida metu paveant, Oetæas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes:
Nec nisi materna Volcanum parte potentem
Sentiet. Æternum est a me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra cœlestibus oris
Accipiens; cunctisque meum lætabile factum
Diis fore confido. Siquis tamen Hercule, siquis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nolet,
Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit.
Assensere Dei. conjux quoque regia visa est
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Jovis, seque indoluisse notatam.
Interea quodcunque fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Jovis vestigia servat.
Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
Luxuriare solet, squamaque nitere recenti:
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus.

Parte

Parte sui meliore viget, majorque videri
Cœpit, & augusta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum
Quadrijugo curru radiantibus intulit astris.

Ilithyia in vetulam, & Galanthis in mustelam.

FAB. V. & VI.

Sensit atlas pondus, neque adhuc Sthenelejus iras
Solverat Eurystheus; odiumque in prole paternum
Exercebat atrox, at longis anxia curis
Argolis Alcmene questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus, Jolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamoque, animoque receperat Hyllus,
Impleratque uterum generoso semine; cum sic
Incipit Alcmene: Faveant tibi numina saltem,
Corripiantque moras tunc, cum matura vocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyiam,
Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum jam natalis adesset
Herculis, & decimum premeretur sydere signum,
Tendebat gravitas uterum mihi; quodque ferebam,
Tantum erat, ut posses autorem dicere tanti
Ponderis esse Jovem; nec jam tolerare labores
Ulterius poteram: quin nunc quoq; frigidus artus,
Dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendeosque ad cœlum brachia, magno
Lucinam ad nexos partus clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed præcorrupta, meumque
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante fores ara, dextroque est poplite lævum
Pressa genu, digitisque inter se pectine junctis
Sustinuit partus, tacita quoque carmina voce
Dixit: & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio convitia demens
Vana Jovi, cupioque mori: moturaque duros
Verba queror silices. matres Cadmeides adsunt.

Votaque suscipiunt, exhortanturque dolentem.
Una ministrarum media de plebe Galanthis,
Flava comas, aderat, faciendis strenua jussis,
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Junone geri: dumque exit, & intrat
Sæpe fores, divam residentem vidit in ara,
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentem.
Et, Quæcumque es, ait, dominæ gratare: levata est
Argolis Alcmene, potiturque puerpera voto.
Exiliit, junctasque manus pavefacta remisit
Diva potens uteri: vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthide fama est:
Ridentem, prensamque ipsis Dea sæva capillis
Traxit; & e terra corpus relevare volentem
Arcuit, inque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet; nec terga colorem
Amisere suum: forma est diversa priori.
Quæ, quia mendaci parientem juverat ore,
Ore parit, nostrasque domos, velut ante, frequentat.

Dryopes in Lotum arborem, & Iolaus senex in juvenem.

FAB. VII. VIII. IX.

Dixit: & admonitu veteris commota ministræ
Ingemuit; quam sic nurus est affata dolentem
Te tamen, o genitrix, aliena sanguine vestro
Rapta movet facies. Quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quanquam lacrymæque, dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. Fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope: quam virginitate carentem,
Vimque Dei passam Delphos Delonque tenentis,
Excipit Andræmon: & habetur conjuge felix.
Est lacus acclivis devexo margine formam
Litoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia; quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas:
Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno, Tyrios imitata colores

In

In spem baccarum florebat aquatica Lotos,
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret flores: & idem factura videbar;
Namque aderam. Vidi guttas e flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotos in hanc Nymphe fugiens obscœna Priapi,
Contulerat versos servato nomine vultus.
Nescierat soror hoc: quæ cum perterrita retro
Iret, & oratis vellet discedere Nymphis,
Hæserunt radice pedes: convellere pugnat,
Nec quicquam nisi summa movet: succrescit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit, frondes caput omne tegebant.
At puer Amphysus (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sensit
Ubera: nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre soror: quantumque valebam,
Crescentem truncum ramosque amplexa, morabar,
Et, fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andræmon, genitorque miserrimus adsunt,
Et quærunt Dryopen; Dryopen quærentibus illis.
Ostendi Loton. tepido dant oscula ligno:
Affusique suæ radicibus arboris hærent.
Nil nisi jam faciem, quod non foret arbor, habebas.
Chara soror. lacrymæ misero de corpore factis
Irrorant foliis: ac, dum licet, oraque præstant
Vocis iter, tales effundit in aera questus:
Siqua fides miseris, hoc me per numina juro
Non meruisse nefas. patior sine crimine pœnam,
Viximus innocuæ: Si mentior, arida perdam
Quas habeo frondes, & cæsa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici, nostraque sub arbore sæpe
Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat:
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat: Latet hoc in stipite mater.
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Chare vale conjux, & tu germana, paterque:
Et, siqua est pietas, ab acutæ vulnere falcis,

A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra venite,
Dum tangi possum, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam jam per candida mollis
Colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus: sine munere vestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse: diuque
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumque refert Jole factum miserabile, dumque
Eurytidos lacrymas admoto pollice siccat
Alcmene, (flet & ipsa tamen) compescuit omnem
Res nova tristitiam. nam limine constitit alto
Pene puer, dubiaque tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Jolaus in annos.

Callirhoes filii impuberes in viros.

F A B. X.

HOc illi dederat Junonia muneris Hebe,
Victa viri precibus. Quæ cum jurare pararet,
Dona tributuram post hunc se talia nulli;
Non est passa Themis. Nam jam discordia Thebæ
Bella movent, dixit: Capaneusq; nisi ab Jove vinci
Haud poterit, fientque pares in vulnera fratres:
Subductaque suos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates, ultusque parente parentem
Natus erit facto pius & sceleratus eodem:
Attonitusque malis, exul mentisque domusque,
Vultibus Eumenidum, matrisq; agitabitur umbris:
Donec eum conjux fatale poposcerit aurum,
Cognatumque latus Phegejus hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloja supplex
Ab Jove Callirhoe, natis infantibus annos
Addat, neve necem sinat esse ultoris inultam.
Jupiter his motus, privignæ dona, nurusque
Præcipiet, facietque viros impubibus annis.

Byblis

Byblis in fontem.

FAB. XI.

HÆc ubi faticano venturi præscia dixit
Ore Themis, vario superi sermone fremebant.
Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. Queritur veteres Pallantias annos
Conjugis esse sui; queritur canescere mitem
Jasiona Ceres; repetitum Mulciber ævum
Poscit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchisæ renovare paciscitur annos.
Cui studeat Deus omnis habet: crescitque favore
Turbida seditio; donec sua Jupiter ora
Solvit; &, O nostri, si qua est reverentia, dixit,
Quo ruitis? Tantumne aliquis sibi posse videtur,
Fata quoque ut superet? Fatis Jolaus in annos,
Quos egit rediit: fatis juvenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quæ si mutare valerem,
Nec nostrum seri curvarent Æacon anni,
Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus haberet:
Cum Minoe meo, qui propter amara senectæ
Pondera despicitur, nec, quo prius, ordine regnat.
Dicta Jovis movere deos; nec sustinet ullus,
Cum videat fessos Rhadamanthon, & Æacon annis,
Et Minoa, quæri; qui, dum fuit integer ævi,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes:
Tunc erat invalidus, Dejonidenque juventæ
Robore Miletum, Phœboque parente superbum
Pertimuit; credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua, celerique carina
Ægeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curvamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem,
Cognita Cyanee præstanti corpore Nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ;

Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quod sæpius oscula jungat,
Quod sua fraterno circumdet brachia collo:
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor; visuraque fratrem
Culta venit, nimiumque cupit formosa videri:
Et, siqua est illic formosior, invidet illi:
Sed nondum manifesta sibi est: nullumque sub illo
Igne facit votum, veruntamen æstuat intus.
Jam dominum appellat; jam nomina sanguinis odit;
Byblida jam mavult quam si vocet ille sororem.
Spes tamen obscœnas animo demittere non est
Ausa suo vigilans: placida resoluta quiete
Sæpe videt quod amat, visa est quoque jungere fratri
Corpus, & erubuit, quamvis sopita jaceret.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suæ speciem, dubiaque ita mente profatur:
Me miseram! Tacitæ quid vult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit! Cur hæc ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis;
Et placet, & possit, si non sit frater, amari:
Et me dignus erat: verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem;
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Proh Venus, & tenera volucer cum matre Cupido!
Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit! ut jacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse juvat! quamvis brevis illa voluptas,
Noxque fuit præceps, & cœptis invida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine jungi.
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
Quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti!
Omnia Dii facerent, essent communia nobis,
Prætor avos! Tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem.
Hei mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes!
Nil nisi frater eris: Quod obest, id habebimus, unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & somnia pondus?
Dii melius: Dii nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opim junctam sibi sanguine duxit,

Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi.
Sunt superis sua jura ; Quid ad cœlestia ritus
Exigere humanos, diversaque fœdera tento ?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor,
Aut, hoc si nequeo, peream precor ipsa, toroque
Mortua componar, positæque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ista duorum,
Finge placere mihi : scelus esse videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuere sororum,
Unde sed hos novi ? cur hæc exempla paravi ?
Quo feror ? Obscœnæ procul hinc discedite flammæ :
Nec, nisi qua fas est germanæ, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quæ fueram non rejectura petentem,
Ipsa petam ? Poterisne loqui ? poterisne fateri ?
Coget amor ; potero : vel, si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet : hæc dubiam vincit sententia mentem.
In latus erigitur : cubitoque innixa sinistro,
Viderit, insanos, inquit, fatemur amores.
Hei mihi ! Quo labor ? quem mens mea concipit ignem ?
Et meditata manu componit verba trementi,
Dextra tenet ferrum : vacuam tenet altera ceram.
Incipit ; & dubitat : scribit ; damnatq: tabellas :
Et notat ; & delet : mutat ; culpatque, probatque :
Inque vicem sumptas ponit, positasque resumit.
Quid velit, ignorat ; quidquid factura videtur,
Displicet : in vultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat : visum est delere sororem,
Verbaque correptis incidere talia ceris.
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans : pudet (ah !) pudet edere nomen.
Et si quid cupiam quæris, sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo : nec cognita Byblis
Ante forem, quam spes votorum certa fuisset :
Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & vultus, & humida sæpe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.

Ipsa tamen, quamvis animi grave vulnus haberbam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem,
Pugnavique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; & plus, quam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli. Superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem:
Elige utrum facias: non hoc inimica precatur;
Sed quæ, cum tibi sit junctissima, junctior esse
Expetit, & vinclo tecum propiore ligari.
Jura senes norint; &, quid liceatq; nefasque,
Fasque sit, inquirant; legumque examina servent.
Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc, & cuncta licere
Credimus, & sequimur magnorum exempla deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ,
Aut timor impediet: tantum absit causa timendi;
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi:
Et damus amplexus, & jungimus oscula coram.
Quantum est, quod desit? miserere fatentis amorem,
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor:
Neve merere meo subscribi causa sepulchro.
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum, summoque in margine versus adhæsit.
Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis: linguæ defecerat humor.
Deque suis unum famulis pudibunda vocavit;
Et paulum blandita; Fer has, fidissime, nostro,
Dixit, & adjecit longo post tempore, fratri.
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ;
Omine turbata est: misit tamen. Apta ministro
Tempora nactus adit, traditque latentia verba.
Attonitus subita juvenis Mæandrius ira
Projicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet, o vetitæ scelerate libidinis autor,

Effu-

Effuge, ait: Qui, si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, pœnas mihi morte dedisses.
Ille fugit pavidus, dominæque ferocia Cauni
Dicta refert. palles audita, Bybli, repulsa;
Et pavet obsessum glaciali frigore pectus.
Mens tamen ut rediit, pariter rediere furores,
Linguaque vix tales icto dedit aere voces:
Et merito. Quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi, ne non sequeretur euntem;
Parte aliqua, veli qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere: quæ nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Nunc feror in scopulos igitur: submersaq; toto
Obruor Oceano, nec habent mea vela recursus.
Quid quod & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo tunc, cum mihi ferre jubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat,
Signaque certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensque meos aperire furores:
Vidisset lacrymas, vultus vidisset amantis.
Plura loqui poteram, quam quæ cepere tabellæ:
Invito potui circumdare brachia collo,
Et, si rejicerer, potui moritura videri;
Amplectique pedes, affusaq; poscere vitam:
Omnia fecissem: quorum si singula duram
Flectere non poterant, poterant tamen omnia mentem.
Forsitan & missi sit quædam culpa ministri:
Non adiit apte, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horamque, animumque vacantem.
Nec nocuere mihi: neque enim de tigride natus,
Nec rigidos silices, solidumve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur, repetendus erit, nec tædia cœpti
Ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi revocare liceret,

Nec

Non cepisse fuit: cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest (ut jam mea vota relinquam)
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et, quia desierim, leviter voluisse videbor,
Aut etiam tentasse illum, insidiisque petisse:
Vel certe non hoc, qui plurimus urget, & urit
Pectora nostra Deo, sed victa libidine credar.
Denique jam nequeo nil commisse nefandum:
Et scripsi, & petii: Temerata est nostra voluntas:
Ut nil adjiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum.
Dixit: & (incertæ tanta est discordia mentis)
Cum pigeat tentasse, libet tentare: modumque
Exit, & infelix committit sæpe repelli,
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille, nefasque:
Inque peregrina ponit nova mœnia terra.
Tum vero mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt: tum vero a pectore vestem
Diripuit, planxitque suos furibunda lacertos.
Jamque palam est demens: inconcessamque fatetur
Spem Veneris, sine qua patriam, invisosque penates
Deserit, & profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motæ, proles Semeleja, thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ:
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus: quibus illa relictis,
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciamque pererrat.
Jam Cragon, & Lymirem, Xantique reliquerat undas,
Quoque Chimæra jugo, mediis in partibus hircum,
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt sylvæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, &, dura positis tellure capillis,
Bybli jaces, frondesque tuo premis ore caducas.
Sæpe illam Nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur: sæpe ut medeatur amori
Præcipiunt: surdæque adhibent solatia menti.
Muta jacet, viridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina rivo.
Najadas his venam, quæ nunquam arescere posset,

Suppofuiffe ferunt: Quid enim dare majus habebant?
Protinus, ut fecto piceæ de cortice guttæ,
Utve tenax gravida manat tellure bitumen:
Utque fub adventum fpirantis lene Favoni
Sole remollefcit quæ frigore conftitit unda:
Sic lacrymis confumpta fuis Phœbeja Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominę, nigraque fub ilice manat.

Iphis in marem.

F A B. XII.

Fama novi centum Cretæas forfitan urbes
Impleffet monftri, fi non miracula nuper
Iphide mutata Crete propiora tuliffet.
Proxima Gnoffiaco nam quondam Phæftia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum
Ingenua de plebe virum: nec cenfus in illo
Nobilitate fua major; fed vita, fidefque
Inculpata fuit. gravidæ qui conjugis aures
Vocibus his monuit, cum jam prope partus adeffet.
Quæ voveam duo funt: minimo ut relevere dolore,
Utque mare parias. Onerofior altera fors eft:
Et vires fortuna negat. Quod abominor ergo,
Edita forte tuo fuerit fi fœmina partu,
(Invitus mando, pietas ignofce) necetur.
Dixerat; & lacrymis vultum levare profufis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen ufque fuum vanis Telethufa maritum
Sollicitat precibus, ne fpem fibi ponat in arcto.
Certa fua eft Lycto fententia. jamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem:
Cum medio noctis fpatio fub imagine fomni
Inachis ante torum pompa comitata facrorum
Aut ftetit, aut vifa eft. Inerant lunaria fronti
Cornua, cum fpicis nitido flaventibus auro,
Et regale decus: cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubaftis, variifque coloribus Apis,
Quique premit vocem, digitoque filentia fuadet:
Siftraque erant, nunquamque fatis quæfitus Ofiris,
Plenaque fomniferis ferpens peregrina venenis.
Tum, velut excuffam fomno, & manifefta videntem

Sic

Sic affata Dea est: Pars o Telethusa mearum,
Pone graves curas, mandataque falle mariti:
Nec dubita, cum te partu Lucina levarit,
Tollere, quicquid erit. Dea sum auxiliaris, opemque
Exorata fero: nec te coluisse quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoq; recessit.
Læta toro surgit, purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri,
Jussit ali mater puerum mentita: fidemque
Res habuit; neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater solvit, nomenque imponit avitum.
Iphis avus fuerat. Gavisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri: facies, quam, sive puellæ,
Sive dares puero, fieret formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus;
Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Janthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Theleste.
Par ætas, par forma fuit; primasq; magistris
Accepere artes elementa ætatis ab isdem.
Hinc amor amborum tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus utriq; dedit: sed erat fiducia dispar.
Conjugium, pactæq; expectant tempora tædæ,
Quemque virum putat esse, suum fore credit Janthe.
Iphis amat, quo posse frui desperat, & auget
Hoc ipsum flammas, ardetque in virgine virgo.
Vixque tenens lacrymas, Quis me manet exitus? inquit:
Cognita quam nulli, quam prodigiosa, novæq;
Cura tenet Veneris? Si Dii mihi parcere vallent,
Perdere debuerant: si non & perdere vellent,
Naturale malum saltem, & de more dedissent.
Nec vaccam vaccæ, nec equas amor urit equarum:
Urit oves aries; sequitur sua fœmina cervum;
Sic & aves coeunt: interque animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta Cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. Ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat; taurum dilexit filia Solis;

Fœ-

Fœmina nempe marem. Meus est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor: tamen illa secura est
Spem Veneris: tamen illa dolis, & imagine vaccæ
Passa bovem est; & erat, qui deciperetur adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet revolet ceratis Dedalus alis,
Quid faciet; num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit, Janthe?
Quin animum firmas? teque ipsa recolligis, Iphi?
Consiliique inopes, & stultos excutis ignes?
Quid sis nata. vides! nisi te quoq; decipis ipsam.
Et pete, quod fas est: & ama, quod fœmina debes.
Spes est quæ capiat, spes est quæ pascat amorem.
Hanc tibi res adimit. Non te custodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti,
Non patris asperitas: nec se negat ipsa roganti;
Nec tamen potienda tibi: nec, ut omnia fiant,
Esse potes felix, ut Diique, hominesq; laborent.
Nunc quoque votorum pars nulla est vana meorum:
Diique mihi faciles quicquid valuere dederunt.
Quod volo, vult genitor, socer & vult ipse futurus,
At non vult natura, potentior omnibus istis,
Quæ mihi sola nocet. Venit ecce optabile tempus,
Luxque jugalis adest, & jam mea fiet Janthe,
Nec mihi continget. Mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Juno? quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra, quibus qui ducat abest? ubi nubimus ambæ?
Pressit ab his vocem: nec lenius altera virgo
Æstuat: utque celer venias, Hymenæe, precatur.
Quod petit hæc, Telethusa timens modo tempora differt,
Nunc ficto languore moram trahit: omnia sæpe,
Visaque causatur: sed jam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataque tempora tædæ
Institerant, unusque dies restabat. At illa
Crinalem capiti vittam nataque sibique
Detrahit, & passis aram complexa capillis,
Isi, Parætonium, Mareoticaque arva, Pharonque
Quæ colis, & septem digestum in cornua Nilum,
Fer precor, inquit, opem, nostroque medere timori.
Te, Dea, te quondam, tuaq; hæc insignia vidi,
Cunctaque cognovi, sonitum, comitesque, facesq;

Sistrorum, memorique animo tua jussa notavi.
Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipsa,
Consilium, monitumq; tuum est: miserere duarum,
Auxilioque juva. Lacrymæ sunt verba secutæ.
Visa Dea est movisse suas (& moverat) aras:
Et templi tremuere fores, imitataque Lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem, fausto tamen omine læta
Mater abit templo, sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est majore gradu; nec candor in ore
Permanet, & vires augentur, & acrior ipse est
Vultus, & incomptis brevior mensura capillis,
Plusque vigoris adest, habuit quam fœmina: nam quæ
Fœmina nuper eras, puer es. Date munera templis,
Nec timida gaudete fide. Dant munera templis,
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat.
Vota puer solvit, quæ fœmina voverat, Iphis:
Postera lux radiis totum patefecerat orbem:
Cum Venus, & Juno, sociusque Hymenæus ad ignes
Conveniunt, potiturque sua puer Iphis Janthe.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER X.

FAB. I.

Orphei descensus ad inferos, & Olenus, & Lethaea in arbores.

INde per immensum, croceo velatus amictu,
Æthera digreditur, Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit: & Orpheja nequicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem: sed nec solemnia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
Pax quoque, quam tenuit, lacrymoso stridula fumo
Usque fuit: nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta per herbas
Dum nova Najadum turba comitata vagantur,
Occidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopejus auras
Deflevit vates, ne non tentaret & umbras,
Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta,
Perque leves populos, simulacraq; functa sepulcro
Persephonem adiit, inamœnaque regna tenentem
Umbrarum dominum: pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus quicquid mortale creamur,
Si licet, & falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, Non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi, nec uti villosa colubris
Terna Medusæi vincirem guttura monstri:
Causa viæ est conjux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui; nec me tentasse negabo:
Vicit amor; supera Deus hic bene notus in ora est;
An sit & hic, dubito: sed & hic tamen auguror esse;
Famaque si veteris non est mentita rapinæ,
Vos quoque junxit amor. Per ego hæc loca plena timoris.

Per

Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
Omnia debentur vobis: paulumque morati,
Serius, aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes; hac est domus ultima: vosque
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoque cum justos matura peregerit annos,
Juris erit vestri: pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro conjuge, certum est
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.
Talia dicentem, nervosque ad verba moventem
Exangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captavit refugam, stupuitque Ixionis orbis.
Nec carpsere jecur volucres: urnisque vacarunt
Belides; inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tum primum lacrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas, nec regia conjux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant: umbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de vulnere tardo:
Hanc simul & legem Rhodopejus accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec Avernas
Exierit valles, aut irrita dona futura.
Carpitur acclivis per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerant telluris margine summæ:
Hic, ne deficeret, metuens, avidusq; videndi
Flexit amans oculos; & protinus illa relapsa est:
Brachiaque intendens, prendiq; & prendere certans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras,
Jamque iterum moriens, non est de conjuge quicquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit: revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece conjugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit; quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se traxit crimen, voluitq; videri
Olenus esse nocens, tuque o confisa figura
Infelix Lethæa tua, junctissima quondam
Corpora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide',
Orantem, frustraque iterum transire volentem
Por-

Portitor arguerat: septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.
Cura, dolorque animi, lacrymæq; alimenta fuere.
Esse Deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsumque Aquilonibus Hæmum.
Tertius æquoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem; seu quod male cesserat illi;
Sive fidem dederat; multas tamen ardor habebat
Jungere se vati; multæ doluere repulsæ.
Ille etiam Thracum populis fuit autor, amorem
In teneros transferre mares, citraque juventam
Ætatis breve ver, & primos carpere flores.

Orphei cantus, & Attis in pinum.

FAB. II.

Collis erat, collemque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
Umbra loco deerat: qua postquam parte resedit
Diis genitus vates, & fila sonantia movit,
Umbra loco venit, non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus Æsculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus utilis hastis,
Enodisque abies, curvataque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acerq; coloribus impar.
Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos,
Perpetuoque virens buxus, tenuesque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexipedes hederæ venistis, & una
Pampineæ vites, & amictæ vitibus ulmi,
Ornique, & piceæ; pomoque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,
Grata Deum matri: siquidem Cybele jus Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.

Cypa-

Cypariſſus in cupreſſum.

FAB. III.

Adfuit huic turbæ metas imitata cupreſſus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcum.
Namque ſacer Nymphis Carthæa tenentibus arva
Ingens cervus erat, lateque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro, demiſſaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla ſuper frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur; parilique ætate nitebant
Auribus e geminis circum cava tempora baccæ.
Iſque metu vacuus, naturalique pavore
Depoſito, celebrare domos, mulcedaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere ſolebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat Cypariſſe tibi: tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undas:
Tu modo texebas varios per cornua flores,
Nunc eques in tergo reſidens huc lætus & illuc,
Mollia purpureis frænabas ora capiſtris.
Æſtus erat, mediuſque dies, ſoliſque vapore
Concava litorei fervebant brachia Cancri.
Feſſus in herboſa poſuit ſua corpora terra
Cervus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens jaculo Cypariſſus acuto
Fixit: & ut ſævo morientem vulnere vidit,
Velle mori ſtatuit. Quæ non ſolatia Phœbus
Dixit? & ut leviter, pro materiaq; doleret,
Admonuit. gemit ille tamen, munuſque ſupremum
Hoc petit a ſuperis, ut tempore lugeat omni.
Jamque per immenſos egeſto ſanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem,
Et modo qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida cæſaries fieri, ſumptoque rigore
Sydereum gracili ſpectare cacumine cœlum.
Ingemuit: triſtiſque deus, Lugebere nobis,
Lugebiſque alios, aderiſque dolentibus, inquit.

Ju-

Jupiter in aquilam, & raptus Ganymedis.

FAB. IV.

Tale nemus vates attraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turba volucrumque sedebat,
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas,
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos, hoc vocem carmine movit:
Ab Jove Musa parens (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina nostra move: Jovis est mihi sæpe potestas
Dicta. Prius cecinit plectro graviore Gigantes,
Sparsaque Phlegræis victricia fulmina campis:
Nunc opus est leviore lyra; puerosque canamus
Dilectos superis, inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex superum Phrygii quondam Ganymedis amore
Arsit: & inventum est aliquid quod Jupiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti
Dignatur, nisi quæ portat sub fulmina terræ.
Nec mora: percusso mendacibus aere pennis
Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Invitaque Jovi nectar Junone ministrat.

Hyacinthus in florem.

FAB. V.

Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent:
Quæ licet, æternus tamen es: quotiesq; repellit
Ver Hyemen, Piscique Aries succedit aquoso,
Tu toties oreris, viridique in cespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.
Dum deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ:
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per juga montis iniqui
Ire comes, longaque alit assuetudine flammas.
Jamque fere medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat, spatioque pari distabat utrinque:

Corpora veste levant, & succo pinguis olivæ
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Misit; & oppositas disjecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, & exibuit junctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusque cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercusso subjecit in aere tellus
In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit æque,
Quam puer, ipse Deus, collapsosque excipit artus,
Et modo te refovet, modo tristia vulnera siccat,
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes: erat immedicabile vulnus.
Ut si quis violas, riguoque papavera in horto,
Liliaque infringat fulvis hærentia virgis;
Marcida demittant subito caput illa gravatum,
Nec se sustineant, spectentque cacumine terram;
Sic vultus moriens jacet, & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri cervix, humeroque recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate juventa,
Phœbus ait, videoque tum mea crimina vulnus.
Tu dolores, facinusque meum: mea dextera letho
Inscribenda tuo est; ego sum tibi funeris autor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse vocari
Culpa potest; nisi culpa potest & amasse vocari.
Atque utinam pro te vitam, tecumque liceret
Reddere! sed quoniam fatali lege tenemur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt;
Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fusus humi signaverat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur, formamque capit, quam lilia, si non
Purpureus color huic, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit autor honoris)
Ipse suos gemitus foliis inscribit, & ai ai
Flos habet inscriptum; funestaque littera ducta est.
Nun:

Nunc genuisse pudet Spartem Hyacinthon: honorque
Durat in hoc ævi, celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

Cypri incolæ in boves.

F A B. VI.

AT si forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propœtidas, abnuat, æque
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Jovis hospitis ara
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Advena vidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacasque bidentes.
Hospes erat cæsus. sacris offensa nefandis
Ipsa suas urbes, Ophiusiaque arva parabat
Deserere alma Venus. Sed quid loca grata, quid urbes
Peccavere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium est mortisque fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui,
Grandiaque in torvos transformat membra juvencos.

Propœtides in silicem.

F A B. VII.

SUnt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare deam: pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primæ vulgasse feruntur.
Utque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum parvo silicem discrimine versæ.

Pygmalionis statua eburnea in virginem.

FAB. VIII.

Quas quia Pygmalion ævum per crimina agentes
Viderat, offensus vitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine conjuge cœlebs
Vivebat, thalamique diu consorte carebat:
Interea niveum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formamq; dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest, operisque sui concepit amorem.
Virginis est veræ facies, quam vivere credas,
Et, si non obstet reverentia, velle moveri;
Ars adeo latet arte sua. miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admovet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddiq; putat, loquiturq; tenetque,
Et credit tactis digitos insidere membris,
Et metuit pressos veniat ne livor in artus:
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
Munera fert illi conchas, teretesque lapillos,
Et parvas volucres, & flores mille colorum,
Liliaque, pictasque pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrymas: ornat quoque vestibus artus,
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo;
Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent, nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatque tori sociam: acclinataque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat: & blandis indutæ cornibus aurum
Conciderant ictæ nivea cervice juvencæ,
Thuraq; fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit, & timide, Si dii dare cuncta potestis,
Sit conjux, opto, non ausus, eburnea virgo,
Dicere Pygmalion, similis mea, dixit, eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint, & amici numinis omen,
Flamma ter accensa est, apicemq; per aera duxit.
Ut rediit, simulacra suæ petit ille puellæ,

In-

Incumbensq; toro dedit oscula: visa tepere est.
Admovet os iterum, manibus quoq; pectora tentat:
Tentatum mollescit ebur, positoq; rigore
Subsedit digitis, ceditq; Ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractaq; pollice multas
Flectitur in facies, ipsoq; fit utilis usu.
Dum stupet, & dubie gaudet, falliq; veretur,
Rursus amans, rursusq; manu sua vota retractat:
Corpus erat, saliunt tentatæ pollice venæ.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agit, oraq; tandem
Ore suo non falsa premit: dataq; oscula virgo
Sensit, & erubuit, timidumq; ad limina lumen
Attollens, pariter cum cœlo vidit amantem.
Conjugio, quod fecit, adest dea: jamq; coactis
Cornibus in plenum novies lunatibus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.

Myrrha in arborem.

FAB. IX.

Editus hoc ille est, qui, si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam. Procul hinc natæ, procul este parentes:
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides; nec credite factum,
Vel, si credetis, facti quoq; credite pœnam.
Si tamen admissum finit hoc natura videri,
Gentibus Ismariis, & nostro gratulor orbi,
Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis;
Quæ tantum genuere nefas. Sic dives amomo,
Cinnamaq; costumq; suam, sudataq; ligno
Thura ferat, floresq; alios Panchaica tellus,
Dum ferat & Myrrham: Tanti nova non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido.
Myrra, facesq; suas a crimine vindicat isto,
Stipite te Stygio, tumidisq; afflavit Echidnis
E tribus una soror. Scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio majus scelus. undiq; lecti
Te cupiunt proceres, totoq; Oriente juventus
Ad thalami certamen adest. Ex omnibus unum

Elige Myrrha virum: dum non sit in omnibus unus,
Illa quidem sentit, fœdoque repugnat amori:
Et secum: Quo mente feror? quid molior? inquit.
Dii, precor, & pietas, sacrataque jura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerіq; resistite nostro;
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas; coeuntq; animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe juvencæ
Ferre patrum tergo: fit equo sua filia conjux,
Quasq; creavit, init pecudes caper, ipsaq; cujus
Semine concepta est ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent: humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Invida jura negant. Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Jungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic.
Fortunaq; loci lædor! Quid in ista revolvor?
Spes interdictæ discedite: dignus amari
Ille, sed ut pater, si. Ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem,
Nunc quia jam meus est, non est meus; ipsaque damno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum scelus effugiam. Retinet malus ardor amantem,
Ut præsens spectem Cinyram, tangamq; loquarque,
Osculaq; admoveam, si nil conceditur ultra.
Ultra autem sperare aliquid potes, impia virgo?
Nec quod confundas & jura, & nomina sentis?
Tune eris & matris pellex, & adultera patris?
Tune soror nati? genitrixq; vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue sorores,
Quas facibus sævis oculos atque ora petentes
Noxia corda vident? At tu, dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe. neve potentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus.
Velle puta, res ipsa vetat; pius ille, memorq;
Moris, & O vellem similis furor esset in illo!
Dixerat. At Cinyras, quem copia digna procorum
Quid

Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa
Nominibus dictis, cujus velit esse mariti.
Illa silet primo; patrisque in vultibus hærens
Æstuat, & tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hęc credens esse timoris,
Flere vetat, siccatq; genas, atq; oscula jungit.
Myrrha datis nimium gaudet: consultaq; qualem
Optet habere virum, Similem tibi, dixit. At ille
Non intellectam vocem collaudat, &, Esto
Tam pia semper, ait. Pietatis nomine dicto,
Demisit vultum sceleris sibi conscia virgo.
Noctis erat medium, curasque & corpora somnus
Solverat! at virgo Cinyreja pervigil igne
Carpitur indomito, furiosaque vota retractat.
Et modo desperat. modo vult tentare; pudetque;
Et cupit: &, quid agat, non invenit. Utq; securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Quo cadat in dubio est, omnique a parte timetur
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis, atq; illuc, momentaq; sumit utroq;
Nec modus, & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet: Erigitur, laqueoq; innectere fauces
Destinat: &, zona summo de poste revincta,
Chare vale Cinyra, causamq; intellige mortis.
Dixit: & aptabat pallenti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Pervenisse ferunt, limen servantis alumnę.
Surgit anus, reseratq; fores; mortisq; paratæ
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem,
Seque ferit, scinditque sinus, ereptaque collo
Vincula dilaniat. tum denique flere vacavit,
Tum dare complexus, laqueiq; requirere causam,
Muta silet virgo, terramque immota intuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus, canosque suos, & inania nudans
Ubera, per cunas, alimentaq; prima precatur,
Ut sibi committat quicquid dolet. illa rogantem
Aversata, gemit. Certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem. Dic, inquit, opemq;
Me sine ferre tibi: Non est mea pigra senectus.
Seu furor est; habeo quod carmine sanet, & herbis:
Sive aliquis nocuit; magico lustrabere ritu.
Ira deum sive est; sacris placabimus iram.

Quid rear ulterius? Certe fortuna, domusque
Sospes ab incursu est: vivunt genitrixq; paterq;
Myrrha patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas, aliquemq; tamen præsentit amorem.
Propositique tenax, quodcunque est, orat ut ipsi
Indicet, & gremio lacrymantem tollit anili.
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus, inquit amas. Et in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi, nec sentiet unquam
Hoc pater. Exilit gremio furibunda, torumq;
Ore premens, Discede, precor, miseroque pudori
Parce, ait. instanti, Discede, aut desine, dixit,
Quærere quid doleam. Scelus est, quod scire laboras
Horret anus, tremulasq; manus annisque, metuq;
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ:
Et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptæque minatur
Mortis; & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrymisque implevit obortis
Pectora nutricis: conataque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem, pudibundaque vestibus ora
Texit, &, O dixit, felicem conjuge matrem!
Hactenus, & gemuit. Gelidos nutricis in artus,
Ossaque (sensit enim) penetrat tremor, albaque toto
Vertice canicies rigidis stetit hirta capillis,
Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
Addidit. at virgo scit se non falsa moneri.
Certa mori tamen est, si non potiatur amore:
Vive, ait hæc, potiere tuo, non ausa parente
Dicere, conticuit; promissaque numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus nivea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum,
Perq; novem noctes Venerem, tactusque viriles
In vetitis numerant. turba Cinyreis in illa
Regis adest conjux, arcanaq; sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum conjuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat, quæsitis virginis annis,

Par,

Par, ait, est Myrrhæ. Quam postquam adducere
jussa est,
Utq; domum rediit, Gaude mea, dixit, alumna,
Vicimus. infelix non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagaque pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet; Tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent, interq; Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum. fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sydera nubes,
Nox caret igne suo: primus tegis Icare vultus,
Erigoneq; pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata: ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen, & tenebræ minuunt, noxq; atra pudo-
rem:
Nutricisq; manum leva tenet: altera motu
Cæcum iter explorat. Thalami jam limina tangit,
Jamque fores aperit, jam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugitq;
Et color, & sanguis, animusq; relinquit euntem.
Quoq; suo propior sceleri est, magis horret, ausi
Pœnitet, & vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longæva manu deduxit, & alto
Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit,
Ista tua est Cinera; devotaq; pectora junxit:
Accipit obscœno genitor sua viscera lecto,
Virgineosq; metus levat, hortaturq; timentem.
Forsitan ætatis quoq; nomine, Filia, dixit;
Dixit & ille, Pater: sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaq; crimina portat.
Postera nox facinus geminat: nec finis in illa est.
Cum tandem Cinyras avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus, & natam: verbisq; dolore retentis,
Pendenti nitidum vagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisq; & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est. latosq; vagata per agros,
Palmiferos Arabas, Panchæaque rura reliquit,
Perq; novem erravit redeuntis cornua Lunæ:
Cum tandem terra requievit fessa Sabæa:
Vixq; uteri portabat onus: tum nescia voti,
Atq; inter mortisq; metus, & tædia vitæ,

Est tales complexa preces: O si qua patetis
Numina confessis, merui; nec triste recuso
Supplicium: sed, ne violem vivosque superstes,
Mortuaq; extinctos, ambobus pellite regnis,
Mutatæq; mihi vitamq; necemq; negate.
Numen confessis aliquod patet; ultima certe
Vota suos habuere deos: nam crura loquentis
Terra supervenit, ruptosq; obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci,
Ossaq; robur agunt, mediaq; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In parvos digiti, duratur cortice pellis.
Jamque gravem crescens uterum præcinxerat arbor,
Pectoraq; obruerat, collumq; operire parabat.
Non tulit illa moram: venientiq; obvia ligno
Subsedit; mersitq; suos in cortice vultus.
Quæ quanquã amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ:
Est honor & lacrymis, stillataq; cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloq; tacebitur ævo.

Adonis a Venere amatus.

FAB. XI.

AT male conceptus sub cortice creverat infans:
Quærebatq; viam, qua se, genitrice relicta,
Exereret. media gravidus tumet arbore venter,
Tendit onus matrem, neq; habent sua verba dolores,
Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curvataq; crebros
Dat gemitus arbor, lacrymisq; cadentibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admovitq; manus, & verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice vivum
Reddit onus, vagitq; puer: quem mollibus herbis
Najades impositum lacrymis unxere parentis.
Laudaret faciem livor quoq; qualia namq;
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.

Labitur occulte, fallitque volatilis ætas,
Et nihil est annis velocius. Ille sorore
Natus avoq; suo, qui conditur arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
Jam juvenis, jam vir, jam se formosior ipso est:
Jam placet & Veneri, matrisq; ulciscitur ignes.
Namq; pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum dea reppulit: altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta viri forma, non jam Cythereja curat
Litora; non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamq; Cnidon, gravidamq; Amathunta, metallis,
Abstinet & cœlo: *Cœlo præfertur Adonis.*
Hunc tenet, huic comes est: assuetaq; semper in umbra
Indulgere sibi, formamq; augere colendo,
Per juga, per sylvas, dumos, & saxa vagatur
Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ:
Hortaturq; canes, tutæq; animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua cervum
Aut agitat damas. At fortibus abstinet apris,
Raptoresq; lupos, armatosq; ungnibus ursos
Vitat, & armenti saturatos cæde leones.
Te quoq; ut hos timeas, si quid prodesse monendo
Posset, Adoni, monet; Fortisq; fugacibus esto,
Inquit: *in audaces non est audacia tuta.*
Parce meo, juvenis, temerarius esse periclo,
Neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse:
Stet tibi ne magno tua gloria. Non moveat ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem movere, leones,
Setigerosq; sues, oculosq; animosq; ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.
Impetus est fulvis, & vasta leonibus ira,
Invisumq; mihi genus est. Quæ causa roganti
Dicam, ait. & veteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus jam me lassavit, & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra,
Datq; torum cespes; libet hac requiescere tecum,
Et requievit humo, pressitq; & gramen, & ipsum
Inq; sinu juvenis posita cervice reclivis,
Sic ait; ac mediis interserit oscula verbis.

Hippomenes in leonem, & Atalanta in leanam.

FAB. XI.

FOrsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros. Non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim. nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti deus huic de conjuge, Conjuge, dixit,
Nil opus est Atalantia tibi, fuge conjugis usum.
Nec tamen effugies; teq; ipsa viva carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba sylvas
Vivit, & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potienda, nisi, inquit,
Victa prius cursu: pedibus contendite mecum.
Præmia veloci conjux thalamiq; dabuntur:
Mors pretium tardis; ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: sed (tanta potentia formæ)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui;
Et, Petitur cuiquam per tanta pericula conjux?
Dixerat: ac nimios juvenum damnarat amores.
Ut faciem, & posito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit: tollensq; manus, Ignoscite, dixit,
Quos modo culpavi, nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant. Laudando concipit ignem:
Et, ne quis juvenum currat velocius, optat,
Invidiamq; timet. Sed cur certaminis hujus
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes deus ipse juvat. Dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio visa est juveni; tamen ille decoris
Mirator magis est, cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis,
Tergaq; jactantur crines per eburnea, quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter quam cum super atria velum
Candida purpureum similem dat, & inficit umbram.
Dum notat hæc hospes, decursa novissima meta est:

Et

Et tegitur gesta victrix Atalanta corona,
Dant gemitum victi, penduntque ex fœdere pœnas.
Non tamen eventu juvenum deterritus horum
Constitit in medio, vultuque in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait. Seu me fortuna potentem
Fecerit, a tanto non indignabere vinci:
(Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi:
Est Neptunus avus, pronepos ego regis aquarum;
Nec virtus citra genus est) Seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneja vultu
Aspicit, & dubitat, superari, an vincere malit.
Atque ita: Quis deus nunc formosis, dixit, iniquus
Perdere vult, caræque jubet discrimine vitæ
Conjugium petere hoc? Non sum me judice tanti
Nec forma tangor: poteram tamen hac quoq; tangi,
Sed quod adhuc puer est: non me movet ipse, sed ætas.
Quid quod inest virtus, & mens interrita lethi?
Quid quod ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid quod amat, tantique putat connubia nostra,
Ut pereat, si me sors illi dura negarit?
Dum licet, hospes, abi, thalamosque relinq; cruentos:
Conjugium crudele meum: Tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot jam peremptis?
Viderit: intereat: quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
Indignamque necem pretium patietur amoris;
Non erit invidiæ victoria nostra ferendæ,
Sed non culpa mea est: utinam desistere velles:
Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses:
Ah quam virgineus puerili vultus in ore est!
Ah misere Hippomene! nollem tibi visa fuissem,
Vivere dignus eras. Quod si felicior essem,
Nec mihi conjugium fata importuna negarent,
Unus eras, cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat: utque rudit, primoque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans amat, & non sentit amorem.
Jam solitos poscunt cursus populusque, paterque,
Cum me sollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes: Cythereaque, comprecor, ausis

Ad-

Adsit, ait, nostris, & quos dedit adjuves ignes.
Detulit aura preces ad me non invida blandas:
Motaq; sum, fateor, nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenę Tamasenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quem mihi prisci
Sacravere senes, templisq; accedere dotem
Hanc jussere meis: medio viret arbor in arvo
Fulva comas, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nulliq; videnda, nisi ipsi,
Hippomenen adii, docuiq;, quis usus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterq;
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adjiciunt animos juveni clamorq;, favorque,
Verbaq; dicentum: Nunc, nunc incumbere tempus:
Hippomene propera, nunc viribus utere totis:
Pelle moram, Vinces. Dubium Megarejus heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneja dictis.
O quoties, cum jam posset transire, morata est,
Spectatosque diu vultus invita reliquit:
Aridus a lasso veniebat anhelitus ore,
Metaq; erat longe: tum deniq; de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo, nitidiq; cupidine pomi
Declinat cursus, aurumq; volubile tollit.
Præterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri cessataq; tempora cursu
Corrigit, atq; iterum juvenem post terga relinquit:
Et rursus pomi jactu remorata secundi
Consequitur transitq; virum. Pars ultima cursus
Restabat: Nunc, inquit, ades dea muneris autor:
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Jecit ab obliquo liquidum juveniliter aurum.
An peteret virgo visa est dubitare: coegi
Tollere, & adjeci sublato pondera malo,
Impeditq; oneris pariter gravitate, moraque:
Neve meus sermo cursu sit tardior ipso,
Prætetita est virgo: duxit sua præmia victor.
Dignane cui grates ageret, cui thuris honorem
Ferret, Adoni, fuit? Nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit. Subitam convertor in iram:
Contemptuq, dolens, ne sim spernenda futuris,

Exem-

Exemplo caveo, meq; ipsam exhortor in ambos.
Templa deum matri quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita sylvis,
Transibant: & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiva cupido
Occupat Hippomenem a numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus
Speluncæ similis, nativo pumice tectus,
Relligione sacer prisca: quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum.
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos: turritaq; mater,
An Stygia fontes dubitavit mergeret unda.
Pœna levis visa est. Ergo modo lævia fulvæ
Colla jubæ velant, digiti curvantur in ungues,
Ex humeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit: summæ cauda verruntur arenæ:
Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant sylvas: aliisq; timendi
Dente premunt domito Cybeleja fræna leones.
Hos tu, chare mihi, cumq; his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbat,
Effuge: ne virtus tua sit damnosa duobus.

Adonis in Anemonem, & Minthe nympha in mentham herbam.

FAB. XII. & XIII.

ILla quidem monuit, junctisq; per aera cycnis
Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
Forte suem latebris vestigia certa secuti
Excivere canes, sylvisque exire parantem
Fixerat obliquo juvenis Cinyrejus ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro,
Sanguine tincta suo: trepidumq;, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totosq; sub inguine dentes
Abdidit, & fulva moribundum stravit arena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longe gemitum morientis, & alba
Flexit aves illuc: utq; æthere vidit ab alto
Exanimem, inq; suo jactantem sanguine corpus,
De-

Desiliit, pariterque sinum, pariterque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis.
Questaque cum fatis, Et non tamen omnia vestri
Juris erunt, dixit: Luctus monimenta manebunt
Semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas,
Persephone, licuit? nobis Cinyrejus heros
Invidiæ mutatus erit? Sic fata, cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
Intumuit, sicut pluvio perlucida cœlo
Surgere bulla solet. Nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quę lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent: Brevis est tamen usus in illo.
Namque male hærentem, & nimia levitate caducum
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER XI.

Orpheus a Bacchis discerptus, & serpens in lapidem.

FAB. I.

Carmine dum tali sylvas, animosque ferarum
Threicius vates, & saxa sequentia traxit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, leves jactato crine per auras,
En, ait, En, Hic est nostri contemptor, & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora;
Quæ foliis præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aere, concentu victus vocisque lyræque est:
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes jacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abiit. insanaque regnat Erinnys:
Cunctaque tela forent cantu mollita; sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, & plausus, & Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharæ. Tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguesque, agmenq; ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt, ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt: structoque utrinq; theatro
Ut matutina cervus periturus arena
Præda canum est: vatemque petunt, & fronde virentes
Conjiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,

Pars

Pars torquent silices: neu desint tela furori,
Forte boves presso subigebant vomere terram:
Non procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisq; relinquunt.
Arma sui: vacuosq; jacent dispersa per agros
Sarculaque, rastriq; graves, longiq; ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Divulsere boves, ad vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atq; illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam voce moventem
Sacrilegæ perimunt: perq; os (proh Jupiter!) illud
Auditum saxis, intellectumq; ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleverunt sylvæ; positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoq; flumina dicunt
Increvisse suis; obscuraq; carbasa pullo
Najades, & Dryades, passosq; habuere capillos.
Membra jacent diversa locis: caput, Hebre, lyramq;
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripæ:
Jamq; mare invectæ flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
Os petit; & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat divellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (ut erant) indurat hiatus:
Umbra subit terras, & quæ loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quærensq; per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisq; amplectitur ulnis.
Hic modo conjunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius anteit;
Eurydicenq; suam jam tuto respicit Orpheus.

Thraciæ mulieres in arbores.

FAB. II.

NOn impune tamen scelus hoc sinit esse Lycæus,
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in sylvis matres Edonidas omnes,
Quæ videre nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Utq; suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitq; teneri,
Plangitur, ac trepidans adstringit vincula motu:
Sic, quæcunq; solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat: at illam
Lenta tenet radix, exultantemq; coercet.
Dumq; ubi sunt digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras;
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit: pectus quoq; robora fiunt;
Robora sunt humeri; longos quoq; brachia vera
Esse putes ramos, & non fallere putando.

Midas, & aurea Pactoli arena.

FAB. III.

NEc satis hoc Baccho est. Ipsos quoq; deserit agros,
Cumq; choro meliore, sui vineta Timoli,
Pactolonq; petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec charis erat invidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæq; frequentant;
At Silenus abest: titubantem annisque, meroq;
Ruricolæ cepere Phryges, vinctumq; coronis
Ad regem duxere Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium, comitemq; sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinq; dies, & junctas ordine noctes,
Et jam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus; Lydos cum lætus in agros

Rex

Rex venit, & juveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait: Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Annuit optatis, nociturasque munera solvit
Liber: & indoluit, quod non meliora petisset.
Laetus abit, gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat:
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam; virga aurea facta est:
Tollit humo saxum; saxum quoque palluit auro:
Contigit & glebam; contactu gleba potenti
Massa fit: arentes Cereris decerpsit aristas;
Aurea messis erat: demptum tenet arbore pomum;
Hesperidas donasse putes: si postibus altis
Admovit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluent palmis Danaen eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tostae frugis egentes.
Tum vero, sive illa sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant;
Sive dapes avido convellere dente parabant;
Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
Miscuerat puris autorem muneris undis;
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divesque, miserque,
Effugere optat opes, &, quae modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat; sitis arida guttur
Urit: & inviso meritus torquetur ab auro.
Ad coelumque manus, & splendida brachia tollens,
Da veniam Lenaee pater, peccavimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.
Mite deum numen: Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera solvit.
Neve male optato maneat circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Perque jugum ripae labentibus obvius undis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus,
Spumigeroque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusque simul, simul elue crimen.
Rex jussae succedit aquae: vis aurea tinxit
Flu-

Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque jam veteris percepto semine venæ
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.

Midæ aures in asininas.

FAB. IV.

Ille perosus opes, sylvasque & rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris;
Pingue sed ingenium mansit, nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, livoque extensus utroque
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jactat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Judice sub Tmolo certamen venit ad impar,
Monte suo senior judex consedit, & aures
Liberat arboribus; quercu coma cærula tantum
Cingitur, & pendent circum cava tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans. In judice, dixit,
Nulla mora est. Calamis agrestibus insonat ille.
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit. Post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phœbi; vultum sua sylva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnasside vinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice palla,
Distinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet a læva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status iste fuit. Tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Judicium, sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque injusta vocatur
Unius sermone Midæ. Nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, visque albentibus implet.
Instabilesque illas facit, & dat posse moveri.
Cætera sunt hominis: partem damnatur in unam,
Induiturque aures lente gradientis aselli.

Can-

Poscitur æquoreo : quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos; tantique operis mercede negata
Bis perjura capit superatæ mœnia Trojæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit:
Hesioneq; data potitur. Nam conjuge Peleus
Clarus erat diva; nec avi magis ille superbis
Nomine, quam soceri : siquidem Jovis esse nepotem
Contigit haud uni, conjux dea contigit uni.

Thetis in varias figuras.

FAB. VII.

Namque senex Thetidi Proteus prædixerat udæ,
Concipe : mater eris juvenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, majorq; vocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Jove majus haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes
Jupiter, æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque sua Æaciden succedere vota nepotem
Jussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Æmoniæ curvos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt; ubi si foret altior unda,
Portus erat; summis inductum est æquor arenis:
Littus habet solidum, quod nec vestigia servet.
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga,
Myrtea sylva subest bicoloribus obsita baccis;
Et specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum; magis arte tamen: quo sæpe venire
Frænato Delphine sedens, Theti, nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno victa jacebas,
Occupat: &, quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris; volucrem tamen ille tenebat:
Nunc gravis arbor eras; hærebat in arbore Peleus;
Tertia forma fuit maculosæ tigridis; illa
Territus Æacides a corpore brachia solvit.
Isque Deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,

DO-

Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide, dixit, thalamis potiere petitis:
Tu modo, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis, vincloq; innecte tenaci;
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme quicquid erit, dum quod fuit ante, reformet.
Dixerat hæc Proteus: & condidit æquore vultum,
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus:
Illa novat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes divisas brachia tendit.
Tum demum ingemuit, Neque, ait, sine numine vincis;
Exhibita estque Thetis: confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.

Chione ab Apolline, & Mercurio compressa, & Dædalion in accipitrem.

FAB. VIII.

Felix & nato, felix & conjuge Peleus,
Et cui, si demas jugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. Fraterno sanguine sontem,
Expulsumq; domo patria Trachinia tellus
Accipit: hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus patriumq; nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mœstus,
Dissimilisq; sui, fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Æacides fessus curaq; viaque
Venit, & intravit paucis comitantibus urbem,
Quosque greges pecorum, quæ secum armenta trahebat.
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit.
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoq; satus memorat: tantum sua crimina celat,
Mentiturq; fugæ causam; petit urbe, vel agro
Se juvat. Hinc contra placido Trachinius ore
Tali-

Talibus alloquitur: Mediæ quoq; commoda plebi
Nostra patent, Peleus, nec inospita regna tenemus.
Adjicis huic animo monimenta potentia, clarum
Nomen, avumque Jovem. Ne tempora perde precando.
Quod petis omne feres, tuaq; hæc pro parte vocato,
Qualia cunque vides: utinam meliora videres:
Et flebat. Moveat tantos quæ causa dolores,
Et Peleus, comitesq; rogant. quibus ille profatur:
Forsitan hanc volucrem, rapto quæ vivit. & omnes
Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
Nomine. Dædalion, illo genitore creatus,
Qui vocat Auroram, cœloque novissimus exit.
Culta mihi pax est; pacis mihi cura tuendæ,
Conjugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus gentes, regesque subegit,
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus, Majaque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo:
Non fert ille moras, virgaque movente soporem
Virginis os tangit. Tactu jacet illa potenti,
Vimq; Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris:
Phœbus anum simulat, præceptaq; gaudia sumit.
Ut sua maturus complevit tempora venter,
Alipedis de stirpe Dei versuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat, patriæ non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur e Phœbo (namq; est enixa gemellos)
Carmine vocali clarus, citharaque Philamon.
Quid peperisse duos, & Diis placuisse duobus,
Et forti genitore, & progenitore Tonante
Esse satam prodest? *An obest quoque gloria multis?*
Obfuit huic certe, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciemque Deæ culpavit. At illi
Ira ferox mota est. Factisq; placebimus, inquit.
Nec mora: curvavit cornu, nervoque sagittam
Impulit, & meritam trajecit arundine linguam.

Conantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quam miser amplexans ego tunc, patrioq; dolorem
Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura Ponti
Accipit: & natam delamentatur ademptam.
Ut vero ardentem vidit, quater impetus illi
In medio fuit ire rogos: quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similisque juvenco
Spicula crabronum pressa cervice gerenti,
Qua via nulla, fugit: jam tum mihi currere visus
Plus homine est, alasque pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, veloque cupidine lethi
Vertice Parnassi potitur. Miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem, & subitis pendentem sustulit alis,
Oraq; adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sævit aves, aliisque dolens fit causa dolendi.

Lupus in lapidem.

FAB. IX.

Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo; cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phocœus Anetor,
Et, Peleu Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait. Quodcunq; ferat, jubet edere Peleus:
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert: Fessos ad litora curva juvencos
Appuleram, medio cum sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret;
Parsque boum fulvis genua inclinarat arenis,
Latarumque jacens campos spectabat aquarum;
Pars gradibus tardis illuc errabat & illuc;
Nant alii, celsoque extant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto:
Nereides, Nereusque tenent. Hos navita ponti
Edidit esse Deos, dum retia litore siccat.
Juncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem,
Inde fragore gravi strepitus loca proxima terret.

Bel-

Bellua vasta lupus, sylvisque palustribus exit
Oblitus & spumis, & crasso sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sævit pariter rabieque, fameque,
Acrior est rabie. neque enim jejunia curat
Cæde boum, diraq; famem finire, sed omne
Vulnerat armentum, sternitq; hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, letho est data : sanguine litus,
Undaque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus ad arma:
Arma capessamus, conjunctaq; tela feramus.
Dixerat agrestis. Nec Pelea damna movebant:
Sed memor admissi Nereida colligit orbam,
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex jubet Oetæus; cum queis simul ipse parabat
Ire: sed Halcyone conjux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisq; precatur,
Et lacrymis, animasque duas ut servet in una.
Æacides illi: Pulchros, Regina, piosque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri;
Non placet arma mihi contra nova monstra movere;
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce locus summa, fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu aspiciunt, vastatoremq; cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos:
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat. Nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro conjuge supplex
Accepit veniam. Sed enim irrevocatus ab acri
Cæde lupus perstat, dulcedine sanguinis asper:
Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
Marmore mutavit: corpus, præterq, colorem,
Omnia servavit. Lapidis color indicat illum
Jam non esse lupum, jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exul, illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acasto.

Nec vult Halcyonem in partem adhibere pericli ?
Multaque respondit timidum solantia pectus:
Non tamen idcirco causam probat; addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem.
Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi juro
Per patrios ignes, (si me modo fata remittant)
Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
His ubi promissis spes est admota recursus;
Protinus eductam navalibus æquore tingi,
Aptarique suis pinum jubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti præsaga futuri
Horruit Halcyone, lacrymasque emisit obortas,
Amplexusque dedit, tristique miserrima tandem
Ore vale, dixit, collapsaque corpore toto est.
At juvenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Æqualique ictu scindunt freta. Sustulit illa
Humentes oculos, stantemque in puppe recurva,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt, redditque notas; ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum,
Hæc quoq; ut haud poterat spatio summota videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Ut nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Seque toro ponit: renovat lectusque locusque
Halcyones lacrymas, & quæ pars admonet absit
Portibus exierant, & moverat aura rudentes:
Obvertit lateri pendentes navita remos,
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, venientesque excipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus:
Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus:
Ardua jamdudum demittite cornua, rector
Clamat: & antennis totum subnectite velum.
Hic jubet: impediunt adversæ jussa procellæ,
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant. alii subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare:
Egerit hic fluctus, æquorque refundit in æquor:
Hic rapit antennas, quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omnique a parte feroces

Bella gerunt venti, fretaq; indignantia miscent.
Ipse pavet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid jubeatve, velitve.
Tanta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus æther
Fluctibus erigitur, cœlumq; æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tingere nubes:
Et modo, cum fulvas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis: Stygia modo nigrior unda;
Sternitur interdum, spumisq; sonantibus albet.
Ipsa quoq; his agitur vicibus Trachinia puppis;
Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imumq; Acheronta videtur;
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cœlum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries, balistave concutit arces.
Utque solent, sumptis incursu viribus, ire,
Pectore in arma feri, protentaq; tela leones:
Sic ubi se ventis commiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis.
Jamque labant cunei, spoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, præbetq; viam lethalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres:
Inque fretum credas totum descendere cœlum,
Inque plagas cœli tumefactum scandere pontum,
Vela madent nimbis, & cum cœlestibus undis
Æquoreæ miscentur aquæ. caret ignibus æther,
Cæcaq; nox premitur tenebris hyemisq; suisq;
Discutiunt tamen has, præbentq; micantia lumen
Fulmine: fulmineis ardescunt ignibus undæ.
Dat quoque jam saltus intra cava texta carinæ
Fluctus: & ut miles numero præstantior omni
Cum sæpe assiliit defensæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem; laudisque accensus amore
Inter mille viros murum tamen occupat unus;
Sic, ubi pulsarunt celsi latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ:
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quam velut in capia descendat mœnia navis.
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum,
Pars maris intus erat. trepidant haud segnius omnes,

Quam solet urbes, aliis murum fodientibus extra,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus:
Deficit ars: animiq; cadunt: totidemq; videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere, atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas, stupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneat: hic votis numen adorat:
Brachiaq; ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem. subeunt illi fraterque, parensq;
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est.
Halcyone Ceyca movet, Ceycis in ore
Nulla nisi Halcyone est: &, cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen: patriæ quoq; vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus:
Verum ubi sit nescit: tanta vertigine pontus
Fervet, & inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet cœlum, duplicataq; noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur & regimen: spoliisq; animosa superbit
Unda, velut victrix, sinuataq; despicit undas:
Nec levius, quam si quis Athon, Pindumq; revulsos
Sed sua, totos in apertum verteret æquor,
Præcipitata cadit: pariterq; & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem, cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi, neque in aera reddita, fato
Functa suo est. alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Ceyx, socerumq; patremq;
Invocat (heu!) frustra. Sed plurima nantis in ore
Halcyone est conjux: illam meminitq; refertq;
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus:
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonem: ipsisq; immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniamque excedere cœlo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum

Dinumerat noctes: & jam, quas induat ille;
Festinat vestes, jam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat: reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem Superis pia thura ferebat:
Ante tamen cunctos Junonis templa colebat,
Pro que viro, qui nullus erat, veniebat ad aras,
Utque foret sospes conjux suus, utque rediret
Optabat, nullamque sibi praeferret: At illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet: utque manus funestas arceat aris,
Iri meae, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Extinctique jube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonem veros imitantia casus.
Dixerat. Induitur velamina mille colorum
Iris, & arcuato cœlum curvamine signans,
Tecta petit jussi sub nube latentia regis.
Et prope Cimmerios longo spelunca recessu
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni,
Quo nunquam radiis Oriens, mediusve, cadensve
Phœbus adire potest: nebulae caligine mistae
Exhalantur humo, dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanaeve sonum reddunt convitia linguae:
Muta quies habitat: saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes, per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papavera florent,
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Janua, ne verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota est, custos in limine nullus:
At medio torus est hebeno sublimis in antro
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus,
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
Sylva gerit frondes, ejectat litus arenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Som-

Somnia dimovit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque Deus gravitate jacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumq; relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se: cubituque levatus,
Quid veniat (cognovit enim) scitatur. At illa,
Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori:
Somnia, quæ veras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina jube, imagine regis,
Halcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. Postquam mandata peregit,
Iris abit; neque enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat: labique ut somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ
Morphea. Non illo jussos solertius alter
Exprimit incessus, vultumque sonumq; loquendi;
Adjicit & vestes, & consuetissima cuique
Verba; sed hic solos homines imitatur. At alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens:
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. Est etiam diversæ tertius artis
Phantasos: ille in humum, saxumque, undamque, trabemque,
Quæque vacant anima fallaciter omnia transit.
Regibus hi ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alii, plebemque pererrant.
Præterit hos senior: cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: rursus molli languore solutus,
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraque moræ breve tempus in urbem
Pervenit Æmoniam: positisque e corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumptaque figura
Luridus, exanimi similis, sine vestibus ullis,
Conjugis ante torum miseræ stetit: uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora profuso,
Hæc ait: Agnoscis Ceyca, miserrima conjux?
An mea mutata est facies nece? respice: nosces,

Inveniesq; tuo pro conjuge conjugis umbram,
Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
Occidimus: falso tibi me promittere noli.
Nubilus Ægæo deprendit in æquore navem
Auster, & ingenti jactatam flamine solvit:
Oraq; nostra tuum frustra clamantia nomen
Impediunt fluctus. Non hęc tibi nuntiat autor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo,
Surge age, da lacrymas, lugubriaq; indue: nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa
Crederet esse sui: fletus quoq; fundere veros
Visus erat, gestumq; manus Ceycis habebat.
Ingemit Halcyone: lacrymas movet, atq; lacertos
Per somnum, corpusq; petens amplectitur auras.
Exclamatq; Mane, Quo te rapis? Ibimus una.
Voce sua specieq; viri turbata, soporem
Excutit, & primo si sit circumspicit illic,
Qui modo visus erat: (nam moti voce ministri
Intulerant lumen) postq; non invenit usquam,
Percutit ora manu, laniatq; a pectore vestes,
Pectoraq; ipsa ferit, nec crines solvere curans
Scindit: & altrici, quæ luctus causa, roganti,
Nulla est Halcyone, nulla est, ait: occidit una
Cum Ceyce suo: solantia tollite verba.
Naufragus interiit; vidi agnoviq; manusq;
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi:
Umbra fuit: sed & umbra tamen manifesta, viriq;
Vera mei. Non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius, ore nitebat.
Palentem, nudumq; & adhuc humente capillos
Infelix vidi; stetit hoc miserabilis ipso
(Ecce) loco: & quærit vestigia siqua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam,
Et, ne me fugiens ventos sequerere, rogabam.
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoq; duxisses. Fuit (ah!) fuit utile, tecum
Ire mihi: neq; enim vitæ de tempore quicq;
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii, jactor quoq; fluctibus absens,
Et sine me te pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Lon-

Longius, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neq; pugnabo, nec te, miserande, relinquam
Et tibi nunc saltem veniam comes; inq; sepulchro
Si non urna, tamen junget nos littera; si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verboq; intervenit omni
Plangor, & attonito gemitus a corde trahuntur.
Mane erat: egreditur tectis ad litus, & illum
Mœsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumq; moratur ibi, dumq; hinc retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula litore, dixit;
Dumq; notata oculis reminiscitur acta, fretumq;
Prospicit, in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid quasi corpus, aqua; primoq; quid illud
Esset, erat dubium: postq; paulum appulit unda,
Et quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat,
Quis foret ignorans, quia naufragus, omine mota est:
Et tamq; ignoto lacrymas daret, Heu miser, inquit,
Quisquis es, & siqua est conjux tibi: fluctibus actum
Fit propius corpus: quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus & minus est mentis, jam jamq; propinquat,
Admotum terræ, jam quod cognoscere posset
Cernit, erat conjux: Ille est, exclamat, & una
Ora, comas, vestem lacerat: tendensq; trementes
Ad Ceyca manus, Sic, o charissime conjux,
Sic ad me miserande redis? ait: Adjacet undis
Facta manu moles, quæ primas æquoris undas
Frangit, & incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc, mirumq; fuit potuisse, volabat,
Percutiensq; levem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumq; volat, mœsto similem, plenumq; querelæ
Ora dedere sonum tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetigit mutum, & sine sanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicq; duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undæ
Tollere sit visus, populus dubitabat; at ille

Senserat: & tandem, Superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. Fatis obnoxius isdem
Tunc quoq; mansit amor; nec conjugale solutum est
Fœdus in alitibus: coeunt, fiuntque parentes,
Perque dies placidos hyberno tempore septem
Incubuat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu, præstatque nepotibus equor.

Æsacus in mergum.

FAB. XI.

Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem servatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si sors tulit, hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem, substrictaq; crura gerentem
Aspicis (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt hujus origo
Ilus, & Assaracus, raptusque Jovi Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamusque novissima Trojæ
Tempora sortitus. Frater fuit Hectoris iste,
Qui nisi sensisset prima nova fata juventa,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet;
Quamvis est illum proles enixa Dymantis.
Æsacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alixirhoe gracili conata bicorni.
Oderat hic urbes, nitidaque remotus ab aula,
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus, nisi rarus, adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, sylvas captatam sepe per omnes
Aspicit Eperien patria Cebrenida ripa
Injectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fulvum
Cerva lupum: longeque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas, quam Trojus heros
Insequitur, celeremque metu celer urget amore,
Ecce latens herba coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est, Amplectitur amens
Exi-

Exanimem, clamatq; Piger, piget esse secutum:
Sed non hoc timui, nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo: vulnus ab angue,
A me causa data est; Ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit: & e scopulo, quem rauca subederat unda,
Decidit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemque per æquora pennis
Texit: & optatæ non est data copia mortis:
Indignatur amans invitum vivere cogi,
Obstarique animæ misera de sede volenti
Exire: utque novas humeris assumpserat alas,
Subvolat, atque iterum corpus super æquora mittit:
Pluma levat casus: Furit Æsacus, inque profundum
Pronus abit, lethique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem; longa internodia crurum,
Longa manet cervix, caput est a corpore longe:
Æquor amat, nomenque manet, quia mergitur illo.

PUB.

Flentibus ante aram stitit Iphigenia ministris,
Victa Dea est: nubemque oculis objecit, & inter
Officium turbamque sacri, vocesque precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerva.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit,
Accipiunt ventos a tergo mille carinæ,
Multaque perpessæ Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio est inter terrasque, fretumque,
Cœlestesque plagas, triplicis confinia mundi,
Unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures:
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce,
Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patet, tota est ex ære sonanti,
Tota fremit, vocesque refert, iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte;
Nec tamen est clamor, sed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi, (si quis procul audiat) undis
Esse solent; qualemve sonum, cum Jupiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: veniunt leve vulgus euntque;
Mistaque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum: confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio: mensuraque ficti
Crescit, & auditis aliquid novus adjicit autor.
Illic Crudelitas, illic temerarius Error,
Vanaque Lætitia est, consternatique Timores,
Seditioque recens, dubioque autore susurri.
Ipsa quid in cœlo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure videt: totumque inquirit in orbem.

Cycni, & Achillis certamen, & Cycnus in avem.

FAB. III.

Fecerat hæc notum, Grajas cum milite forti
Adventare rates: neque inexpectatus in armis
Hostis adest, prohibentque aditus, litusque tuentur

Troes

Troes, & Hectorea primus fatalite hasta
Protesilae cadis, commissaque prælia magno
Stant Danais. fortesque animæ, nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera possit,
Sanguine senserunt. & jam Sigæa rubebant
Litora, jam leto proles Neptunia Cycnus
Mille viros dederat, jam curru instabat Achilles,
Totaque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina, perque acies aut Cycnum, aut Hectora quærens,
Congreditur Cycno. Decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla jugo canentia pressos
Exhortatur equos, currum direxit in hostem:
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, o juvenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Æmonio quod sis jugulatus Achille.
Hactenus Æacides. Vocem gravis hasta secuta est;
Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri.
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
Nate dea, (nam te fama prænovimus) inquit
Ille, quid a nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis, equinis
Fulva jubis cassis, nec onus cava parma sinistræ
Auxilio mihi sunt: decor est quæsitus ab istis.
Mars quoque ab hoc capere arma solet. Removebitur omne
Tegminis officium, tamen indistrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereide, sed qui
Nereaque, & natas, & totum temperat æquor.
Dixit: & hæsurum clypei curvamine telum
Misit in Æaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excutit hoc heros, rursusque trementia forti
Tela manu torsit: Rursus sine vulnere corpus
Sincerumque fuit. Nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem valuit distringere Cycnum.
Haud secus exarsit, quam circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas vestes, elusaque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastæ.
Hærebat ligno: Manus est mea debilis ergo?

Quas-

Quasque, ait, ante habuit vires, effudit in uno?
Nam certe valuit; vel cum Lyrnessia primum
Mœnia dejeci; vel cum Tenedonque, suoque
Eetioneas implevi sanguine Thebas;
Vel cum purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opusque meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hic quoque tot cæsis, quorum per litus acervos
Et feci, & video, valuit mea dextra, valetque.
Dixit: & ante actis veluti malè crederet, hastam
Misit in adversum Lycia de plebe Menœten,
Loricamque simul, subjectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait: Hæc manus est, hæc, qua modo vicimus, hasta:
Utar in hoc iisdem; sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur, Cycnumque petit: nec fraxinus errat,
Inque humero sonuit non evitata sinistro.
Inde velut muro, solidaque a caute repulsa est:
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cycnum
Viderat, & frustra fuerat gavisus Achilles,
Vulnus erat nullum; sanguis fuit ille Menœtæ.
Tum vero præceps curru fremebundus ab alto
Desilit, & nitido securum cominus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeamque cavari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulterius: gladioque adversa reducto
Ter quater ora viri capulo & cava tempora pulsat,
Cedentemque sequens instat, turbatque, ruitque,
Attonitoque negat requiem. Pavor occupat illum,
Ante oculosque natant tenebræ, retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo.
Quem super impulsum resupino corpore Cycnum
Vi multa vertit, terræque affixit Achilles.
Tum clypeo, genibusque premens præcordia duris
Vincla trahit galeæ, quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, iterque
Eripiunt animæ. Victum spoliare parabat:
Arma relicta videt: corpus Deus æquoris albam
Contulit in volucrem, cujus modo nomen habebat.

Ca-

Cantus in virum invulnerabilem, & deinde in volucrem. Lapitharum cum Centauris pugna.

FAB. IV. & V.

Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit: & positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cycni victor Achilles
Pallada mactatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et Diis acceptus penetravit in æthera nidor,
Sacra tulere suam, pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres: & corpora tosta
Carne replent, vinoque levant curasque, sitimque
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
Longaque multifori delecta tibia buxi,
Sed noctem sermone trahunt: virtusque loquendi
Materia est. Pugnas referunt hostisque, suasque,
Inque vices adita, atque exhausta pericula sæpe
Commemorare juvat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipue domito victoria Cycno
In sermone fuit. Visum mirabile cunctis,
Quod juvenis corpus nullo penetrabile telo,
Invisumque a vulnere erat, ferrumque terebat;
Hoc ipse Æacides, hoc mirabantur Achivi:
Cum sic Nestor ait: Vestro fuit unicus ævo
Contemptor ferri, nulloque forabilis ictu
Cycnus; at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea vidi,
Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus Othryn
Incoluit; quoque id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. Monstri novitate moventur,
Quisquis adest, narretque rogant: quos inter Achilles
Dic age (nam cunctis eadem est audire voluntas)
O facunde senex, ævi prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus, cur in contraria versus.

Qua

Qua tibi militia, cujus certamine pugnæ
Cognitus, a quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant primis spectata sub annis;
Plura tamen memini; nec, quæ magis hæreat, ulla
Pectore res nostro est; inter bellique domusque
Acta tot. Ac, si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere; vixi
Annos bis centum, nunc tertia vivitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateja Cænis
Thessalidum virgo pulcherrima, perque propinquas,
Perque tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoq; forsitan illos:
Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ; nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretaque litora carpens
Æquorei vim passa Dei est: ita fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia sensit,
Sint tua vota licet, dixit, secura repulsæ,
Elige quid voveas: eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum,
Tale pati jam posse nihil: Da fœmina ne sim,
Omnia præstiteris. Graviore novissima dixit
Verba sono, poteratque viri vox illa videri,
Sicut erat: nam jam voto Deus æquoris alti
Annuerat, dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri, ferrove occumbere posset.
Munere lætus abit, studiisque virilibus ævum
Exigit Atracides, Penejaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:
Nubigenasque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere jusserat antro.
Æmonii proceres aderant; aderamus & ipsi,
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant:
Cinctaque adest virgo matrum nurumque caterva,
Præsignis facie. Felicem diximus illa
Conjuge Pirithoum, quod pene fefellimus omen.
Nam tibi sævorum sævissime Centaurorum
Euryte, quam vino pectus, tam virgine visa
Ardet: & ebrietas geminata libidine regnat.

Protinus eversæ turbant convivia mensæ,
Raptaturq; comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen; alii, quam quisq; probabat,
Aut poterat, rapiunt: captæque erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. Ocyus omnes
Surgimus, & primus, Quæ te vecordia, Theseus,
Euryte pulsat, ait, qui me vivente lacessas
Pirithoum? violesque duos ignarus in uno?
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Summovet instantes, raptamque furentibus aufert.
Ille nihil contra, neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat,
Forte fuit juxta signis extantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrumq; merumq;
Vulnere & ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat. ardescunt germani cæde bimembres,
Certatimque omnes uno ore arma arma loquuntur,
Vina dabant animos: & prima pocula pugna
Missa volant, fragilesque cadi, curvique lebetes,
Res epulis quondam, tum bello & cædibus aptæ,
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis: & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis;
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiluere oculi, disjectisque ossibus oris
Acta retro naris, medioque est fixa palato.
Hunc pede convulso mensæ Pellæus acernæ
Stravit humi Pelates, dejecto in pectora mento;
Cumque atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili, Cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus; & medium Lapitharum jecit in agmen,
Oppressitque duos, Brotean & Orion: Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,

Di-

Dixerat Exadius: reliquе habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, votivi cornua cervi.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos: quorum pars cornibus hæret,
Pars fluit in barbam, concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
Primitium torrem; dextraque a parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines, & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit: ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit; at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus palustris: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus: Sic comprecor, inquit,
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum:
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus;
Terque quaterque gravi juncturas verticis ictu
Rupit, & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Evagrum, Coritumque, Dryantaq; transit:
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus, Puero quæ gloria fuso
Parta tibi est? Evagrus ait. Nec dicere Rhœtus
Plura sinit: rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque in pectora, flammas.
Te quoque sæve Drya, circum caput igne rotato,
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus. Assidue successu cædis ovantem,
Qua juncta est humero cervix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse revellit
Rhœtus: & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit & Orneus, Lycidasque, & saucius armo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Caumas:
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardius ibat:
Et Pholus, & Meneleus, & Abas prædator aprorum,
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos: ille etiam metuenti vulnera Nesso,

Ne fuge, ad Herculeos, inquit, servaberis arcus.
At non Eurynomos, Lycidas, & Areus, & Imbreus
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. Adversum tu quoque, quamvis
Terga fugæ dederas, vulnus, Cænee, tulisti:
Nam grave respiciens inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine jacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphypnas,
Languentique manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ villosis pellibus ursæ.
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos, Miscendaque, dixit,
Cum Styge vina bibes, Phorbas. Nec plura locutus
In juvenem torsit jaculum: ferrataque collo
Fraxinus. ut casu jacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenoque e gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger, carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem evellere terra
Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefactaque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant,
Pirithoi virtute Chromin; sed uterque minorem
Victori titulum, quam Dictys, Helopsque dederunt.
Fixus Helops jaculo est, quod tempora pervia fecit,
Et missum a dextra lævam penetravit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suaque induit ilia fractæ.
Ultor adest Phareus, saxumque e monte revulsum
Mittere conatur: mittentem stipite querno
Occupat Ægides, cubitique ingentia fregit
Ossa: nec ulterius dare corpus inutile letho
Aut vacat, aut curat; tergoque Bianoris alti
Insiluit, haud solito quenquam portare nisi ipsum;

Op-

Oppoſuitque genu coſtis, prenſamque ſiniſtra
Cæſariem retinens, vultum, minitantiaque ora
Robore nodoſo, præduraque tempora fregit.
Robore Nedymnum, jaculatoremque Lyceſpen
Sternit, & immiſſa protectum pectora barba
Hippaſon, & ſummis extantem Riphea ſylvis,
Tectaque Æmoniis qui prenſos montibus urſos
Ferre domum vivos indignateſque ſolebat.
Haud tulit utentem pugnæ ſucceſſibus ultra
Theſea Demoleon; ſolidoque revellere dumo
Annoſam pinum magno molimine tentat:
Quod quia non potuit, præfractam miſit in hoſtem.
Sed procul a telo Theſeus veniente receſſit
Palladis admonitu (credi ſic ipſe volebat)
Non tamen arbor iners cecidit! nam Crantoris alti
Abſcidit jugulo pectuſque humerumque ſiniſtrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector bello ſuperatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignuſque fidemque.
Hunc procul ut fœdo dejectum vulnere Peleus
Viderat, Inferias, juvenum gratiſſime Crantor,
Accipe, ait: validoque in Demoleonta lacerto
Fraxineam miſit mentis quoque viribus haſtam,
Quæ laterum cratem perrupit, & oſſibus hærens
Intremuit. Trahit ille manu ſine cuſpide lignum,
Id quod vix ſequitur: cuſpis pulmone retenta eſt.
Ipſe dolor vires animo dabat: æger in hoſtem
Erigitur, pedibuſque virum conculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeoque ſonantes,
Defenſatque humeros, prætentaque ſuſtinet arma,
Perque armos uno duo pectora perforat ictu,
Ante tamen letho dederat Phlegræon, & Hylen
Eminus, Iphinoum collato Marte, Daninque.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, ſævique vicem præſtantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat) Aſpice, dixi,
Quantum concedant noſtro tua cornua ferro:
Et jaculum torſi. quod cum vitare nequiret,
Oppoſuit dextram paſſuræ vulnera fronti.
Affixa eſt cum fronte manus: fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit enſe ſub alvum.

Pro-

Prosiluit, terraque ferox sua viscera traxit,
Tractaque calcavit, calcataque rupit, & illis
Crura quoque impediit, & inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit:
Si modo naturæ formam concedimus illi:
Barba erat incipiens, barbæ color aureus, aurea
Ex humeris medios coma dependebat in armos,
Gratus in ore vigor, cervix, humeriq; manusque,
Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Ex qua parte vir est; neq; equi mendosa sub illo.
Deteriorque viro facies. Da colla, caputque,
Castore dignus erit: sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris, totus pice nigrior atra,
Candida cauda tamen; color est quoque cruribus albus.
Multæ illum petiere sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitavit fœmina sylvis.
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet: cultus quoque quantus in illis
Esse potest membris, ut sit coma pectine lævis
Ut modo rore maris, modo se violave, rosave
Implicet, interdum canentia lilia gestet,
Bisque die lapsis Pagasææ vertice sylvæ
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tingat,
Nec nisi quæ deceant, electarumque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat vellera lævo:
Par amor est illis: errant in montibus una:
Antra simul subeunt. & tum Lapitheja tecta
Intrabant pariter, pariter fera bella gerebant.
Autor in incerto est? jaculum de parte sinistra
Venit, & inferius, qua collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientis excipit artus.
Impositaque manu vulnus fovet, oraque ad ora
Admovet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
Ut videt extinctum, dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo quod inhæserat illi
Incubuit, moriensque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæva leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phæocomes, hominemq; simul protectus, equumq;
Codice qui misso, quem vix juga bina moverent
Jun-

Juncta, Phonolenidem summo de vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima, perq; os,
Perque cavas nares, oculosq;, auresq; cerebrum
Molle fluit; veluti concretum vimine querno
Lac solet; utve liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina succus,
Ast ego, dum parat hic armis nudare jacentem
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque, Teleboasq;
Ense jacent nostro; ramum prior ille bisurcum
Gesserat, hic jaculum: jaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides, apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti;
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis: illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat. Nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,
Amphyca quid referam, qui quadrupedantis Oicli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu?
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum: memini & venabula condi
Inguine Nessei manibus conjecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum. Mopso jaculante biformis
Occubuit, frustraq; loqui tentavit Odites,
Ad mentem lingua, mentoq; ad guttura fixo.
Quinq; neci Cæneus dederat, Stiphelumque, Bromumque,
Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyracmon:
Vulnera non memini; numerum, nomenq; notavi,
Provolat Emathii spoliis armatus Alesi,
Quem dederat letho, membris & corpore Latreus
Maximus: huic ætas inter juvenemq;, senemq;,
Vis juvenilis erat, variabant tempora cani.
Qui clypeo, gladioque, Macedoniaq; sarissa
Conspicuus, faciemq; obversus in agmen utrumq;
Armaq; concussit, certumq; equitavit in orbem,
Verbaq; tot fudit vacuas animosus in auras:
Et, Cæni, feram? nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris. Nec te natalis origo
Commonuit, mentemq; subit, quo præmia facto,
Quaq; viri falsam speciem mercede pararis?
Quid sis nata vide, vel quid sis passa; columq;,

I, cape cum calathis, & stamina pollice torq; :
Bella relinq; viris. Jactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. Furit ille dolore,
Nudaq; Phyllei juvenis ferit ora sarissa :
Non secus hæc resilit, quam tecti a culmine grando:
Aut si quis parvo feriat cava tympana saxo.
Cominus aggreditur, lateriq; recondere duro
Luctatur gladium : gladio loca pervia non sunt.
Haud tamen effugies : medio jugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit ; & in latus ensem
Obliquat, longaq; amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ut corpore marmoris icto,
Fractaq; dissiluit percusso lamina collo.
Ut satis illæsos miranti præbuit artus,
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus : capuloq; tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, cæcamq; in viscera movit
Versavitq; manum, vulnusq; in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto trepidi clamore bimembres,
Telaq; in hunc omnes unum mittuntq;, feruntq;:
Tela retusa cadunt ; manet imperfossus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Elatejus ictu.
Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens!
Monycus exclamat, Populus superamur ab uno,
Vixque viro : quanquam ille vir est : nos segnibus actis
Quod fuit ille, sumus. Quid membra immania prosunt?
Quid geminæ vires? & quod fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia junxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor ; qui tantus erat, Junonis ut altę
Spem caperet : nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesq; super, totosq; involvite montes,
Vivacemq; animam missis elidite sylvis:
Sylva premat fauces ; & erit pro vulnere pondus.
Dixit : & insani dejectam viribus Austri
Forte trabem nactus, validum conjecit in hostem:
Exemplumq; fuit : parvoq; in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Æstuat arboreo, congestaq; robora duris

Fert

Fert humeris. sed enim postquam super ora, caputq;
Crevit onus, nec habet quas ducat spiritus auras,
Deficit interdum; modo se super aera frustra
Tollere conatur, jactasque evolvere sylvas
Interdumq; movet: veluti quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Ida.
Exitus in dubio est: alii sub inania corpus
Tartara detrusum sylvarum mole ferebant.
Abnuit Ampycides, medioq; ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras,
Quę mihi tunc primum, tunc est conspecta supremū.
Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem
Aspexit, pariterq; animo est, oculisq; secutus:
O salve, dixit, Lapitheæ gloria gentis,
Maxime vir quondam, sed avis nunc unica, Cęneu,
Credita res autore suo est. Dolor addidit iram:
Oppressumq; ægre tulimus tot ab hostibus unum:
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
Quam data pars letho, partem fuga, noxq; removit.

Periclymenus in aquilam, & ab Hercule interfectus.

F A B. VI.

HÆc inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia, Tlepomenes, Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore,
Atque ait: Herculeæ mirum est oblivia laudis
Acta tibi, senior. Certe mihi sæpe referre
Nubigenas domitos à se pater ipse solebat.
Tristis ad hęc Pylius: Quid meminisse malorum
Cogis? & obductos annis restringere luctus?
Inque tuum genitorem odium, offensasq; fateri?
Ille quidem majore fide quoq; gessit, & orbem
Implevit meritis, quod mallem posse negare:
Sed neq; Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus: Quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam
Stravit, & immeritas urbes Elinq; Pylumq;
Diruit, inque meos ferrum, flammasq; penates
Impulit. utq; alios taceam, quos ille peremit,
Bis sex Neleidæ fuimus, conspecta juventus;

Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. Atque alios vinci potuisse ferendum est:
Mira Periclymeni mors est; cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis autor.
Hic, ubi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curvis
Ferre soler pedibus, divum gratissima regi.
Viribus usus avis, pennis, rostroq; redunco,
Hamatisq; viri laniaverat unguibus ora:
Tendit in hanc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentemq; ferit, lateri qua jungitur ala.
Nec grave vulnus erat: sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumq; negant, viresq; volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: & quæ levis hæserat alæ
Corporis affixi pressa est gravitate sagitta,
Perq; latus summum jugulo est exacta sinistro.
Num videor, debere tui præconia rebus
Herculis, o Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Ne tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
Ulciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Nelejus edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexere toris: nox est data cætera somno.

Mors Achillis.

FAB. VII.

At deus, æquoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Cycneida versum
Mente dolet patria: sævumq; perosus Achillem
Exercet memores plus quam civiliter iras.
Jamq; fere tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Sminthea dictis:
O mihi de fratris longe charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Trojæ,
Ecquid, ubi has jamjam casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid (ne persequar omnes)
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
Cum

Cum tamen ille ferox, belloq; cruentior ipso
Vivit adhuc operis nostri populator Achilles.
Det mihi se: Faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat. At quoniam concurrere cominus hosti
Non datur, occulta nec opinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter patruique, suoque
Delius indulgens, nebula velatus, in agmen
Pervenit Iliacum, mediaque in cæde virorum
Rata per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin: fassusque deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait; Si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Æacidem, cæsosque ulcere fratres.
Dixit: & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Pelidem, arcumque obvertit in illum,
Certaque lethifera direxit spicula dextra.
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. Ille igitur tantorum victor, Achille,
Victus es a timido Grajæ raptore maritæ:
At si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontica malles cecidisse bipenni.
Jam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis Æacides, caput insuperabile bello
Arserat: armarat Deus idem, idemque cremarat.
Jam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam,
At vivit totum quę gloria compleat orbem.
Hæc illi mensura viro respondet, & hæc est
Par tibi Pelide, nec inania Tartara sentit
Ipse etiam, ut cujus fuerit cognoscere possis.
Bella movet clypeus, deque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Ajax,
Non minor Atrides, non bello major & ævo
Poscere, non alii: soli Telamone creato,
Laerteque fuit tantæ fiducia laudis,
A se Tantalides onus invidiamque removit,
Argolicosque duces mediis considere castris
Jussit, & arbitrium litis trajecit in omnes.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER XIII.

Contentio inter Ajacem, & Ulyssem: & Ajacis cruor in Hyacinthum.

FAB. I.

Consedere duces, & vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Ajax:
Utque erat impatiens iræ, Sigeja torvo
Litora prospexit classemque in litore vultu:
Intendensque manus, Agimus (pro Jupiter!) inquit,
Ante rates causam, & mecum confertur Ulysses?
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugavi.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu. sed nec mihi dicere promptum.
Nec facere est isti; quantumque ego Marce feroci,
Inque acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta Pelasgi
Esse reor, (vidistis enim) sua narret Ulysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor: sed demit honorem
Æmulus Ajaci. Non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid speravit Ulysses.
Ipse tulit pretium jam nunc certaminis hujus,
Qui, cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui fortis Trojana sub Hercule cepit,
Litoraque intravit Pagasæa Colcha carina.
Æacus huic pater est, qui jura silentibus illis
Reddit, ubi Æolidem saxum grave Sisyphon urget:
Æacon agnoscit summus, prolemque fatetur
Jupiter esse suam: Sic a Jove tertius Ajax.

Nec

Nec tamen hęc series in causam prosit Achivi,
Si mihi cum magno non sit communis Achille,
Frater erat; fraterna peto. Quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque, & fraude simillimus illi,
Inseris Æacidis alienæ nomina gentis?
An, quod in arma prior, nulloque sub indice
veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit, detrectavitque furore
Militiam ficto, donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla:
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus.
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus
esset,
Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
Hortator scelerum! Non te, Pæantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet,
Qui nunc (ut memorant) sylvestribus abditus
antris,
Saxa moves gemitu, Laertiadęque precaris
Quæ meruit: quæ (si dĩ sunt) non vana pre-
caris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma,
(Heu!) pars una ducum, quo successore sagittæ
Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
Velaturque, aliturque avibus, volucresque pe-
tendo
Debita Trojanis exercet spicula fatis.
Ille tamen vivit, quia non comitatur Ulyssem.
Vellet & infelix Palamedes esse relictus:
Viveret, aut certe lethum sine crimine haberet.
Quem, male convicti nimium memor iste furoris,
Prodere rem Danaum finxit, fictumque probavit
Crimen, & ostendit quod jam præfoderat aurum.
Ergo aut exilio vires subduxit Achivis,
Aut nece. sic pugnat, sic est metuendus Ulysses.
Qui licet eloquio fidum quoque Nestora vincat;
Haud tamen efficiet desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum: qui cum imploraret Ulyssem
Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. Non hęc mihi crimina fingi

Scit bene Tydides, qui nomine sæpe vocatum
Corripuit, trepidoque fugam exprobravit amico.
Aspiciunt oculis Superi mortalia justis.
En! Eget auxilio, qui non tulit; atq; reliquit,
Sic linquendus erat: legem sibi dixerat ipse,
Conclamat socios. Adsum; videoque trementem,
Pallentemque metu, & trepidantem morte futura:
Opposui molem clypei, texique jacentem,
Servavique animum (minimum est hoc laudis) inertem.
Si perstas certare, locum redeamus ad illum:
Redde hostes, vulnusque tuum, solitumque timorem,
Post clypeumque late, & mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secumque deos in prælia ducit,
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulysse,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineæ successu cædis ovantem
Eminus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret unus,
Sustinui; sortemque meam vovistis Achivi:
Et vestre valuere preces. Si queritis hujus
Fortunam pugnę, non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troes ferrumque, ignemque, Jovemq;
In Danaas classes: ubi tunc facundus Ulysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus: date pro tot navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere, quæritur istis,
Quam mihi, major honos; conjunctaque gloria nostra est:
Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellemque Dolona,
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum est, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite, & pars sit major Diomedis in illis.
Quo tamen hæc Ithaco, qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabitque latentem.

Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa, gravisque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus vasti cœlatus imagine mundi
Conveniet timidæ, nataeque ad furta sinistrę.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spolieris erit, non cur metuaris ab hoste:
Et fuga, qua sola cunctos, timidissime, vincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus tam raro prælia passus
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique quid verbis opus est? Spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde jubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, vulgique secutum
Ultima murmur erat: donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatoque resolvit
Ora sono; neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum vestris valuissent vota Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis heres:
Tuque tuis armis, nos te potiremur Achille.
Quem quoniam non æqua mihi vobisq; negarunt
Fata (manuque simul veluti lacrymantia tersit
Lumina) quis magno melius succedet Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod ut est hebes esse videtur,
Neve mihi noceat, quod vobis semper Achivi
Profuit ingenium; meaque hæc facundia, siqua est,
Quæ nunc pro domino, pro vobis sępe locuta est,
Invidia careat, bona nec sua quisque recuset.
Nam *Genus*, *& proavos*, *& quæ non fecimus ipsi*,
Vix ea nostra voco. Sed enim, quia retulit Ajax
Esse Jovis pronepos, nostri quoque sanguinis autor
Jupiter est, totidemque gradus distamus ab illo:
Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
Jupiter huic, neque in his quisquam damnatus & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.

Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto. meritis expendite causam:
Dummodo, quod fratres, Telamon, Peleusque fuerunt,
Ajacis meritum non sit; nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honor spoliis quæratur in istis.
Aut si proximitas, primusque requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Ajaci? Phthiam hæc, Scyronve ferantur.
Ne minus est isto Teucer patruelis Achilli:
Non petit ille tamen. Nunc, si petat, auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur,
Plura quidem feci, quam quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.
Præscia venturi genitrix Nereja lethi
Dissimulat cultu natum: & deceperat omnes,
In quibus Ajacem. sumptæ fallacia vestis.
Arma ego fœmineis animum motura virilem
Mercibus inservi: neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus; cum parmam, hastamq; tenenti
Nate dea, dixi, tibi se peritura reservant
Pergama: Quid dubitas ingentem evertere Trojam?
Injecique manum, fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. Ego Telephon hasta
Pugnantem domui: victum, orantemque refeci.
Quod Thebæ cecidere, meum est: me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysenque, & Cillan Apollinis urbes,
Et Scyron cepisse: mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnessia mœnia dextra.
Utque alios taceam, qui sævum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me jacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu, nulla, aut contraria classi
Flamina sunt, duraque jubent Agamemnona sortes
Immeritam sævæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, divisque irascitur ipsis;
Atque in rege tamen pater est: Ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.

Nunc

Nunc equidem fateor; fassoque ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo judice caussam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterque, datique
Summa monet sceptri, laudem ut cum sanguine pen-
set.
Mittor & ad matrem; quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit: quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visaque & intrata est altæ mihi curia Trojæ:
Plenaque adhuc erat illa viris. Interritus egi,
Quam mihi mandarat communis Græciæ, caussam:
Accusoq; Parin, prædamque, Helenamq; reposco,
Et moveo Priamum, Priamoq; Antenora junctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hæc Menelae) nefandas,
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilioque, manuq;
Utiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
Continuere diu; nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi prælia nosti?
Quis tuus usus erat? Nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo,
Consolor socios, ut longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo, quo simus alendi,
Armandique modo: mittor quo postulat usus.
Ecce Jovis monitu deceptus imagine somni
Rex jubet incœpti curam dimittere belli.
Ille potest autore suam defendere vocem:
Non sinat hoc Ajax, delendaq; Pergama poscat,
Quodque potest pugnet. Cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? det, quod vaga turba sequatur.
Non erat hoc nimium, nunquam nisi magna loquenti.
Quid quod & ipse fugit? Vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares, inhonestaque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, o socii, captam dimittere Trojam?
Quidve domum fertis decimo nisi dedecus anno?
Talibus, atque aliis, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes.
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam

Audet: & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune protervu.
Erigor, & trepidos cives exhortor in hostes,
Amissamque mea virtutem voce repo:co.
Tempore -: hos quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi,
Denique de Danais quis te laudatve, petitve?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat, & socio semper confidit Ulysse.
Est aliquid, de tot Grajorum millibus unum
A Diomede legi: nec me sors ire jubebat.
Sed tamen & spreto noctisque hostisque periclo,
Ausum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coegi
Prodere, & edidici quid perfida Troja pararet.
Omnia cognoram, nec quid speculater habebam:
Et jam promissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus eo, petii tentoria Rhesi,
Inque suis ipsum castris, comitesque peremi:
Atque ita captivo victor, votisque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cujus equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi: fueritque benignior Ajax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi
Cœranon, Iphitidenq;, Alastoraq;, Chromiumq;,
Alcandrumque, Haliumque, Noemonaque, Pritanimque:
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
Et Charopen, fatisq; immitibus Ennomon actum;
Quique minus celebres nostra sub mœnibus urbis
Procubuere manu. Sunt & mihi vulnera, cives,
Ipso pulchra loco; nec vanis credite verbis.
Aspicite en (vestemque manu diduxit) & hæc sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios: & habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque Jovemque?
Confiteorque. tulit: neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est: modo ne communia solus
Occupat, atq; aliquem nobis quoq; reddat honorem.
Repulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis,

Au-

Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisque, ducisque, meique,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestræ, fortissime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum! Quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Grajum murus Achilles
Procubuit: nec me lacrymæ, luctusque, timorque
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem
His humeris: His, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
Est animus certe vestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cœrula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona,
Artis opus tantæ, rudis; & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina novit,
Oceanum, & terras, cumque alto sidera cœlo,
Plejadasque, Hyadasque, immunemque æquoris Arcton,
Diversasque urbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat ut capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid quod me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen, simulavimus ambo:
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit conjux, pia mater Achillem:
Primaque sunt illi data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si jam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro: deprensus Ulyssis
Ingenio tamen ille; at non Ajacis Ulysses.
Neve in me stolidę convitia fundere linguæ
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Objicit. An falso Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi? vobis damnasse decorum?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Tamque patens valuit: nec vos audistis in illo
Crimina, vidistis, pretioque objecta patebant.
Nec, Pœantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui. Crimen defendite vestrum,
Consensistis enim: nec me suasisse negabo,

Ut

Ut se subtraheret bellique viæque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores;
Paruit, & vivit: Non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix cum sit, facit esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi: melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum, morbisque, iraque furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaja Trojæ,
Quam cessante meo pro vestris pectore rebus,
Ajacis stolidi Danaïs solertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regique, mihique,
Dure Philoctete, licet exercere, meumque
Devoveas sine fine caput, cupiasque dolenti
Me tibi forte dari, nostrumq; haurire cruorem:
Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri:
Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitar,
Tamque tuis potiar (favet fortuna) sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus;
Quam responsa deum, Trojanaque fata retexi;
Quam rapui Phrygiæ signum penetrale Minervæ
Hostibus e mediis. Et se mihi comparat Ajax?
Nempe capi Trojam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Ajax? ubi sunt ingentis magni
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Ulysses
Ire per excubias, & se committere nocti?
Perque feros enses, non tantum mœnia Trojæ,
Verum etiam summas arces intrare, suaque
Eripere æde Deam, raptamque efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset lævа taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta est:
Pergama tunc vici, cum vinci posse coegi.
Desine Tydidem vultuque & murmure nobis
Ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras; tibi turba comes: mihi contigit unus:
Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoque hæc peteret; peteret moderatior Ajax,
Eurypylusque ferox claroque Andræmone natus;
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones: peteret majoris frater Atridæ:

Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi,
Consiliis cessere meis. Tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostro.
Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. Tu tantum corpore prodes;
Nos animo: quantoq; ratem qui temperat anteit
Remigis officium; quanto est dux milite major;
Tantum ego te supero. Nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.
At vos, o proceres, vigili date præmia vestro,
Proque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Jam labor in fine est; obstantia fata removi;
Altaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuraque mœnia Troum,
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi;
Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax, ex præcipitiq; petendum est,
Si Trojæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores; aut, si mihi non datis arma,
Huic date. & ostendit signum fatale Minervæ.
Mota manus procerum est: &, quid facundia posset,
Tum patuit, fortisq; viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemque, Jovemq;
Sustinuit toties, unam non sustinet iram:
Invictumque virum vicit dolor. Arripit ensem;
Et, Meus hic certe est; an & hunc sibi poscit Ulysses?
Hoc, ait, utendum est in me mihi; quiq; cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit:
Ne quisquam Ajacem possit superare, nisi Ajax.
Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum:
Expulit ipse cruor: rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querelæ.

Hæ-

Hecuba Polymnestoris oculos defodiens, & in canem versa.

FAB. II.

Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum
Transierat: tandem portu, votoque potitus
Vela dat, ut referat Tyrinthia tela sagittas.
Quæ postquam ad Grajos, domino comitante, revexit.
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troja simul. Priamusq; cadunt. Priameja conjux
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque novo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis;
Exiguumque senis Priami Jovis ara cruorem
Combiberat: tractisque comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
Dum licet, amplexas, succensaq; templa tenentes
Invidiosa trahunt victores præmia Graji.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem
Sæpe videre patrem monstratum a matre solebat.
Jamque viam suadet Boreas, flatuque secundo
Carbasa mota sonant, jubet uti navita ventis
Troja vale, rapimur, clamant, dantque oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem (miserabile visu)
In mediis Hecube natorum inventa sepulchris.
Prensantem tumulos, atq; ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus. tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem lacrimasque reliquit.
Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
Bistoniis habitata viris. Polymnestoris illic.
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisq; removit ab armis.

Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, juguloque sui demisit alumni:
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimen e scopulo subjectas misit in undas.
Litore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus mitior esset.
Hic subito, quantus cum viveret esse solebat,
Exit humo late rupta, similisque minanti
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro.
Immemoresque mei disceditis, inquit, Achivi?
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostræ?
Ne facite: utque meum non sit sine honore sepulchrum.
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit: & immiti sociis parentibus umbræ,
Rapta sinu matris, quam jam prope sola fovebat,
Fortis, & infelix, & plusquam fœmina virgo
Dicitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari;
Utque Neoptolemum stantem, ferrumq; tenentem,
Utque suo vidit figentem lumina vultu,
Utere jamdudum generoso sanguine, dixit,
Nulla mora est. Aut tu jugulo, vel pectore telum
Conde meo: jugulumque simul, pectusq; retexit:
Scilicet haud ulli servire Polyxena vellem:
Haud per tale sacrum numen placabilis ullum:
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset;
Mater obest, minuitq; necis mihi gaudia: quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes.
Este procul, si justa peto; tactuque viriles
Virgineo removete manus: acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis. Si quos tamen ultima nostri
Verba movent oris, Priami vos filia regis
Nunc captiva rogat: genitrici corpus inemptum
Reddite, neve auro redimat jus triste sepulcri,
Sed lacrymis: Tunc, cum poterat, redimebat & auro.
Dixerat: Et populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non

Non tenet : ipse etiam flens, invitusq; sacerdos
Præbita conjecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosque recenset
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Teque gemunt, virgo, teq;, o modo regia conjux,
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago,
Nunc etiam prædæ mala sors : quam victor Ulysses
Esse suam nollet : nisi quod tamen Hectora partu
Ediderat : Dominum matri vix repperit Hector.
Quę corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natisque, viroque,
Huic quoque dat lacrymas, lacrymas in vulnere fundit,
Osculaque ore tegit, consuetaque pectora plangit:
Canitiemque suam concreto sanguine verrens,
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit :
Nata tuæ (quid enim superest?) dolor ultime matris,
Nata jaces : videoque tuum mea vulnera pectus.
Et, ne perdiderim quenquam sine cæde meorum,
Tu quoq; vulnus habes : at te, quia fęmina, rebar
A ferro tutam. Cecidisti & fęmina ferro,
Totque tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Trojæ, nostrique orbator Achilles.
At postquam cecidit Paridis Phœbique sagittis,
Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
Tunc quoque mi metuendus erat. Cinis ipse sepulti
In genus hoc sævit : tumulo quoq; sensimus hostem.
Æacide fœcunda fui : jacet Ilion ingens,
Eventuque gravi finita est publica clades,
Sed finita tamen, soli mihi Pergama restant,
In cursuq; meus dolor est. Modo maxima rerum,
Tot generis, natisque potens, nuribusque, viroque,
Nunc trahor exul, inops, tumulis avulsa meorum,
Penelopæ munus : quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
Clara parens, hæc est, dicet, Priameja conjux.
Postque tot amissos tu nunc, quæ sola levabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.

In-

Inferias hosti peperi: quo ferrea resto!
Quidve moror? quo me servas damnosa senectus
Quo dii crudeles, nisi uti nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? Quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta Pergama dici?
Felix morte sua est. Nec te, mea nata, peremptam
Aspicit: & vitam pariter, regnumque reliquit.
At puto funeribus dotabere regia virgo,
Condeturque tuum monumentis corpus avitis:
Non hæc est fortuna domus. Tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque haustus arenæ.
Omnia perdidimus: superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere? & sparsos immiti sanguine vultus?
Dixit, & ad litus passu procedit anili,
Albentes lacerata comas. Date Troades urnam,
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Aspicit ejectum Polydori in litore corpus,
Factaque Threiciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant, obmutuit illa dolore:
Et pariter vocem, lacrymasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor; duræque simillima saxo
Torpet, & adversa figit modo lumina terra,
Interdum torvos extollit ad æthera vultus;
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati,
Vulnera præcipue, seque armat, & instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Ulcisci statuit: pœnaque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leæna,
Signaque nacta pedum, sequitur quem non videt hostem:
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymnestora cædis,
Colloquiumque petit. nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius, prædæque assuetus amore,
In secreta venit. Tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube, dixit; da munera nato:
Omne fore illius, quod das, quod & ante dedisti,
Per Superos juro. Spectat truculenta loquentem,

Fal-

Falsaque jurantem, tumidaque exæstuat irâ.
Atque ita correpto, captivarum agmina matrum
Invocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatque genis oculos (facit ira valentem)
Immergitque manus, fœdataque sanguine fonti
Non lumen (neque enim superest) loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni.
Troada telorum lapidumque incessere jactu
Cœpit. At hæc missem rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur, rictuque ad verba parato
Latravit conata loqui. locus extat, & ex re
Nomen habet, veterumque diu memor illa malorum
Cum quoque Sithonios ululavit mœsta per agros,
Illius Troasque suos, hostesque Pelasgos,
Illius fortuna deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut & ipsa Jovis conjuxque, sororque
Eventus Hecubam meruisse negaverit illos,

Memnonis cineres in aves.

FAB. III.

Non vacat Auroræ, quanquam iisdem faverat armis,
Cladibus & casu Trojæque Hecubæque moveri.
Cura deam propior, luctusque domesticus angit
Memnonis amissi: Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater.
Vidit: & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat; latuitque in nubibus æther:
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens: sed crine soluto
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Jovis, lacrymisque has addere voces.
Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,
(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem)
Diva tamen veni, non ut delubra, diesque
Des mihi sacrificos, calituraque ignibus aras:
Si tamen aspicias quantum tibi fœmina præstem,
Tum cum luce nova noctis confinia servo

Præmia

Præmia danda putes. Sed non ea cura, neque hic est
Nunc statusAuroræ, meritos ut poscat honores,
Memnonis orba mei venio, qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo: primisq; sub annis
Occidit a forti (sic Dii voluistis) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe deum rector, maternaq; vulnera leni.
Jupiter annuerat: Cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique volumina fumi
Infecere diem: veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra favilla volat, glomerataq; corpus in unum
Densatur, faciemque capit, sumitque colorem,
Atque animum ex igni: levitas sua præbuit alas,
Et primo similis volucri, mox vera volucris
Insonuit pennis: pariter sonuere sorores
Innumeræ, quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant; & consonus exit in auras
Ter plangor: quarto seducunt castra volatu.
Tunc duo diversa populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrisque & aduncis unguibus iras
Exercent, alasque, adversaque pectora lassant,
Inferiaque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora, seque viro forti meminere creatas.
Præpetibus subitis nomen facit autor: ab illo
Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
Signa, parentali moritur morte rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum est;
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lacrymas, & toto rorat in orbe.

Anii filiæ in columbas.

FAB. IV.

NOn tamen eversam Trojæ cum mœnibus esse
Spem quoque fata sinunt. sacra, & sacra altera
patrem
Fert humeris venerabile onus Cytherejus heros,
De tantisque opibus prædam prius eligit illam,
Ascaniumq; suum; profugaq; per æquora classe
Fert ab Antandro, sceleratæque litora Thracum,
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit, & utilibus ventis, æstuque secundo
Intrat Apollineam, sociis comitantibus, urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phœbus
Rite colebatur, temploque, domoque recepit,
Urbemque ostendit, delubraque nota, duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,
Cæsarumque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt: positisque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc pius Anchises: O Phœbi lecte sacerdos,
Fallor? an & natum, cum primum hac mœnia vidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niveis circumdata tempora vittis
Concutiens, & tristis ait: Non falleris heros
Maxime; vidisti natorum quinque parentem,
Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia
versat)
Pene vides orbum. Quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locumque & regna tenentem.
Delius augurium dedit huic: dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi voto majora fideque
Munera. Nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemq; meri, baccamq; Minervæ
Transformabantur: divesque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides,
(Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus usus
Abstrahit invitas gremio genitoris, alantque
Im-

Imperat Argolicam celeri munere gentem.
Effugiunt quo quæque potest: Eubæa duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest: & ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
Dedidit: & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Æneas, non qui defenderet Andron
Hector erat, per quos decimum durastis in annum.
Jamque parabantur captivis vincla lacertis:
Illæ attollentes etiamnum libera cœlo
Brachia, Bacce pater, fer opem, dixere: tulitque
Muneris autor opem (si miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: Pennas sumpsere, tuæque
Conjugis in volucres niveas abiere columbas.

Orionis filiæ pro Thebanis immolatæ, & duo juvenes ex earum favillis.

FAB. V.

Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota:
Cumque die surgunt, adeuntq; oracula Phœbi:
Qui petere antiquam matrem, cognataque jussit
Littora. Prosequitur rex, & dat munus ituris,
Anchisæ sceptrum, chlamydem, pharetramq; nepoti,
Craterem Æneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris:
Miserat hunc illi Therses: fabricaverat Alcon
Myleus, & longo cœlaverat argumento.
Urbs erat, & septem posses ostendere portas,
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa, docebant:
Ante urbem exequiæ, tumuliq; ignesq; rogique,
Effusæque comas, & apertæ pectora matres
Significant luctum: Nymphæ quoque flere videntur,
Siccatosque queri fontes: sine frondibus arbor
Nuda riget: lambunt arentia saxa capellæ:
Ecce facit mediis natas ab Orione Thebis,
Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto,
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo, pulchrisque per urbem
Fu-

Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire favilla,
Ne genus intereat, juvenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.

Index Ambracius in saxum, & filii Molossi in aves.

FAB. VI. & VII.

HActenus antiquo signis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leviora datis Trojani dona remittunt,
Dantque sacerdoti custodem thuris acerram,
Dant pateram, claramq; auro gemmisq; coronam.
Inde recordati Teucros a sanguine Theucri
Ducere principium, Cretam tenuere, locique
Ferre diu nequiere Jovem: centumque relictis
Urbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sævit hyems, jactatque viros, Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aello.
Et jam Dulichios portus, Ithacamq; Samumque,
Neritiasque domos, regnum fallacis Ulyssei,
Prætereunt vecti: certatam lite Deorum
Ambraciam, versiq; vident sub imagine saxum:
Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est
Vocalemque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniosque sinus: ubi nati rege Molosso
Impia subjectis fugere incendia pennis.

Polyphemus Galateæ amore captus, & Acis in flu vium.

FAB VIII.

PRoxima Phæacum felicibus obsita pomis
Rura petunt: Epiros ab his, regnataque vati
Buthrotos Phrygio, simulataque Troja tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam. Tribus hæc excurrit in æquora linguis:
E quibus imbriferos est versa Pachynos ad Austros,
Mollibus expositum Zephyris Lilybæon; ad Arcto
Æquo-

Æquoris expertes spectat, Boreamque Peloros.
Hanc subeunt Teucri remis æstuque secundo,
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena,
Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis
Infestat: vorat hæc raptas, revomitque carinas,
Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens, & (si non omnia vates
Picta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo,
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad pelagi Nymphas, pelagi gratissima Nymphis,
Ibat, & elusos juvenum narrabat amores,
Cui dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens suspiria dictis:
Te tamen, o virgo, genus haud immite virorum
Expetit; utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam cœrula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem.
Effugere: & lacrymæ vocem impediere loquentis,
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata Deam est, Refer, o carissima, dixit,
Neve tui causam tege, sum tibi fida, doloris,
Nereis his contra resecuta CrATæide natam est.
Acis erat Fauno, Nymphaque Symæthide cretus,
Magna quidem patrisque sui, matrisque voluptas,
Nostra tamen major: nam me sibi junxerat uni
Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat:
Nec, si quæsieris odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Par utrumque fuit. Proh! Quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! Nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus sylvis, & visus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Diis contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostrique cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum, antrorumque suorum.
Jamque tibi formæ, jamque est tibi cura placendi:
Jam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos,
Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua & componere vultus:
Cædis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
Cessant, & tutæ veniunt abeuntque carinæ.

Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales
Terribilem Polyphemon adit, Lumenque, quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulysses.
Risit: &, O vatum stolidissime, falleris, inquit;
Altera jam rapuit. Sic frustra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti litora passu
Degravat; aut fessu sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis; utramq; latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus asce dit Cyclops, mediusq; resedit;
Lanigeræ pecudes nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis,
Sumptaque arundinibus compacta est fistula centum,
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undæ. latitans ego rupe, meique
Acidis in gremio residens procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque verba notavi.
Candidior folio nivei Galatea ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior hædo,
Lævior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiva gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uva,
Mollior & cycni plumis, & lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo formosior horto.
Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et (quod præcipue, si possem, demere vellem)
Non tantum cervo claris latratibus acto,
Verum etiam ventis, volucriq; fugacior aura.
At bene si noris, pigeat fugisse: morasque
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,

Nec sentitur hyems: sunt poma gravantia ramos,
Sunt auro similes longis in vitibus uvæ,
Sunt & purpureę; tibi & has servamus, & illas.
Ipsa tuis manibus sylvestri nata sub umbra
Mollia fraga leges, ipsa autumnalia corna,
Prunaque non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novasq; imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ, me conjuge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus: Omnis tibi serviet arbos.
Hoc pecus omne meum est. multæ quoque vallibus errant,
Multas sylva tegit, multæ stabulantur in antris:
Nec, si forte roges, possem tibi dicere, quot sint:
Pauperis est numerare pecus: de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ovilibus agni,
Sunt quoque par ætas aliis in ovilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niveum; pars inde bibendæ
Servatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque tantum
Munera contingent: damæ, leporesque, capræq;,
Parque columbrarum, demptusq; cacumine nidus.
Inveni geminos, qui tecum ludere possint
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus ursæ:
Inveni, & dixi, Dominæ servabimus istos.
Jam modò cæruleo nitidum caput exere ponto,
Jam Galatea veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidæq; in imagine vidi
Nuper aquæ: placuitq; mihi mea forma videnti.
Aspice sim quantus: non est hoc corpore major
Jupiter in cœlo (nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Jovem) coma plurima torvos
Prominet in vultus, humerosque ut lucus obumbrat.
Nec, mea quod duris horrent densissima setis
Corpora, turpe puta: Turpis sine frondibus arbor;
Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velent.
Pluma tegit volucres; ovibus sua lana decori est:
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentia clypei. Quid? Non hæc omnia magno.

Sol videt e cœlo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum: tantum miserere, precesq;
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni:
Quique Jovem, & cœlum sperno, & penetrabile fulmen,
Nerei te veneror: tua fulmine sævior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior hujus,
Si fugeres omnes. Sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas? præfersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi: modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham; divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam, si se tibi misceat, undas.
Uror enim, læsusque exæstuat acrius ignis,
Cumque suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: Nec tu Galatea moveris.
Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam)
Surgit: & , ut taurus vacca furibundus adempta,
Stare nequit; sylvisque & notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes
Me videt, atque Acin: Videoque, exclamat, & ista
Ultima sit faciam Veneris concordia vestræ.
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. Clamore perhorruit Ætna.
Ast ego vicino patefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Symthæjus heros,
Et, Fer opem Galatea, precor, mihi ferte parentes,
Dixerat, & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops, partemque e monte revulsam
Mittit, & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus e saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus, ut vires assumeret Acis avitas.
Puniceus de mole cruor manabat; & intra
Temporis exiguum rubor evanescere cœpit:
Fitque color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturque mora. Tum moles tacta dehiscit;
Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo:
Osque cavum saxi sonat exultantibus undis.
Miraque res, subito media tenus extitit alvo

Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis:
Qui, nisi quod major, quod toto cœrulus ore est
Acis erat: Et sic quoque erat tamen Acis in amnem
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.

Glaucus in deum marinum.

FAB. IX.

DEsierat Galatea loqui: cœtuque soluto
Discedunt, placidisque natant Nereides undis,
Scylla redit: neque enim medio se credere ponto
Audet, & aut bibula sine vestibus errat arena,
Aut ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum scindens alti novus incola ponti,
Nuper in Euboica versis Athedone membris,
Glaucus adest, visæque cupidine virginis ardet;
Et quæcunque putat fugientem posse morari,
Verba refert. Fugit illa tamen, veloxque timore
Pervenit in summum positi prope litora montis.
Ante fretum est ingens apicem conjectus in unum.
Longa sub arboribus convexus ad æquora vertex.
Constitit hic: & tuta loco, monstrumne, Deusne
Ille sit ignorans, admiraturque colorem,
Cæsariemque humeros, subjectaque terga tegentem,
Ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, quæ stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua, virgo,
Sed Deus, inquit, aquæ; nec majus in æquore Proteus
Jus habet, & Triton, Athamantiadesque Palæmon.
Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia litora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigeræ morsu læsere juvencæ,
Nec placidæ carpsistis oves, hirtæve capellæ:
Non apis inde tulit collectos sedula flores.
Non data sunt capiti genialia serta, nec unquam

Falciferæ secuere manus. Ego primus in illo
Cespite concedi, dum lina madentia sicco:
Utque recenserem captivos ordine pisces:
Insuper expofui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ: sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
Et motare latus, terraque ut in æquore niti.
Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in undas
Turba suas, dominumque novum, litusque relinquunt.
Obstupui; dubitoque diu, causamq; requiro,
Num Deus hæc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuque
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi
Vix bene combiberant ignotos guttura succos:
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusque rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare diu: Repetendaq; nunquam
Terra vale, dixi, corpusq; sub æquore mersi.
Dii maris exceptum socio dignantur honore,
Utque mihi, quæcunq; feram mortalia, demant,
Oceanum, Tethymq; rogant. Ego lustror ab illis,
Et, purgante nefas novies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus jubeor supponere centum.
Nec mora: diversis lapsi de partibus amnes,
Totaq; vertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus & memini: nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam.
Cæsariemq; meam, quam longa per æquora verro.
Ingentesque humeros, & cœrula brachia vidi,
Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
Quid tamen hæc species? quid Diis placuisse marinis,
Quid juvat esse Deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura reliquit
Scylla Deum. Furit ille, irritatusq; repulsa,
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS
METAMORPHOSEON
LIBER XIV.

Scylla inguina in canis.

FAB. I.

JAmque giganteis injectam faucibus Ætnam,
Arvaque Cyclopum, quid rastra, quis usus aratri
Nescia, nec quicquam junctis debentia bobus
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum.
Liquerat & Zanclen, adversaq; mœnia Rhegi,
Navifragumq; fretum, gemino quod litore pressum
Ausoniæ Siculæque tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora vectus,
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole satæ Circes, variarum plena ferarum.
Quam simul aspexit, dicta, acceptaq; salute,
Diva Dei miserere, precor: nam sola levare
Tu potes hunc, dixit, (videar modo dignus) amorem.
Quanta sit herbarum, Titani, potentia nulli
Quam mihi cognitius, qui sum mutatus ab illis:
Neve mei non nota tibi sit causa furoris,
Litore in Italico, Messenia mœnia contra,
Scylla mihi visa est. Pudor est promissa, precesque,
Blanditiasque meas, contemptaq; verba referre.
At tu, sive aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore move sacro: sive expugnantior herba est,
Utere tentatis operosæ viribus herbæ,
Nec medeare mihi, sanesq; hæc vulnera mendo;
Fineque nil opus est: partem ferat illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet aptius ulla
Talibus ingenium: seu causa est hujus in ipsa,
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
Talia verba refert: Melius sequerere volentem.
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.

Dignus eras, ultro poteras certeque rogari.
Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro:
Ne dubites: adsitque tuæ fiducia formæ.
En Ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum quoq; gramine possim,
Ut tua sim, voveo: spernentem sperne, sequenti
Redde vices; unoque duas ulciscere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quam Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est: & lædere quatenus ipsum
Non poterat, nec vellet amans, irascitur illi.
Quę sibi pręlata est: Venerisque offensa repulsa
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateja carmina miscet,
Cærulaque induitur velamina, perque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula:
Oppositumque petens contra Zancleja saxa
Rhegion, ingreditur ferventes æstibus undas.
In quibus, ut solida ponit vestigia terra,
Summaque decurrit pedibus super æquora siccis,
Parvus erat gurges curvos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllę, quo se referebat ab æstu
Et maris, & cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas a vertice fecerat umbras.
Hunc Dea præviriat, portentificisque venenis
Inquinat: hic pressos latices radice nocenti
Spargit, & obscurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediaque tenus descenderat alvo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit. ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitque, abigitque, timetque
Ora proterva canum: sed quos fugit, attrahit una:
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumq;
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis;
Statque canum rabies, subjectaque terga ferarum
Inguinibus truncis, uteroque extante coercet.

Scylla in saxum.

FAB. II.

FLevit amans Glaucus, nimiumq; hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit, cumq; est data copia primum,
In Circes odium sociis spoliavit Ulyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum (qui nunc quoque saxeus
extat,
Transformata foret: scopulum quoque navita vitat.

Cecropes in simias.

FAB. III.

HUnc ubi Trojanæ remis, avidamque Charybdim
Evicere rates, cum jam prope litus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Ænean illic animoque, domoque
Non bene discidium Phrygii latura mariti
Sidonis: inque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens nova mœnia terræ,
Ad sedes Erycis, fidumque relatus Acesten,
Sacrificat, tumulumque sui genitoris honorat:
Quasque rates Iris Junonia pene cremarat,
Solvit; & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulphure fumantes, Acheloiadumque relinquit
Sirenum scopulos, orbataque præside pinus
Inarimen, Prochytemque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudem & perjuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ,
In deforme viros animal mutavit, ut iidem
Dissimiles homini possent, similesque videri;
Membraque contraxit, naresque a fronte remissas
Contudit, & rugis peraravit anilibus ora;
Totaque velatos flaventi corpora villo
Misit in has sedes; nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in perjuria linguæ:

Posse queri tantum rauco stridore reliquit.
Has ubi præteriit, & Parthenopeja dextra
Mœnia deseruit, læva de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca fœta palustribus undis
Litora Cumarum, vivacisque antra Sibyllæ
Intrat: &, ut manes adeat per Averna paternos
Orat. At illa diu vultum tellure moratum
Erexit, tandemque Deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cujus
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes.
Pone tamen, Tojane, metum: potiere petitis;
Elysiasque domos, & regna novissima mundi
Me duce cognosces, simulacraq; chara parentis.
Invia virtuti nulla est via. Dixit. & auro
Fulgentem ramum sylva Junonis Avernæ
Monstravit, jussitque suo divellere trunco.
Paruit Æneas, & formidabilis Orci
Vidit opes, atavosque suos, umbramq; senilem
Magnanimi Anchisæ; didicit quoq; jura locorum;
Quæque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos adverso tramite passus,
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu Dea tu præsens, seu Diis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi, meque fatebor
Muneris esse tui; quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visę voluisti evadere mortis:
Pro quibus aerias meritis evectus ad auras,
Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores,
Respicit hunc vates, & suspiratibus haustis,
Nec Dea sum, dixit, nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput. neu nescius erres,
Lux æterna mihi, carituraque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes,
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoq; protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; juventam,
Si venerem paterer. contempto munere Phœbi,
Innuba permaneo. Sed jam felicior ætas

Ter-

Terga dedit, tremuloque gradu venit ægra senectas,
Quæ patienda diu est: nam jam mihi secula septem
Acta vides: superest, numeros ut pulveris æquem,
Tercentum messes, tercentum musta videre.
Tempus erit, cum de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet, consumptaq; membra senecta
Ad minimum redigentur onus: nec amata videbor,
Nec placuisse Deo. Phœbus quoq; forsitan ipse
Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit:
Usque adeo mutata ferar, nullique videnda:
Voce tamen noscar: vocem mihi fata relinquent.

Ulyssi socii in sues, & rursus in pristinam formam.

FAB. V. & VI.

Talia convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam Stygiis emersit in urbem
Trojus Æneas: sacrisque ex more litatis,
Litora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoq; substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulyssei:
Desertum quondam mediis in rupibus Ætnę
Noscit Achæmeniden: improvisoque repertum
Vivere miratus, Quis te casusve deusve
Servat Achæmenide? Cur, inquit, barbara Grajum
Prora vehit? Petitur vestra quæ terra carina?
Talia quærenti jam non hirsutus amictus,
Jam suus, & spinis conserto tegmine nullis
Factus Achæmenides: Iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hæc mihi ni potior domus est, Ithacique carina,
Si minus Æneam veneror genitore. Nec unquam
Esse satis potero (præstam licet omnia) gratus,
Quod loquor, & spiro, cœlumq; & lumina Solis
Aspicio (possumne ingratus & immemor esse?)
Ille dedit: quod non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen jam nunc vitale relinquam
Ut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi, nisi quod timor abstulit omnem
Sensum, animumque, fuit, cum vos petere alta relictus

Æquora conspexi? volui inclamare; sed hosti
Prodere me timui: vester quoque clamor Ulyssi
Pene rati nocuit. Vidi, cum monte revulsum
Immanem scopulum medias permisit in undas:
Vidi iterum veluti tormenti viribus acta
Vasta giganteo jaculantem saxa lacerto:
Et ne deprimeret fluctusve lapisve carinam,
Pertimui, jam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Ætnam,
Prætentatque manu sylvas, & luminis orbus
Rupibus incursat, fœdataque brachia tabo
In mare protendens, gentem execratur Achivam.
Atque ait: O si quis referat mihi casus Ulyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæviat ira,
Viscera cujus edam, cujus viventia dextra
Membra mea laniem, cujus mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus!
Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademptæ!
Hæc, & plura ferox. Me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes,
Crudelesque manus, & inanem luminis orbem,
Membraque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen ipsa doloris.
Et jam prensurum, jam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terræ:
Cum super ipse jacens hirsuti more leonis
Visceraque, & carnes, cumque albis ossa medullis,
Semianimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit: stabam sine sanguine mœstus,
Mandentemque videns, ejectantemque cruentas
Ore dapes, & frustra mero glomerata vomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari:
Perque dies latitans multos, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusq; mori,
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, letho pœnæque relictus,

Hanc procul aspexi longo post tempore navem,
Oravique fugam gestu, ad litusque cucurri,
Et movi, Grajumque ratis Trojana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.
Æolon ille refert Thusco regnare profundo,
Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos.
Quos bovis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem, flatuq; secundo
Lucibus esse novem, & terram aspexisse petitam:
Proxima post nonam cum sese aurora moveret,
Invidia socios, prædæque cupidine victos
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis,
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat undas,
Æoliique ratem portus repetisse tyranni.
Inde Lami veterem Læstygonis, inquit, in urbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum,
Vixque fuga quæsita salus comitique, mihique:
Tertius e nobis Læstygonis impia tinxit
Ora cruore suo. Fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates: coeunt, & saxa, trabesq;
Conjiciunt, merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quæ nos, ipsumq; vehebat Ulyssem,
Effugit. Amissa sociorum parte dolentes,
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis: Procul hinc (mihi crede) videnda
Insula visa mihi: Tuque o justissime Troum,
Nate Dea (neque enim finito Marte vocandus
Hostis es Ænea) moneo, fuge litora Circes.
Nos quoque Circæo religata in litore pinu
Antiphatæ memores, immansuetisq; Cyclopis
Ire negabamus, vel tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti: sors me, fidumq; Politen,
Eurylocumque simul, nimiiq; Elpenora vini,
Bisque novem socios Circæa ad mœnia misit.
Quæ simul attigimus, stetimusq; in limine tecti,
Mille lupi, mistique lupis ursique, leæque
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,

Nul-

Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aera caudas;
Nostraque adulantes comitant vestigia, donec
Excipiunt famulæ, perque atria marmore recta
Ad dominam ducunt. Pulchro sedet illa recessu
Sublimi solio, pallamque induta nitentem:
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereid.s, Nymphæq; simul quę vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt, sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipsa, quod hæ faciunt, opus exigit: ipsa quis usus
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Novit, & advertens pensas examinat herbas,
Hæc ubi nos vidit, dicta, acceptaque salute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.
Nec mora: misceri tosti jubet hordea grani,
Mellaque vimque meri, & cum lacte coagula passo.
Quique sub hac lateant furtim dulcedine succos
Adjicit. Accipimus sacra data pocula dextera:
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit virga summos Dea dira capillos,
Et pudet, & referam, setis horrescere cœpi,
Nec jam posse queri, pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Osque meum sensi pando occalescere rostro,
Colla tumere toris, & qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerunt, illa vestigia feci.
Cumq; eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra. suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus dat pocula fugit.
Quæ nisi vitasset, pars pecoris una maneret
Nunc quoque setigeri: nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circem ultro venisset Ulysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant Superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides, dextræque datæ, thalamoq; receptus
Conjugii dotem sociorum corpora poscit.

Spar-

Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimurque caput conversæ verbere virgæ ;
Verbaque dicantur dictis contraria verbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimus, setæque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes : redeunt humeri, & subjuncta lacertis
Brachia sunt. flentem flentes complectimur illum,
Hæremusque ducis collo, nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora, multaq; præsens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi:
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi retulit una
Quatuor e famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namq; meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit juvenile, gerens in vertice Picum,
Æde sacra positum, multisq; insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret avem quærenti, & scire volenti,
Accipe, ait, Macareu, dominæq; potentia quæ sit
Hinc quoque disce meæ. Tu dictis adjice mentem.

Picus in avem sui nominis.

FAB. VII.

Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat : licet ipse decorem
Adspicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formę : nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Grajos quater edere pugnam,
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus, illum fontana petebant
Numina Najades, quas Albula, quasq; Numici,
Quas Anienis aquæ, cursuque brevissimus Almo,
Narve tulit præceps, & opacę Farfarus undæ,
Quæque colunt Scythicę stagnum nemorale Dianæ,
Finitimosq; lacus. spretis tamen omnibus, unam
Ille colit Nympham, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano,

Hæc ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Unde Canens dicta est: sylvas, & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros.
Indigenas fixurus apros, tergumq; premebat
Acris equi, lævaque hastilia bina gerebat,
Phœniceam fulvo chlamydem comprensus ab auro.
Venerat in sylvas & filia Solis easdem:
Utque novas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arva.
Quæ simul ac juvenem virgultis abdita vidit,
Obstupuit: cecidere manu quas legerat herbas,
Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. Ne posset adire,
Cursus equi fecit, circumfususque satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi, si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, prætereque oculos transcurrere regis
Jussit, & in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua sylva est, & equo loca pervia non sunt.
Haud mora: contiguo prædæ petit inscius umbram
Picus, equique celer spumantia terga reliquit,
Spemque sequens vanam, sylva pedes errat in alta.
Concipit illa preces, & verba precantia dicit:
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
Quo solet & niveæ vultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, cæcisq; vagantur
Limitibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locum, tempusque, Per, o, tua lumina, dixit,
Quæ mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,

Quæ

Quæ facit ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
Ignibus, & socerum, qui prævidet omnia, Solem
Aspice, nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat. Ille ferox ipsamque, precesq; repellit,
Et, Quæcunque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor ævum,
Nec venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi Janigenam servabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neque, ait, reddere Canenti;
Læsaque quid faciat, quid amans, quid fœmina, disces
Rebus, ait: sed amans, & læsa, & fœmina Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum:
Ter juvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit: sed se solito velocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore vidit;
Seque novam subito Latiis accedere sylvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem:
Fibula quod fuerat, vestemq; momorderat aurum,
Pluma fit, & fulvo cervix præcingitur auro,
Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina, restat.

Picis socii in feras.

FAB. VIII.

INterea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen, (nam jam tenuaverat auras,
Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi)
Criminibusque premunt veris, regemq; reposcunt,
Vimque ferunt, sævisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus, succosque veneni,
Et noctem, noctisque deos Ereboque, Chaoq;
Convocat, & longis Hecaten ululatibus orat.
Exiluere loco (dictu mirabile) sylvæ,
Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbor.
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,

Et

Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monstris vulgus pavet. Illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga:
Cujus ab attactu variarum monstra ferarum
In juvenes veniunt. Nulli sua mansit imago.

Canens Picis uxor in auras.

FAB. IX.

PReserat occiduus Tartessia litora Phœbus,
Et frustra conjux oculis animoque Canentis
Expectatus erat: famuli populusq; per omnes
Discurrunt sylvas, atque obvia lumina portant.
Nec satis est Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem; facit hæc tamen omnia, seque
Proripit, ac latos errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt inopem somnique cibique,
Per juga, per valles, qua sors ducebat, euntem.
Ultimus aspexit fessam luctuque viaque
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic tum lacrymis ipsos modulata dolores,
Verba sono tenui mœrens fundebat: ut olim
Carmina jam moriens canit exequialia cycnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras:
Fama tamen signata loco est, quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixere coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visaque sunt. resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela jubemur:
Ancipitesque vias, & iter Titania vastum
Dixerat, & sævi restare pericula ponti.
Pertimui, fateor, nactusque hac litus adhæsi.

Diomedis comites in aves Diomedeas.

FAB. X.

FInierat Macareus. urnaque Æneja nutrix
Condita, marmoreo tumulo breve carmen habebat:

Hic me Cajetam notæ pietatis alumnus
Ereptam Argolico quo debuit igne cremavit,
Solvitur herboso religatus ab aggere funis:
Et procul insidias, infamatæque relinquunt
Tecta Deæ, lucosq; petunt, ubi nubilus umbra
In mare cum fulva prorumpit Tybris arena.
Faunigenæque domo potitur, nataque Latini,
Non sine Marte tamen. Bellum cum gente feroci
Suscipitur, pactaque furit pro conjuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuque
Ardua sollicitis victoria quæritur armis,
Auget uterque suas externo robore vires,
Et multi Rutulos, multi Trojana tuentur
Castra; neque Æneas Evandri ad mœnia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ab urbem
Venerat. ille quidem sub Japyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliaque arva tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxilium petiit. Vires Ætolius heros
Excusat, nec se aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos, aut quos e gente suorum
Armet habere ullos, Neve hæc commenta putetis,
Admonitu quamquam luctus renoventur amari,
Perpetiar memorare tamen. Postquã alta cremata est
Ilios, & Danaas paverunt Pergama flammas,
Nariciusque heros a virgine virgine rapta,
Quam meruit pœnam solus, digessit in omnes,
Spargimur, & ventis inimica per æquora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram cœlique marisq;
Perpetimur Danai, cumulumq; Capharea cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armifera servatum cura Minervæ
Fluctibus eripuit: patriis sed rursus ab agris
Pellor, & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus; tantosque per alta labores
Æquora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi sæpe vocati,
Quos communis hyems, importunusq; Caphareus
Mersit aquis, vellemque horum pars una fuisse.
Ultima jam passi comites belloque fretoque
Deficiunt, finemque rogant erroris. At Acmon
Fervidus ingenio, tum vero & cladibus asper,
Quid superest, quod jam patientia nostra recuset,

Ferre, viri? dixit: quid habet Cytherea, quod ultra
(Velle puta) faciat? Nam dum pejora timentur,
Est locus in voto: Sors autem ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, securaq; summa malorum.
Audiat ipsa licet; &, quod facit, oderit omnes
Sub Diomede viros: odium tamen illius omnes
Spernimus; & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis, veteremq; resuscitat iram.
Dicta placent paucis: numeri majoris amici
Acmona corripimus; cui respondere volenti
Vox pariter, vocisque via est tenuata, comæque
In plumas abeunt; plumis quoq; colla teguntur,
Pectoraque, & tergum; majores brachia pennas
Accipiunt, cubitique leves sinuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat, oraq; cornu
Indurata rigent, finemq; in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas, & cum Rhetenero Nycteus,
Hunc miratur Abas: & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem; numerusque ex agmine major
Subvolat, & remos plausis circumvolat alis.
Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Ut non Cycnorum, sic albis proxima cycnis.
Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo minima cum parte meorum.

Apulus pastor in Oleastrum.

FAB. XI.

HActenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiosque sinus, Messapiaque arva reliquit:
In quibus antra videt, quæ multa nubila sylva,
Et levibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet, at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit: & primo subita formidine movit:
Mox ubi mens rediit, & contempsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltuque imitatus agresti
Addi-

Addidit obscænis convitia rustica dictis:
Nec prius obticuit, quam guttura condidit arbor:
Arbor enim est, succoque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.

Ænea naves in Nymphas.

FAB. XII.

HInc ubi legati rediere, negata ferentes
Arma Ætola sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella infausta gerunt: multumque ab utraq; cruoris
Parte datur. Fert ecce avidas in pinea Turnus
Tecta faces: ignesque timens, quibus unda pepercit.
Jamque picem, & ceras, alimentaq; cætera flammę
Mulciber urebat, perq; altum ad carbasa malum
Ibat, & incurvę fumabant transtra carinę.
Cum memor has pinus Idæo vertice cæsas
Sancta deum genitrix, tinnitibus ęthera pulsi
Æris, & inflati complevit murmure buxi.
Perque leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita sacrilega jactas incendia dextra,
Turne, ait: Eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente dea, tonitrumque secuti
Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi:
Aeraque, & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus alma parens unius viribus usa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fertque rates pronas, medioq; sub æquore mergit,
Robore mollito, lignoque in corpora verso,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia remi;
Quodque sinus fuerat, latus est, mediisq; carinæ
Subdita navigiis spinæ mutatur in usum,
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt:
Cærulus, ut fuerat, color est; quasque ante timebant,
Illas virgineis exercent lusibus undas
Najades æquoreæ, summis in montibus ortę,

Mol-

Molle fretum celebrant: nec eas sua tangit origo,
Non tamen oblitæ quam multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, jactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi siqua vehebat Achivos.

Navis Ulyssis in scopulum.

FAB. XIII.

Cladis adhuc Phrygiæ memores, odere Pelasgos,
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis videre rigescere puppim
Vultibus Alcinoi, saxumque increscere ligno.

Ardea Turni civitas in avem.

FAB. XIV.

Spes erat in Nymphas animata classe marinas,
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat; habetque deos pars utraque; quodq; deorum est
Instar, habent animos, nec jam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te Lavinia virgo,
Sed vicisse petunt, deponendique pudore
Bella gerunt: tandemque Venus victricia nati
Arma videt, Turnusque cadit; cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens. Quam postquam barbarus ignis
Abstulit, & tepidâ pituerunt tecta favilla,
Congerie e media tum primum cognita præpes
Subvolat, & cineres plausis everberat alis:
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia, captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque mansit in illa
Urbis; & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

Æneas inter Deos Indigetes translatus.

FAB. XV.

Jamque deos omnes, ipsamque Æneja virtus
Junonem veteres finire coercuit iras:
Cum bene fundatis opibus crescentis Juli,
Tempestivus erat cœlo Cytherejus heros:

Am-

Ambieratque Venus Superos, colloqu e parentis
Circumfusa sui, Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc sit mitissimus opto:
Æneaque meo, qui te de sanguine nostro
Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen,
Dummodo des aliquod. Satis est, inamabile regnum
Aspexisse semel, Stygios semel isse per amnes.
Assensere dei. nec conjux regia vultus
Immotos tenuit: placatoque annuit ore,
Tum pater, Est is, ait, cœlesti numine dignus:
Quæque petis, pro quoque petis, cape nata, quod optas.
Fatus erat: gaudet, gratesq; agit illa parenti:
Perque leves auras junctis invecta columbis,
Litus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc jubet Æneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu
Corniger exequitur Veneris mandata, suisque,
Quicquid in Ænea fuerat mortale, repurgat.
Et respersit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix divino corpus odore
Unxit, & ambrosia cum dulci nectare mista
Contigit os, fecitque deum: quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, temploque arisque recepit.

Tyberinus in Tyberim: Aventinus mons: Pomona pomis dicta: & Vertumni varia metamorphosis.

FAB. XVI.

Inde sub Ascanii ditione binominis Alba
Resque Latina fuit: successit Sylvius illi:
Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro. Clarus subit Alba Latino;
Epitus ex illo: post hunc Capetusque, Capysque,
Sed Capys ante fuit. regnum Tyberinus ab illis
Cepit, & in Tusci demersus fluminis undis
Nomina fecit aquæ. de quo Remulusque, feroxq;
Acrota sunt geniti: Remulus maturior annis
Fulmineo periit imitator fulminis ictu.

Fra-

Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino: qui, quo regnarat, eodem
Monte jacet positus, tribuitque vocabula monti.
Jamque Palatinæ summam Proca gentis habebat:
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus;
Unde tenet nomen. non sylvas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes:
Nec jaculo gravis est, sed adunca dextera falce,
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit, fisso modo cortice lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno,
Nec sentire sitim patitur, bibulæq; recurvas
Radicis fibras labentibus irrigat undis:
Hic amor, hoc studium. Veneris quoque nulla cupido est:
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet refugitque viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta juventus
Fecere, & pinu præcincti cornua Panes,
Silenusque suis semper juvenilior annis,
Quique deus fures vel falce, vel inguine terret,
Ut poterentur ea? Sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus: neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago!
Tempora sæpe gerens fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen versare videri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat; ut illum
Jurasses fessos modo disjunxisse juvencos.
Falce data frondator erat, vitisque putator.
Induerat scalas: lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis per tempora canis,
Assimulavit anum, cultosque intravit in hortos,
Pomaque mirata est, Tantoq; potentior, inquit,
Omnibus es Nymphis, quas contines Albula ripis,
Salve virginei flos intemerate pudoris:
Paucaque laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus, glebaque incurva resedit,

Su-

Suſpiciens pandos Autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra ſpecioſa nitentibus uvis,
Quam ſocia poſtquam pariter cum vite probavit,
At ſi ſtaret, ait, cælebs ſine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet:
Hæc quoqne quæ juncta vitis requieſcit in ulmo,
Si non juncta foret, terræ acclinata jaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus,
Concubituſque fugis, nec te conjungere curas.
Atque utinam velles! Helene non pluribus eſſet
Solicitata procis, nec quæ Lapitheja movit
Prælia, nec conjux timidi, aut audacis Ulyſſei.
Nunc quoque, cum fugias, averſeriſque petentes,
Mille viri cupiunt, & ſemideique, deique,
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, ſi ſapies, ſi te bene jungere, anumque
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plus quam credis amo, vulgares rejice tedas,
Vertumnumque tori ſocium tibi delige; pro quo
Me quoque pignus habe: Neque enim ſibi notior ille eſt,
Quam mihi, nec toto paſſim vagus errat in orbe:
Hæc loca magna colit, nec uti pars magna procorum,
Quam modo vidit, amat: Tu primus & ultimus illi
Ardor eris, ſoliſque ſuos tibi devovet annos.
Adde, quod eſt juvenis, quod naturale decoris
Munus habet, formaſque apte fingetur in omnes,
Et, quod erit juſſus (jubeas licet omnia) fiet.
Quid, quod amatis idem? quod, quæ tibi poma coluntur,
Primus habet, lætaque tenet tua munera dextra?
Sed neque jam fœtus deſiderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum ſuccis mitibus herbas,
Nec quicquam, niſi te: Miſerere ardentis, & ipſum
Quod petit, ore meo præſentem crede precari:
Ultoreſque deos, & pectora dura peroſam
Idaliam, memoremque time Rhamnuſidis iram.
Quoq; magis caveas (etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit) referam tota notiſſima Cypro
Facta, quibus flecti facile, & miteſcere poſſis.

Iphis amoris impatientia laqueo vitam finit, & Anaxarete in saxum.

FAB. XVII.

Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus:
Viderat; & totis perceperat ossibus ignes:
Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit.
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes oravit alumnæ:
Et modo de multis alicui blanditus amicis,
Solicita petiit propensum voce favorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis:
Interdum madidas lacrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristisque seræ convitia fecit.
Sævior illa freto surgente cadentibus hœdis,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit, & irridet: factisque immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis; & ante fores hæc verba novissima dixit:
Vincis Anaxarete, neque erunt tibi tædia tandem
Ulla ferenda mei, lætos molire triumphos,
Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro.
Vincis, ait, moriorque libens; age ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, eritque
Quo tibi sim gratus, meritumque fatebere nostrum.
Non tamen ante mihi curam excessisse memento,
Quam vitam: geminaque simul mihi luce carendum est.
Nec tibi fama meî ventura est nuncia lethi:
Ipse ego, ne dubites, adero, præsensque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas:
Si tamen o Superi mortalia facta videtis,
Este mei memores (nihil ultra lingua precari
Sustinet) & longo facite ut narremur in ævo,
Et quæ dempsistis vitæ, date tempora famæ.
Dixit: & ad postes ornatos sæpe coronis

Hu-

Humentes oculos, & pallida bracchia tollens,
Cum foribus laquei religaret vincula summis,
Hæc tibi serta placent, crudelis & impia, dixit,
Inseruitque caput: sed tum quoq; versus ad illam est;
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantem, & multa gementem
Visa dedisse sonum est, adapertaque janua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustraque levatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui, postquam miserarum verba parentum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lacrymosa per urbem,
Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Forte viæ vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit; duræque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxareres, quam jam deus ultor agebat.
Mora tamen. Videamus, ait, miserabile funus;
Et patulis iniit tectum sublime fenestris.
Vixque bene impositum lecto prospexerat Iphin,
Diriguere oculi, calidusque, e corpore sanguis
Inducto pallore fugit, conataque retro
Ferre pedes, hæsit: conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paulatimque occupat artus,
Quod fuit in duro jampridem pectore saxum.
Neve ea ficta putes: dominæ sub imagine signum
Servat adhuc Salamis: Veneris quoq; nomine templum
Prospicientis habet. Quorum memor, o mea lentos
Pone (precor) fastus, & amanti jungere, Nymphe:
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.
Hæc ubi nequicquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in juvenem rediit; & anilia demit
Instrumenta sibi, talisque apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
Evicit nubes, nullaque obstante reluxit,
Vimque parat. sed vi non est opus, inque figura
Capta dei Nympha est, & mutua vulnera sentit.

Aqua frigida in calidas, & Romulus in Deum Quirinum.

FAB. XVIII. & XIX.

Proximus Ausonias injusti miles Amuli
Rexit opes: Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit, festisque Parilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatius, Patresque Sabini
Bella gerunt, arcisque via Tarpeja reclusa
Dignam animam pœna congestis exuit armis.
Inde sati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces, & corpora victa sopore
Invadunt; portasque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit, nisi quod rescindere nunquam
Diis licet acta deum. Jano loca juncta tenebant
Najades Ausoniæ, gelido rorantia fonte:
Has rogat auxilium. Nec Nymphæ justa petentem
Sustinuere deam; venalque, flumina fontis
Elicuere sui: nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda,
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti,
Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his, aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis: & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaque nequicquam rigidis promissa Sabinis
Fonte fuit præstructa novo, dum Martius arma
Indueret miles: quem postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strataque est suis, genenique cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis,
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius. populisque æquata duobus,
Romule, jura dabas; posita cum casside Mavors
Talibus affatur divumque hominumque parentem:

Tem-

Tempus adest genitor (quoniam fundamine magno
Res Romana valet, & præside pendet ab uno)
Præmia jam promissa mihi, dignoque nepoti
Solvere, & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notavi)
Unus erit, quem tu tolles ad sydera cœli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.
Annuit omnipotens? & nubibus aera cæcis
Occuluit, tonitruque, & fulgure terruit orbem,
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ?
Innixusque hastæ pressos temone cruento
Impavidus conscendit equos Gradivus, & ictu
Verberis increpuit; pronumque per aera lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentemque suo non regia jura Quiriti
Abstulit Iliaden. Corpus mortale per auras
Dilapsum tenues, ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cœlo.
Pulchra subit facies: & pulvinaribus altis
Diginor est, qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amissum conjux: cum regia Juno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, & vacuæ sua sic mandata referre.

Hersilia in Oram Deam.

F A B. XX.

O Et de Latio, o & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri conjux, nunc esse Quirini,
Siste tuos fletus: &, si tibi cura videndi
Conjugis est, duce me lucem pete, colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret, & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam jussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea (namque mihi nec quæ sis dicere promptum est,
Et liquet esse deam) duc, o duc, inquit, & offer

Conjugis ora mihi: quem si modo posse videre
Fata semel dederint, cœlum accepisse videbor.
Nec mora: Romuleos cum virgine Thaumanthea
Ingreditur colles. Ibi sydus ab æthere lapsum
Decidit in terras: a cujus lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sydere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Oramque vocat: quę nunc dea juncta Quirino est.

PUB. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON

LIBER XV.

Myscellus absolutus, calculis nigris in albos conversis.

FAB. I.

Quæritur interea quis tantæ pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat Imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam. Non ille satis cognosse Sabinæ
Gentis habet ritus: animo majora capaci
Concipit, &, quæ sit rerum natura, requirit.
Hujus amor curæ, patria, Curibusque relictis,
Fecit ut Herculei penetraret ad hospitis urbem,
Graja quis Italicis autor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic e senioribus unus
Rettulit indigenis, veteris non inscius ævi.
Dives ab Oceano bobus Jove natus Iberis
Litora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, &, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum relevasse laborem,
Atque ita discedens, Ævo, dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit. promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus, illius diis acceptissimus ævi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger alloquitur; Lapidosas AEsaris undas
I pete diversi, patrias age desere sedes:
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter Somnusque Deusque.
Surgit Alcmonides: tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire jubet, prohibent discedere leges;
Pœnaque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sydereum nox:

Visus adesse idem Deus est, eademq; monere,
Et, nisi paruerit, plura & graviora minari.
Pertimuit: patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas. Fit murmur in urbe,
Spretatumq; agitur legum reus: utque peracta est
Causa prior, crimenq; patet sine teste probatum,
Squallidus ad superos tendens reus ora manusque,
O cujus cœlum bis sex fecere labores,
Fer, precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis autor.
Mos erat antiquus, niveis, atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa.
Tunc quoq; sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus e nigro color est mutatus in album:
Candidaque Herculeo sententia numine facta
Solvit Alemonidem. Grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ; ventisque faventibus æquor
Navigat Jonium; Lacedæmoniumq; Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinumq; Neæthum,
Thurinosq; sinus, Temesenque, & Japygis arva:
Vixq; pererratis, quæ spectant litora, terris,
Invenit Æsarci fatalia fluminis ora;
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus; jussaque ibi mœnia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positæque Italis in finibus urbis.

Pythagoræ oratio ab esu carnium dehortans.

FAB. II.

VIr fuit hic ortu Samius: sed fugerat una
Et Samon, & dominos, odioque tyrannidis exul
Sponte erat. isque, licet cœli regione remotus,
Mente deos adiit, & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit:
Cumque animo, & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat: cœtumque silentum,
Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
Et rerum causas, & quid natura, docebat:
Quid

Quid Deus, unde nives, quæ fulminis esset origo,
Jupiter, an venti, discussa nube tonarent;
Quid quateret terras; qua sidera lege mearent;
Et quodcunque latet: primusq; animalia mensis
Arguit imponi. primus quoque talibus ora
Docta quidem solvit, sed non & credita, verbis.
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges; sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in vitibus uvæ,
Sunt herbæ dulces; sunt quæ mitescere flamma,
Mollirique queant: nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore,
Prodiga divitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde & sanguine præbet,
Carne feræ sedant jejunia, nec tamen omnes,
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine vivunt:
At, quibus ingenium est immansuetumque ferumq;
Armeniæ tigres, iracundique leones,
Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent,
Heu viscera quantum scelus est in viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere letho!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te nisi tristia mandere sævo
Vulnera dente juvat? ritusq; referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis,
Et male morati poteris jejunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.
Tunc & aves tutæ movere per aera pennas,
Et lepus impavidus mediis erravit in arvis,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:
Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,
Plenaque pacis erant. Postquam non utilis auctor
Victibus invidit, (quisquis fuit ille deorum)
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum,
Fecit iter sceleri: primoque e cæde ferarum
Incaluisse putes maculatum sanguine ferrum;
(Idque satis fuerat) nostrumq; petentia lethum
Corpora missa neci, salva pietate fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.

Longius inde nefas abiit. Et prima putatur
Hostia sus meruisse mori; quia semina pando
Eruerit rostro, spemque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris. nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oves placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis vestras velamina lanas
Præbetis, vitaque magis, quam morte juvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude doloq;
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit; curvi dempto modo pondere aratri,
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere deos sceleri, numenque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
(Nam placuisse nocet) vittis præsignis, & auro
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suæ videt inter cornua fronti.
Quas coluit fruges; percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida prævisos forsitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum est?
Audetis vesci genus o mortale? quod, oro,
Ne facite: monitis animos advertite nostris:
Cumque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere vos vestros scite & sentire colonos.
Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem
Rite deum: Delphosque meos, ipsumque recludam
Æthera, & augustæ reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis investigata priorum,
Quæque diu latuere, canam: Juvat ire per alta
Astra, juvat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi, validique humeris insistere Atlantis,
Palantesque homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque, obitumque timentes
Sic exhortari, seriemque evolvere fati.

Eu-

Euphorbus in Pythagoram, & quod cuncta rerum temporibus mutentur.

FAB. III.

O Genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique pericula mundi?
Corpora sive rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animę: semperque priore relicta
Sed, novis domibus vivunt, habitantque receptæ.
Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Hæsit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ gestamina nostræ
Nuper Abantęis, templo Junonis, in Argis.
Omnia mutantur; nihil interit: errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.
Utque novis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, ut fuerat, nec formas servat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas, ne sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
Vela dedi: Nihil est toto quod perstet in orbe:
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neque enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur unda,
Urgeturque eadem veniens, urgetque priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterq; sequuntur,
Et nova sunt semper: nam quod fuit ante, relictum est,
Fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur.
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et jubar hoc nitidum nigræ succedere nocti.

Illos, qui fuerant solidarum morte ferarum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoq; ut in speculo rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas
Omnia destruitis, vitiataque dentibus ævi
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos elementa vocamus:
Quasque vices peragant, animos adhibete, docebo.

Elementorum mutationes, & aqua in terras, montes in valles, & contra.

FAB. IV.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius tellus atque unda feruntur;
Et totidem gravitate carent, nulloque premente
Alta petunt, aer, atque aere purior ignis.
Quæ quanquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt: resolutaque tellus
In liquidas rarescit aquas; tenuatus in auras
Aeraq; humor abit; dempto quoq; pondere rursus
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit;
Hinc in aquas; tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuiq; manet: rerumq; novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo,
Sed variat, faciemque novat: Nascique vocatur,
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; Moriq;
Desinere illud idem. Cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant,
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. Sic ad ferrum venistis ab auro
Secula; sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum; vidi factas ex æquore terras:
Et procul a pelago conchæ jacuere marinæ;
Et vetus inventa est in montibus anchora summis
Quodq; fuit campus, vallem decursus aquarum

Fe-

Fecit, & eluvie mons est deductus in æquor;
Eque paludosa siccis humus aret arenis;
Quæq; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes natura novos emisit, & illic
Clausit: & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut exsiccata residunt.

Quæ deinceps sequuntur fabulas, require in margine.

FAB. V.

SIc ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Existit procul hinc, alioq; renascitur orbe
Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in agris.
Et Mysum capitisque sui, ripæque prioris
Pœnituisse ferunt, alia nunc ire Caicum.
Nec non Sicanias volvens Amasenus arenas
Nunc fluit: interdum suppressis fontibus aret.
Ante bibebatur; nunc quas contingere nolis
Fundit Anigrus aquas: postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavere Bimembres
Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? Non & Scythicis Hypanis de montibus ortus
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque,
Et Phœnissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni;
Nunc freta circumeunt. Zancle quoq; juncta fuisse
Dicitur Italiæ: donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.
Si quæras Helicen, & Buran Achaidas urbes,
Invenies sub aquis: Et adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.
Est prope Pittheam tumulus Trœzena. sine ullis
Arduus arboribus; quondam planissima campi
Area, nunc tumulus. nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum cæcis inclusa cavernis
Expirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum; ceu spiritus oris

Tendere veficam folet, aut direpta bicornis
Terga capri. Tumor ille loci permanfit, & alti
Collis habet fpeciem, longoque induruit ævo.
Plurima cum fubeant audita aut cognita nobis,
Pauca fuper referam. Quid? Non & lympha figuras
Datque, capitque novas? Medio tua, Corniger Ammon,
Unda die gelida eft, ortuque obituq; calefcit.
Admotis Athamanis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna receffit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum faxea reddit
Vifcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris veftris conterminus oris
Electro fimiles faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum eft, funt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita eft obfcœnæ Salmacis unda?
Æthiopefque lacus? quos fi quis faucibus haufit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate foporem.
Clitorio quicunque fitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abftemius undis,
Seu vis eft in aqua calido contraria vino,
Sive, quod indigenæ memorant, Amithaone natus
Prœtidas attonitas poftquam per carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Mifit aquas, odiumque meri permanfit in undis.
Hinc fluit effectu difpar Lynceftius amnis:
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam fi mera vina bibiffet.
Eft lacus Arcadiæ, Phenium dixere priores,
Ambiguis fufpectus aquis; quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ; fine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliafque lacus & flumina vires
Concipiunt. Tempufq; fuit cum navit in undis,
Nunc fedet Ortygie. Timuit concurfibus Argo
Undarum fparfas Symplegadas elifarum:
Quæ nunc immotæ perftant, ventifq; refiftunt.
Nec quæ fulfureis ardet fornacibus Ætna
Ignea femper erit: neque enim fuit ignea femper,
Nam five eft animal Tellus, & vivit, habetque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiefque movetur,
Has finire poteft, illas aperire cavernas:

Sive

Sive leves imis venti cohibentur in antris,
Saxaque cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiam jactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis:
Sive bituminæ rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis arescunt sulfura fumis;
Nempe ut terra cibos, alimentaque pinguia flammæ
Non dabit, absumptis per longum viribus ævum,
Naturæque suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, desertaq; deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies subiere paludem.
Haud equidem credo: Sparsæ quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Siqua fides rebus tamen est addenda probatis:
Nonne vides quæcunque mora, fluidoque calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros:
(Cognita res usu) de putri viscere passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt, operiq; favent, in spemq; laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava litoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaque minabitur unca.
Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ (res observata colonis)
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus: mox apta natando
Crura dat: utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.
Nec catulus partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male viva caro est: lambendo mater in artus
Fingit, & formam, quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides quos cera tegit sexangula fœtus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci?
Et serosque pedes, serasque assumere pennas?
Junonis volucrem, quæ cauda sydera portat,
Armigerumq; Jovis, Cytherejadasque columbas,
Et genus omne avium mediis e partibus ovi,
Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?

Sunt

Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt.
Una est quæ reparet, seque ipsa reseminet ales,
Assyrii Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & succo vivit amomi.
Hæc ubi quinque suæ complevit secula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ
Unguibus, & duro nidum sibi construit ore,
Quo simul ac casias, ac nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos
Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas vires, oneriq; ferendo est,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altę,
Fertque pius cunasq; suas, patriumq; sepulchrum,
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen est aliquid miræ novitatis in istis,
Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hyęnam.
Id quoq; quod ventis animal nutritur, & aura,
Protinus assimulat tetigit quoscunque colores.
Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho,
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.
Sic & coralium quo primum contigit auras
Tempore durescit: mollis fuit herba sub undis.
Desinet ante dies, & in alto Phœbus anhelos
Æquore tinget equos, quam consequar omnia dictis.
In species translata novas. Sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has. sic magna fuit censuque virisque
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos;
Nunc humilis veteres tantum modo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Clara fuit Sparte; magnæ viguere Mycenæ;
Necnon & Cecropis: necnon Amphionis arces:
Vile solum Sparte est; altæ cecidere Mycenæ;
Oedipodoniæ quid sunt, nisi nomina, Thebæ?
Quid Pandionię restant, nisi nomen, Athenæ?

Re-

Roma ab Ænea fundata, & quod carnibus non est omnino vescendum.

FAB. XLIII.

NUnc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenæ quæ proxima Tybridis undis,
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat; & olim
Immensis caput orbis erit: sic dicere vates,
Faticinasq; ferunt sortes. quantumque recordor,
Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret,
Priamides Helenus flenti, dubioque salutis:
Nate Dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes: Non tota cadet te sospite Troja.
Flamma tibi ferrumq; dabunt iter: ibis, & una
Pergama rapta feres; donec Trojæque, tibique
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Juli
Efficiet: quo, cum tellus erit usa, fruentur
Æthereæ sedes, cœlumque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse Penatigero Æneæ
Mente memor refero, cognataque mœnia lætor
Crescere, & utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Expatiemur equis: Cœlum, & quodcumq; sub illo est,
Immutat formas, tellusq; & quicquid in illa est,
Nos quoq; pars mundi (quoniam non corpora solum,
Verum etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
Possumus ire domos, pecudumq; in pectora condi)
Corpora quæ possunt animas habuisse parentum
Aut fratrum, aut aliquo junctorum fœdere nobis,
Aut hominum certe, tuta esse, & honesta sinamus:
Neve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures:
Aut qui vagitus similes puerilibus hædum

Edentem jugulare poteſt, aut alite veſci,
Cui dedit ipſe cibos? Quantum eſt quod deſit in iſtis
Ad plenum facinus? Quis tranſitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem ſenioribus imputet annis.
Horriferum contra Borean ovis arma miniſtret:
Ubera dent ſaturæ manibus preſſanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueoſque, arteſq; doloſas
Tollite, nec volucres viſcata fallite virga,
Nec formidatis cervos includite pennis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite, ſiqua nocent: verum hæc quoque perdite
tantum:
Ora vacent epulis, alimentaque congrua carpant.

Numa Deorum cultum inſtituens,
& Egeriæ luctus.

F A B. XLIV.

Talibus, atque aliis inſtructo pectore dictis,
In patriam remeaſſe ferunt, ultroq; petitum
Accepiſſe Numam populi Latialis habenas:
Conjuge qui felix Nympha ducibuſq; Camœnis
Sacrificos docuit ritus, gentemque feroci
Aſſuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui poſtquam ſenior regnumq; ævumque peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populuſque, patreſq;
Deflevere Numam. nam conjux, urbe relicta,
Vallis Aricinæ denſis latet abdita ſylvis,
Sacraque Oreſteæ gemitu quæſtuque Dianæ
Impedit. Ah quoties Nymphæ nemoriſq;lacuſque,
Ne faceret, monuere, & conſolantia verba
Dixerunt: quoties flenti Theſejus heros,
Siſte modum, dixit: nec enim fortuna querenda
Sola tua eſt: *Similes aliorum reſpice caſus;*
Mitius iſta feres. Utinamque exempla dolentem
Non mea te poſſent relevare! Sed & mea poſſunt.

Hyp-

Hippolytus in Virbium, q. d. bis virum.

FAB. XLV.

Fando aliquem Hippolytum veſtras ſi contigit aures
Credulitate patris, ſceleratæ & fraude novercæ
Occubuiſſe neci, mirabere, vixque probabo.
Sed tamen ille ego ſum. me Paſiphaeja quondam
Tentatum fruſtra patrium temerare cubile,
Quod voluit, finxit voluiſſe, & crimine verſo,
Indiciine metu magis, offenſave repulſæ
Arguit; immeritumque pater projecit ab urbe,
Hoſtilique caput prece deteſtatur euntis.
Pittheam profugo curru Trœzena petebam,
Jamque Corinthiaci carpebam litora ponti,
Cum mare ſurrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis ſpeciem curvari, & creſcere viſus,
Et dare mugitus, ſummoque cacumine findi,
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras
Naribus, & patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum: mihi mens interrita manſit
Exiliis contenta ſuis. Tum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectiſque auribus horrent
Quadrupedes, monſtrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum ſcopulis: ego ducere vana
Fræna manu ſpumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo reſupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies ſuperaſſet equorum,
Ni rota, perpetuum quæ circumvertitur axem,
Stipitis occurſu fracta & disjecta fuiſſet.
Excutior curru, loriſque tenentibus artus
Viſcera viva trahi, nervos in ſtirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprenſa relinqui,
Oſſa gravem dare fracta ſonum, feſſamque videres
Exhalare animam, nullaſque in corpore partes,
Noſcere quas poſſes: unumque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere noſtræ,
Nympha, tuam? vidi quoq; luce carentia regna,
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
Nec niſi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret: quam poſtquam fortibus herbis,

Atque

Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi,
Tum mihi, ne præsens augerem muneris hujus
Invidiam, densas objecit Cynthia nubes:
Utque forem tutus, possemque impune videri,
Addidit ætatem: nec cognoscenda reliquit
Ora mihi, Gretenque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon: Delo, Cretaque relictis,
Hic posuit, nomenque simul, quod possit equorum
Admonuisse, jubet deponere; Quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo, de diisque minoribus unus
Numine sub domine lateo, atque assentior illi,

Egeria in amnem.

FAB. XLVI.

Non tamen Egeriæ luctus aliena levare
Damna valent; montisq; jacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas; donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuavit in undas.

Gleba in puerum Tagen, qui futurorum apud Hetruscos scientiam invenit.

FAB. XLVII.

At nymphas tetigit nova res: & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aspexit in arvis
Sponte sua primum, nulloque agitante moveri,
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oraque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Lancea Romuli in Cornum arborem.

F A B. XLVIII.

Utque Palatinis hærentem collibus olim
Cum subito vidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice nova, non ferro stabat adacto:
Et jam non tellus, sed lenti viminis arbor
Non expectatas dabat admirantibus umbras.

Cippus cornutus factus, & regnum respuent.

F A B. XLIX.

Aut sua fluminea cum vidit Cippus in unda
Cornua: videt enim, fallamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
Quæ vidit, tetigit: nec jam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito veniebat ab hoste:
Ad cœlumque oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,
Seu lætum est aliquid patriæ, populoq; Quirini,
Sive minax, mihi sit: viridique e cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vinaque dat pateris, mactataumque bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis:
Non manifesta tamen. cum vero sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex ait, o salve: tibi enim, tibi Cippe, tuisque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces:
Tu modo rumpe moras, portasque intrare patentes
Adpropera, sic fata jubent. Namque urbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem, torvamque a mœnibus urbis
Avertens faciem, Procul o procul omnia, dixit,
Talia dii pellant: multoque ego justius ævum
Exul agam, quam me videant Capitolia regem.
Dixit, & extemplo populumq; gravemq; senatum
Convocat: ante tamen capitis nova cornua fronde
Velat, & aggeribus factis a milite forti

Insi-

Insistit: priscoque deos de more precatus,
Est, ait, hic unus, quem vos nisi pellitis urbe,
Rex erit: is qui sit, signo, non nomine dicam:
Cornua fronte gerit, quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia jura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus: quamvis conjunctior illo
Nemo mihi est. vos urbe virum prohibete Quirites,
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt: aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos:
Tale sonat populus; sed per confusa trementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille est
Et spectant frontes, prædictaque cornua quærunt
Rursus ad hos Cippus: Quem poscitis, inquit, habetis
Et dempta capiti, populo prohibente, corona
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi Cippe dedere,
Quantum depresso subjectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu:
Cornuaque æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per ævum.

Æsculapius Romam accersitus, & in serpentem mutatus.

FAB. L.

Pandite nunc Musæ, præsentia numina vatum
(Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
Unde Coronidem circumflua Tybridis alti
Insula Romuleæ sacris arcesserit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exangui squallebant corpora morbo.
Funeribus fessi, postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentum,
Auxilium cœleste petunt; mediamque tenentis

Or-

Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi:
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras,
Intremuere simul, cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactaque corpora movit:
Quod petis hinc, propriore loco Romane petisses,
Et pete nunc propriore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ire bonis avibus, prolemque accersite nostram.
Jussa Dei prudens postquam accepere Senatus,
Quam colat, explorat juvenis Phœbejus urbem:
Quique petant ventis Epidauria litora mittunt.
Quæ simul incurva missi tetigere carina,
Concilium, Grajosque patres adiere, darentque
Oravere Deum, qui præsens funera gentis,
Finiat Ausoniæ: certas ita dicere sortes.
Dissidet, & variat sententia; parsque negandum
Non putat: auxilium multi retinere, suamque
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Umbraque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum; sed qualis in æde
Esse solet: baculumque tenens agreste sinistra
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ,
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus, veniam, simulacraq; nostra relinquam,
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & usque nota, visum ut cognoscere possis.
Vertar in hunc, sed major ero, tantusque videbor.
In quantum verti cœlestia corpora possunt.
Extemplo cum voce Deus, cum voce Deoque
Somnus abit: somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sydereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conveniunt operosa Dei, quaque ipse morari
Sede velit, signis cœlestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibila movit,
Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
Marmoreumq; solum, fastigiaque aureas movit:
Pectoribusque tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circumtulit igne micantes.
Ter-

Territa turba pavet. cognovit numina castus
Evinctus vitta crines albente sacerdos.
En Deus est; Deus est; animis, linguisq; favete,
Quisquis adest, dixit. Sis, o pulcherrime, visus
Utiliter, populosq; juves tua sacra colentes.
Quisquis adest, visum veneratur numen; & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, piumque
Æneadæ præstant & voce, & mente favorem.
Annuit his, motisq; Deus rata pignora cristis,
Et repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis elabitur, oraque retro
Flectis, & antiquas abiturus respicit aras,
Assuecasque domos, habitataq; templa salutat,
Inde per injectis adopertam floribus ingens
Serpit humum, flectitq; sinus, mediamq; per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hic: agmenque suum, turbæq; sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate. Numinis illa
Sensit onus: pressaq; Dei gravitate carina
Æneadæ gaudent, cęsoque in litore tauro,
Torta coronatæ solvunt retinacula navis.
Impulerat levis aura ratem: Deus eminet altes
Impositaque premens puppim cervice recurvam
Cœruleas despectat aquas, modicisq; per æquor
Jonium Zephyris sextæ Pallantidos ortu
Italiam tenuit, præterque Lacinia templa
Nobilitata Dea, Scyllæaque litora fertur.
Linquit Japygiam, levibusq; Amphrysia remis
Saxa fugit, dextra prærupta Ceraunia parte,
Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamq;,
Evincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadæque domos regis, Temesesq; metalla,
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pæsti:
Inde legit Capreas, promontoriumq; Minervæ,
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeamque urbem, Stabiasq; & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumææ templa Sibyllę.
Hinc calidi fontes, lentisciferumq; tenetur
Linternum, multamq; trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niveisque frequens Sinuessa colubris,
Minturnæq; graves, & quam tumulavit alumnus,
Antiphatæque domus, Trachasq; obsessa palude,
Et tellus Circæa, & spissi litoris Antium.

Huc ubi veliferam nautæ advertere carinam,
(Asper enim jam pontus erat) Deus explicat orbes,
Perque sinus crebros, & magna volumina labens,
Templa parentis init flavum tangentia litus.
Æquore placato patrias Epidaurius aras
Linquit, & hospitio juncti sibi numinis usus
Litoream tractu squamę crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput posuit: donec Castrumque, sacrasq;
Lavini sedes, Tyberinaque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim, matrumque, patrumq;
Obvia turba ruit, quæque ignes Troica servat
Vesta tuos, lętoque Deum clamore salutant:
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Thura super ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraq; sonant: & odorant aera fumis,
Ictaque conjectos incalfacit hostia cultros:
Jamque caput rerum, Romanam intraverat urbem:
Erigitur serpens, summoque acclivia malo
Colla movet, sedesque sibi circumspicit aptas,
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumq; a parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbejus anguis
Contulit; & finem specie cœleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitque salutifer urbi.

Julii Cæsaris per Cometam Apotheosis.

FAB. LI.

HIc tamen accessit delubris advena nostris:
Cæsar in urbe sua Deus est, quem Marte togaque
Præcipuum non bella magis finita triumphis,
Resque domi gestæ, properataq; gloria rerum
In sydus vertere novum, stellamq; comantem,
Quam sua progenies. Nec enim de Cæsaris actis
Ullum majus opus, quam quod pater extitit hujus
Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasque rebelles,
Cinyphiumque Jubam, Mithridateisq; tumentem
Nominibus Pontum populo adjecisse Quirini,

Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
Quam tantum genuisse virum, quo præside rerum
Humano generi, Superi, favistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille Deus faciendus erat. quod ut [illegible]
Æneæ genitrix, vidit quoque [illegible]
Pontifici lethum, & conjurat[illegible]:
Palluit, & cunctis, ut cuiq; er[illegible] obvia, divis,
Aspice, dicebat, quanta mihi mo[illegible]a parentur
Insidiæ, quantaq; caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Julo.
Solane semper ero injustis exercita curis?
Quam modo Tydidæ Calydonia vulneret hasta;
Nunc male defensæ confundant mœnia Trojæ?
Quæ videam natum longis erroribus actum,
Jactarique freto, sedesque intrare silentum,
Bellaque cum Turno gerere, aut, si vera fatemur,
Cum Junone magis? Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? Timor hic meminisse priorum
Non sinit. In me acui sceleratos cernitis enses:
Quos prohibete, precor, facinusq; repellite, neve
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba jacit, Superosq; movet: qui rumpere quanquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilesque tubas, auditaq; cornua cœlo
Præmonuisse nefas. Solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces visæ mediis ardere sub astris:
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat: sparsi lunares sanguine currus:
Tristia mille locis Stygius dedit omnia bubo;
Mille locis lacrymavit ebur: cantusq; feruntur
Auditi, Sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnosq; instare tumultus
Fibra monet, cæsumq; caput reperitur in extis.
Inque foro, circumq; domos, & templa deorum
Nocturnos ululasse canes, umbrasq; silentum
Erravisse ferunt, motamq; tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturaq; vincere fata

Præmonitus potuere Deum; strictiq; ferentur
In templum gladii. nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus, diramq; placet, nisi curia, cædem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pe[illegible]rea molitur concedere nube,
[illegible]ris est ereptus Atridæ,
Et Diomede[illegible] fugerat enses.
Talibus hanc [illegible]itor: Sola insuperabile fatum
Nata movere paras? Intres licet ipsa sororum
Tecta trium. cernes illic molimine vasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro,
Quæ neque concussum cœli, neq; fulminis iram,
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas.
Invenies illic incisa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animoq; notavi,
Et referam, ne sis jam nunc ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis.
Ut Deus accedat cœlo, templisq; colatur,
Tu facies: natusq; tuus, qui nominis heres,
Impositum feret unus onus, cæsiq; parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum.
Emathiique iterum madefient cæde Philippi
Et magnum Siculis nomen superabitur undis:
Romanique ducis conjux Ægyptia tedæ
Non bene fisa cadet; frustraq; erit illa minata
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentesque ab utroq; jacentes
Oceano numerum? Quodcunq; habitabile tellus
Sustinet, hujus erit: pontus quoq; serviet illi.
Pace data terris, animum ad civilia vertet
Jura suum, legesq; feret justissimus autor,
Exemploque suo mores reget, inque futuri
Temporis ætatem, venturumq; nepotum
Prospiciens, prolem sancta de Conjuge natam
Ferre simul nomenque suum, curasq; jubebit:
Nec, nisi cum senior similes æquaverit annos,
Æthereas sedes, cognataque sydera tanget.
Hanc animam interea cæso de corpore raptam
Fac jubar, ut semper Capitolia nostra, forumq;
Divus ab excelsa prospectet Julius æde.
Vix ea fatur erat, media cum sede senatus

Constitit alma Venus, nulli cernenda, suique
Cæsaris eripuit membris, nec in aëra solvi
Passa recentem animam, cœlestibus intulit astris:
Dumque tulit, numen capere, atque ignescere sensit,
Emisitque simul: simul evolat altius illa:
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns bene facta, fatetur
Esse suis majora, & vinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nullisque obnoxia jussis
Invitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magis cedit titulis Agamemnonis Atreus;
Ægea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles:
Denique ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Jove. Jupiter arces
Temperat ætherias, & mundi regna triformis;
Terra sub Augusto est: Pater est & Rector uterque.
Dii, precor, Æneæ comites, quibus ensis, & ignis
Cesserunt, Diique Indigetes, genitorque Quirine
Urbis, & invicti genitor Gravide Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacrata penates,
Et cum Cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quique tenes altus Tarpejas Jupiter arces,
Quosque alios vati fas appellare, piumque est,
Tarda sit illa dies, & nostro serior ævo,
Qua caput augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat cœlo; faveatque precantibus absens.

PERORATIO.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis hujus
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum,
Quaque patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi; perque omnia secula fama,
Si quid habent veri vatum præsagia, vivam.

FINIS.

INDEX FABULARUM,

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

Prior numerus Fabulum, posterior Paginam designat.

In primo Libro hæ Fabulæ continentur.

IN LIBRO II.

IN LIBRO III.

Bac-

IN LIBRO IV.

IN LIBRO V.

Arc-

IN LIBRO VI.

IN LIBRO VII.

IN

IN LIBRO VIII.

IN LIBRO IX.

IN LIBRO X.

Myr-

IN LIBRO XI.

IN LIBRO XII.

IN LIBRO XIII.

Acti

IN LIBRO XIV.

IN LIBRO XV.

Ly-

FINIS.